

לקוטי תורה • פרשת פינחס • מאמר 4

קדש ישראל לה' ראשית תבואתה

ישראל קודש להוי', ראשית תבואתו

ישראל הם "ראשית תבואת ה'": בהתחדשות היומיומית של הבריאה בידי ה', נשמות ישראל, ששורשן ברצונו הפנימי ביותר, עולות תחילה באמצעות תפילה, תורה, מצוות וצדקה, ומעלות איתן את המלאכים ואת העולמות. מי ש"אוכל" את ישראל שבו, מתקן זאת באמצעות תשובה מעומק הלב, מדרגה חמישית שמעבר לארבע המדרגות.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/pinchas/4

הנקודה

ישראל הם "ראשית תבואת ה'": בהתחדשות היומיומית של הבריאה בידי ה', נשמות ישראל, ששורשן ברצונו הפנימי ביותר, עולות תחילה באמצעות תפילה, תורה, מצוות וצדקה, ומעלות איתן את המלאכים ואת העולמות. מי ש"אוכל" את ישראל שבו, מתקן זאת באמצעות תשובה מעומק הלב, מדרגה חמישית שמעבר לארבע המדרגות.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר מסביר את הפסוק "ישראל קודש לה'", ראשית תבואתו". הה"א של "תבואתו" רומזת למלכות, הה"א האחרונה, שמולידה מלאכים חדשים בכל יום; מלאכים אלה של עולם העשיה, "בני אלים" שהם אילמים, יכולים לעלות אל שם הוי' רק באמצעות ישראל, בשבת ובכל יום באמצעות התפילה. החלק השני מסביר מדוע אסור לאכול לפני התפילה: כשהאדם מתעורר, הנשמה נמצאת רק "באפו", והתפילה, באמצעות הנחת הרצון האישי, מאפשרת לנפש האלקית, שהיא חלק משם הוי', להתפשט בגוף, כך שהוי' נעשה באמת "אלקינו". החלק השלישי מוסיף שכדי לקרוא לה' "באמת" דרושה תורה: ה' הוריד את רצונו הפנימי ביותר לפסיקות התורה שבעל פה, כאב המתכופף כדי להרים את בנו; אולם התורה זקוקה ל"זרועות" של אהבה ויראה, מצוות וצדקה. החלק הרביעי חוזר אל הפסוק: ישראל, בדומה לתרומה, מתרוממים ומעלים איתם את הבריאה כולה. מי ש"אוכל" את ישראל הפנימי שבו באמצעות כעס, תאוה או גאווה, צריך להביא קרבן אשם פנימי ולהוסיף "חמישית": תשובה מעומק הלב, המגיעה אל הרצון שלמעלה מכל הרצונות, כמו ביום הכיפורים.

מבנה

1	תבואת הה"א	5-11
	הה"א של "תבואתו" היא מלכות, שמולידה מלאכים חדשים בכל יום. מלאכים אלה של עולם העשיה, "בני אלים" שהם אילמים, עולים אל שם הוי' רק באמצעות ישראל: בשבת באמצעות קבלת שבת, ובכל יום באמצעות תפילה, תורה ומצוות.	
2	הנשמה לפני התפילה ואחריה	9-6
	לפני התפילה הנשמה נמצאת רק "באפו", ולכן אסור לאכול. ברכות השחר וקריאת שמע מגלות שהוי' הוא "אלקינו" — כוחם של ישראל בלי ממוצע — בניגוד לאומות העולם, שמקבלות באמצעות שבעים השרים; כשמניחים את הרצון האישי, אפשר להתפלל באמת.	
3	רצון ה' שהורד לתורה שבעל פה	16-10
	לקרוא "באמת" פירושו תורה. אנכי, רצונו הפנימי ביותר של ה', הוריד את עצמו אל ה"רגליים" — פסיקות התורה שבעל פה בנוגע לדברים גשמיים — כאב המתכופף אל בנו, וכך מעלה את הנשמה מעל לשורשה שלה; אך על האב להוריד גם את זרועותיו, ותורה ללא אהבה ויראה אינה עולה.	
4	ימינו ושמאלו של ה'	20-17
	האהבה והיראה של האדם עולות מלמטה ורק מכינות לקראת אהבתו ויראתו של ה', שנמשכות מלמעלה. מדותיו של ה' נכנסות אל הנשמה באמצעות המצוות המעשיות, ובראשן צדקה; ימינו ושמאלו הן תורה וצדקה.	

גם בעל עסק צריך לקבוע זמנים לתורה ולעסוק בעסק ב"אחוריים", ובאמצעות תורה וצדקה הוא וכנסת ישראל עולים אל רצונו הפנימי ביותר של ה'. ישראל הם תרומה, החלק המורם, והם "ראשית" בהתחדשות היומיומית של הבריאה בידי ה', ומעלים איתם את המלאכים.

כעס, תאוה וגאווה "אוכלים" את ישראל שכפנים, והתיקון הוא קרבן אשם פנימי ולב נשבר. החמישית הנוספת היא תשובה מעומק הלב, למעלה מארבע המדרגות של הצדיקים, המגיעה אל רצון כל הרצונות, כמו ביום הכיפורים, שבו חמש תפילות.

מו ש ג י ם

תבואת הה"א תבואת ה'

"תבואתו" נכתבת בה"א סופית, והיא נקראת כרמז למלכות, החכמה התחתונה, שבאמצעותה ה' מחדש את הבריאה בכל יום. ישראל הם "ראשית" בהתחדשות זו: עלייתם מעלה את המלאכים ואת העולמות.

בני אלים בני אלים

המלאכים שנבראים בכל יום, מלאכי עולם העשיה המעבירים חיות לעולם הגשמי. "אלים" הוא אלקים בלי הה"א, ונקרא גם "אלמים", משום שאלקים בלי האותיות יו"ד-ה"א משאיר אילם: חכמת ה' אינה מתגלה בהם בגלוי, ולכן הם עולים רק באמצעות ישראל.

נשמה "באפו" נשמה באפו

זהו מצבו של האדם בקומו, לפני התפילה: השכל מכיר בנשמה, אך היא עדיין לא התפשטה בלב ובגוף. התפילה, באמצעות הנחת הרצון האישי, מאפשרת לה למלא את האדם כולו.

אנכי, "מי שאנכי" אנכי מי שאנכי

עצמותו של ה', הממד הפנימי של רצונו, שלמעלה אפילו משם הוי'. ב"ואנכי תרגלתי לאפרים" הוא מוריד את עצמו אל ה"רגליים", התורה שבעל פה, כדי שהנשמות יוכלו להתקשר אליו.

קחם על זרועותיו קחם על זרועותיו

ימינו ושמאלו של ה': האהבה והיראה הנמשכות מלמעלה, ומדותיו המתלבשות במצוות ובצדקה, המעלות את האדם כאב המרים את ילדו בזרועותיו.

תרומה תרומה

החלק מן היבול שמפרישים ומרימים. "ראשית תבואתו" היא תרומה: ישראל הם החלק בבריאה שמתרומם ומעלה איתו את הכול.

עומק הלב עומקא דליבא

התשובה שבאה ממקום שמעבר למה שהנשמה יכולה להכיל. זו מדרגה חמישית, למעלה מארבע המדרגות של הצדיקים, המגלה את "רצון כל הרצונות", כמו ביום הכיפורים.

קטע 1 • 11-5

תבואת הה"א

1 קדש ישראל לה' ^{1,2} ראשית תבואתה. כל אוכליו יאשמו. ראשית תבואתה בה"א [בית הלל אומרים] ³ כתיב משמע דישראל הם ראשית תבואת ה'.

"ישראל קודש להו", ראשית תבואתו; כל אוכליו יאשמו". המילה "תבואתה" כתובה בה"א, ומשמע מכך שישראל הם ראשית התבואה של הה"א.

המאמר פותח בפסוק מירמיהו ב, ג, שבו הנביא מכנה את ישראל "קודש להו", ראשית תבואתו ומזהיר שכל מי שיבלע את ישראל יתחייב באשמה. המילה "תבואתה" מסתיימת באות ה"א, אף שהיא מנוקדת כאילו הסתיימה בו"ו ("תבואתו"). אדמו"ר הזקן קורא את הה"א כמילה בפני עצמה: ישראל הם ראשית "התבואה של הה"א".

וצריך להבין מה זה התבואה הנצמח אשר ישראל מכונים בשם ראשית לה. ⁴ וזהו שכתוב בורא קדושים יוצר משרתים ⁵ ואשר משרתיו.

כעת צריך להבין מהי התבואה הצומחת, שישראל נקראים "ראשית" שלה. וזהו [פירוש] הכתוב: "בורא קדושים, יוצר משרתים, ואשר משרתיו".

השאלה היא איזו תבואה צומחת למעלה, שישראל יכולים להיקרא "ראשית" שלה. התשובה מתחילה מברכת הבוקר שלפני קריאת שמע, שבה משבחים את ה' כ"בורא קדושים, יוצר משרתים", ובהמשך מדובר על "משרתיו" העומדים במרומי העולם.

פי' ואשר משרתיו משמע מאז מעולם הם משרתים אותו ויוצר משרתים הם המלאכי [המלאכים] שמתהווים בכל יום לומר שירה לפניו כמ"ש במדרש איכה ע"פ חדשים לבקרים. ^{6,7}

כלומר, "ואשר משרתיו" משמעו שהם משרתים אותו מאז ומתמיד, מימים קדמונים; ואילו "יוצר משרתים" הם המלאכים שנבראים בכל יום כדי לומר שירה לפניו, כמובא במדרש איכה על הפסוק "חדשים לבקרים".

שני הביטויים מתארים שני סוגים של מלאכים. "משרתיו" הם מלאכים קבועים המשרתים את ה' מאז ומתמיד, ואילו "יוצר משרתים", בלשון הווה, הם מלאכים שנוצרים מחדש בכל יום כדי לשיר לפניו. המדרש על הפסוק "חדשים לבקרים" אומר שה' בורא בכל יום קבוצת מלאכים חדשה, האומרת שירה חדשה ומסתלקת.

ובאמירתם מתבטלים לגמרי דהיינו שחוזר כח גילוי התהוותן למקורו להיות בכח ולא בפועל. וזהו שאמר הכתוב תדשא הארץ דשא ^{8,9,10} פי' הארץ בה' היא הארץ העליונה (עמ"ש ע"פ לא ¹¹ תהיה משכלה ועקרה בארץ) ¹²

ובאמירתם הם מתבטלים לגמרי, כלומר, הכוח שגילה את התהוותם חוזר למקורו, ונשאר בכוח ולא בפועל. וזהו שאומר הכתוב: "תדשא הארץ דשא". פירוש, "הארץ" בה"א הידיעה היא הארץ העליונה. (ראו מה שכתוב על הפסוק "לא תהיה משכלה ועקרה בארץ").

המלאכים היומיים קיימים לשם שירתם: בשירתם הם נבלעים לגמרי במקורם, כך שהכוח שהוציא אותם לגילוי חוזר למצב נסתר, ככוח. לאחר מכן נקרא הפסוק "תדשא הארץ דשא" ברובד עליון: "הארץ", בה"א הידיעה, היא "ארץ" עליונה שממנה נובעים נבראים.

כמו שהארץ הגשמיות מגלה כח הצומח אשר בקרבה בכל יום להוציא מיני צמחים כן הארץ העליונה מגלה כח ההתהוות אשר בה¹³ לבריאה ולהתהוות יש מאין.

כמו שהארץ הגשמית מגלה בכל יום את כוח הצמיחה הטמון בה ומוציאה מיני צמחים, כך הארץ העליונה מגלה את כוח ההתהוות שבה, כדי לברוא ולהוות יש מאין.

האדמה הגשמית מצמיחה מדי יום צמחים מכוח צמיחה הטמון בה. בדומה לכך, הארץ העליונה כוללת את הכוח לברוא יש מאין, והיא מוציאה ממנה בהתמדה נבראים חדשים.

ובזה נתהוו מלאכים בכל יום שיאמרו שירה ויתבטלו למקורם והם הנקראים דשא^{14, 15} (וכמ"ש בזהר בפ' בראשית ד' י"ט ע"א ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם ובפ' תרומה דקע"א ע"א).¹⁶

ובכך מתהווים בכל יום מלאכים, כדי שיאמרו שירה ויתבטלו למקורם; הם הנקראים "דשא". (כמובא בזהר, פרשת בראשית, דף י"ט ע"א, ובמקדש מלך שם, ובפרשת תרומה, דף קע"א ע"א.)

המלאכים הנולדים בכל יום מן הארץ העליונה, שרים ואז מתבטלים למקורם, הם "הדשא" שבפסוק: הם נובטים ונעלמים. הוזהר אומר של"דשא" זה אין קיום לאורך זמן: ישויות כאלה עומדות לרגע, נאכלות באש ומתחדשות מדי יום. מקדש מלך הוא פירוש על הוזהר, והוזהר בפרשת תרומה מדבר על "דשא" הנובט ממקורות עליונים.

ועיין פ' פינחס דרי"ז ע"א ע"פ מצמיח חציר^{17, 18} כו' ועמ"ש במ"א ע"פ כשעירים עלי דשא).^{19, 20} ועיינו בפרשת פינחס, דף רי"ז ע"א, על הפסוק "מצמיח חציר" וכו'; וראו גם מה שכתוב במקום אחר על הפסוק "כשעירים עלי דשא".

הוזהר בפרשת פינחס מפרש את "מצמיח חציר" שבתהילים קד כמלאכים: המוני שליחים מלאכים, כולם אש בוערת. ההפניה השנייה היא לדיון בפסוק "כשעירים עלי דשא", שבו הדשא צומח מן הטל הדק ביותר.

לכן אנו אומרים בכל ערב שבת הבו לה' בני אלים²¹ בני אלהים²² המה המלאכים שנבראו מששת ימי בראשית

לכן אנו אומרים בכל ערב שבת: "הבו להוי' בני אלים". בני אלקים הם המלאכים שנבראו בששת ימי בראשית; משום כך, בקבלת שבת בליל שישי, אנו אומרים את מזמור כ"ט: "הבו להוי' בני אלים". המאמר מבחין בין שתי קבוצות: בני אלקים, "בני האלוקים" שבספר איוב, הם המלאכים הקבועים שנבראו בששת ימי בראשית.

אבל בני אלים הם המלאכים שנתהוו בכל יום מבחי' ה' אחרונה חכמה תתאה מלכות דאצילות.^{23, 24} אבל בני אלים הם המלאכים שנוצרים בכל יום מהבחינה של הה"א האחרונה, חכמה תתאה — מלכות שבעולם האצילות.

בני אלים שבמזמור הם המלאכים שנוצרים בכל יום. מקורם בה"א האחרונה של שם הוי', שהיא מלכות שבעולם האצילות, הנקראת גם "חכמה תתאה"; זוהי הה"א ש"תולדותיה" נזכרו בפסוק הפותח.

2 ופיי אלים לשון כח כמו ואת אילי הארץ²⁵ כי בני אלים הם מלאכים דעשייה²⁶ כמ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים].²⁷

ו"אילים" הוא לשון של כוח, כמו "ואילי הארץ"; שכן בני אלים הם מלאכי עשיה, כפי שנכתב בפרי עץ חיים.

המילה "אילים" נגזרת משורש שמשמעותו כוח, כמו "אילי הארץ" שבספר יחזקאל. המלאכים המכונים "בני אלים" שייכים לעשיה, הנמוך מבין ארבעת העולמות; בפרי עץ חיים, בביאור הפסוקים הללו במסגרת קבלת שבת, מוסבר כיצד הפסוקים מעלים את מדרגות עשיה.

ועיי המלאכים דעשיה נמשך כל השפעות לעוה"ז הגשמי אין לך עשב שאין לו מזל²⁸ כוי

ובאמצעות מלאכי עשיה נמשכות כל ההשפעות לעולם הזה הגשמי: "אין לך עשב שאין לו מזל" וכוי.

כל החיות וההשפעה המגיעות לעולם הגשמי עוברות דרך מלאכי עשיה. המדרש אומר שלכל עשב יש מזל — כוח שמימי המכה בו ואומר לו: "גדל".

נמצא הם הכח וחיות העוה"ז וכשהמאכל מתעלה ע"י שהאדם אוכלו בטהרה ומתפלל בכח ההוא בנקודת לבבו עי"ז מתעלה גם המלאך השופע הכח והחיות להמאכל ההוא להיות מתעלה ונכלל במקור חוצבו.

נמצא שהם הכוח והחיות של העולם הזה. וכשהמאכל מתעלה, בכך שאדם אוכל אותו בטהרה ומתפלל בכוח שקיבל ממנו, בנקודת הלב הפנימית ביותר, מתעלה גם המלאך המשפיע למאכל ההוא את הכוח והחיות, ועולה ונכלל במקור שממנו נחצב.

מלאכים אלה הם הכוח שבמזון שבעולם. כאשר אדם אוכל בטהרה ומתפלל בכוח שהמזון העניק לו, מעומק לבו, מתעלה המאכל; ועמו עולה המלאך שמעניק למאכל את חיותו, ונכלל במקורו.

וגם הטעם שנקי בני אלים חסר ה' שהוא ע"ד מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] בגיטין (דנ"ו ב') ע"פ מי כמוך²⁹ באלים מי כמוך באלמים.

וכן הטעם שהם נקראים "בני אלים", בלא האות ה', קשור לדברי חז"ל בגיטין (דף נ"ו ב') על הפסוק "מי כמוך באלים": "מי כמוך באלמים"!

טעם נוסף לשם: "אלים" הוא "אלקים" בלא האות ה'. הגמרא דורשת את הפסוק "מי כמוך באלים" — "מי כמוך באלמים", ומשכחת בכך את ה' ששמע את דברי הגידוף של האויב במקדש ושתק.

ופיי אלמים היינו כמ"ש כרחל לפני גוזזיה נאלמה³⁰ שאין דבר ה' מאיר בבחי' גילויי בכי"ע לפי שאין ערוך עשיה לגבי אצילות.

ופירוש "אלמים" הוא כמו שנאמר: "כרחל לפני גוזזיה נאלמה" — שאין דבר ה' מאיר בגילוי בעולמות בריאה, יצירה ועשיה, מפני שאין ערוך בין עשיה לאצילות.

כאן "אלמות" פירושה שדבר ה' אינו מאיר בגלוי בשלושת העולמות התחתונים — בריאה, יצירה ועשיה — מפני שאין ערוך בין עשיה לאצילות. הדימוי הוא לרחל שבפסוק בישעיהו, שותקת לפני גוזזיה.

וזוהו בחי' אלם משם אלקים שאין הדבור בגילוי רק בחי' הכל בלבד שבהכל אין התלבשות החכמה בגילוי כלל משא"כ בדבור שבו נמשך ומלובש החכמה והשכל

וזוהי בחינת "אלם" משם אלקים: הדיבור אינו בגילוי, אלא יש רק בחינת הכל בלבד; שהרי בהכל אין החכמה מתלבשת בגילוי כלל, ואילו בדיבור נמשכות ומתלבשות החכמה והשכל.

אם מוציאים את האותיות יו"ד וה"א משם אלקים, האותיות שנותרות יוצרות "אלם". הדיבור מעביר החוצה את חכמתו של המדבר; לעומת זאת, ההכל בלבד — הקול לפני שהוא מתעצב למילים — אינו נושא חכמה מנוסחת.

וזוהו ההפרש בין המלאכים הנקי בני אלהים שהם נמשכים מדבורו של הקב"ה שהדיבור מלובש בו גילוי החו"ב [החכמה ובינה]

וזוהו ההבדל בין המלאכים הנקראים "בני אלקים", הנמשכים מדיבורו של הקדוש ברוך הוא, שבו מתלבשת בגילוי החכמה והבינה,

"בני אלקים", המלאכים הקבועים, נמשכים מדיבורו של ה', שבו החכמה והבינה מצויות בגילוי, כשם שמילותיו של אדם נושאות את מחשבתו.

וזוהו בחי' י"ה דאלקים. משא"כ בחי' אלם דאלקים היינו שאין בחי' י"ה נמשך ומתלבש בהכל. וזוהי בחינת יו"ד-ה"א שבשם אלקים. לעומת זאת, בחינת "אלם" שבשם אלקים היא שאין בחינת יו"ד-ה"א נמשכת ומתלבשת בהכל.

חכמה ובינה מקבילות לאותיות יו"ד וה"א, ולכן "בני אלקים" נמשכים מן השם בשלמותו, עם יו"ד-ה"א שבו. כאשר היו"ד וה"א אינן נמשכות אל ההכל, מה שנותר משם אלקים הוא "אלם" — אילם; זהו מקורם של "בני אלים".

וזוהו נאלמתי דומיה ³¹ דום ^{32,33} י"ה כו' (ועמ"ש בד"ה ולא יקרא עוד ³⁴ שמך אברם ³⁵ גבי מילה שהוא בחי' מ"ל י"ה מ"ל לשון גילוי כו')

וזוהו "נאלמתי דומיה": "דום י"ה" — י"ה שותק, וכו'. (ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "ולא יקרא עוד שמך אברם", בעניין מילה, שהיא בחינת "מ"ל י"ה"; "מ"ל" הוא לשון גילוי, וכו';

הזוהר קורא את הפסוק בתהלים ל"ט, "נאלמתי דומיה", כ"דום י"ה": האותיות י"ה שותקות, ולכן האדם נותר אילם. ההערה שבסוגריים מוסיפה את הצד ההפוך, על פי מאמר אחר: במילה יש "מ"ל י"ה", ו"מ"ל" הוא לשון דיבור וגילוי.

והיינו עיי הדבור לרוח ממללא^{36,37} שעייז נמשך חויב [חכמה ובינה] בבחי גילוי כי פי³⁸ הי דבר וההפך מזה הוא כשכנסיי [כשכנסת ישראל] היא בחי נאלמתי דומיה החשיתי חש דחשמל³⁹ והיינו מחמת הסתר⁴⁰ דקינ [דקליפת נוגה] דעשייה.

כלומר, באמצעות הדיבור של "רוח ממללא", שבאמצעותו נמשכות חכמה ובינה באופן גלוי, שהרי "פי הוי דיבר". וההפך מזה הוא כשכנסת ישראל היא בבחינת "נאלמתי דומיה, החשיתי" — ה"חש" של חשמל; והיינו מחמת ההסתר של קליפת נוגה שבעשייה.

הדיבור, שעל פי תרגום אונקלוס הוא תכונתו המובהקת של האדם — "רוח ממללא" — מגלה את חכמה ובינה, ככתוב: "פי הוי דיבר". ההפך הוא כשכנסת ישראל, מקור הנשמות, היא בבחינת "נאלמתי" ו"החשיתי" — ה"חש" של חשמל — מחמת ההסתר שמסתירה קליפת נוגה, הקליפה שבה מעורבים טוב ורע בעולמות התחתונים.

ועמייש בד"ה ויהי אור הלבנה כוי ועמייש בד"ה בחדש השלישי לצאת בניי [בני ישראל]⁴¹ בענין פי מעשה ידיך כוי כח המעשה שהוא כח החיצוני כוי עייש. והיינו ענין בחי ההבל שלמטה מבחי הדבור ועמייש מזה בביאור עייפ וספרתם לכם⁴²

ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "ויהי אור הלבנה", וכו'; וכן במה שנכתב במאמר המתחיל "בחדש השלישי לצאת בני ישראל", בעניין פירוש "מעשה ידיך", וכו': כוח המעשה, שהוא הכוח החיצוני, וכו'; עיינו שם. והיינו ענין בחינת ההבל, שהיא למטה מבחינת הדיבור. ועיינו במה שנכתב על כך בביאור על הפסוק "וספרתם לכם".

ההערה שבסוגריים מפנה למאמרים נוספים. אחד מהם מסביר את "מעשה ידיך" ככוח המעשה, שהוא כוח חיצוני; הוא מקביל להבל, הנמוך מן הדיבור.

והנה לכן איא להמלאכים הנ"ל לעלות ולהתכלל בחכמה עילאה כייא עיי ישראל שהם נמשכים מפנימית חכמה עילאה וכמייש כפי משפטים (דקכ"א) ועמייש בביאור עייפ יונתי בענין קומי לך רעיתי⁴³ והנה, לכן אין המלאכים הנזכרים לעיל יכולים לעלות ולהיכלל בחכמה עילאה אלא באמצעות ישראל, הנמשכים מפנימיות חכמה עילאה, ככתוב בפרשת משפטים (דף קכ"א); ועיינו במה שנכתב בביאור על הפסוק "יונתי", בענין "קומי לך רעיתי".

מכיוון שמלאכי העשיה נובעים מדרגת ה"אלם" הזאת, אין הם יכולים לעלות בכוחות עצמם לחכמה עילאה. הם עולים רק באמצעות ישראל, שנשמותיהם נובעות מפנימיות חכמה עילאה.

לכן אנו מבקשים הבו לה' בני אליים.⁴⁴ פי הבו לשון הזמנה^{45,46} הזמינו עצמיכם לעלות וליכלל במקור שם הוי ב"ה.

לכן אנו מבקשים: "הבו לה' בני אליים". "הבו" הוא לשון הכנה: הכינו את עצמכם לעלות ולהיכלל במקור שם הוי, ברוך הוא.

לכן, בליל שבת, אנו קוראים אליהם: "הבו". כפי שרש"י מסביר ש"הבה" היא לשון הכנה, "הבו" כאן פירושו: הכינו את עצמכם לעלות ולהיכלל בשם הוי.

וז"ש [וזהו שכתוב] ששת ימים תעבוד⁴⁷ בחיי עבודה הוא ההתהוות יש מאין וכיום השביעי תשבות זהו חזרת העולמות למקורם בתוספת אור עליהם ונכללים הכל בעצמות שם הוי' ב"ה.^{48, 49}

וזהו [פירוש] הכתוב "ששת ימים תעבוד": בחינת העבודה היא ההתהוות יש מאין; "וכיום השביעי תשבות" — זהו חזרת העולמות למקורם, בתוספת אור עליהם, והכול נכלל בעצמות שם הוי', ברוך הוא.

ימי החול הם בחינת "עבודה": ה' בורא בהתמדה יש מאין. השבת היא בחינת "תשבות": העולמות חוזרים למקורם, בתוספת אור, ונכללים בעצמות שם הוי'.

3 וכמ"ש ויכל אלקים ביום השביעי⁵⁰ ומבואר הפי' במ"א בד"ה באתי לגני⁵¹ דהיינו שכלתה בחינת ומדרגת אלקים שנעשה קץ ותכלית למדרגה זו ונמשך גילוי שם הוי'.

כמו שנאמר: "ויכל אלקים ביום השביעי"; ופירוש הדברים מבואר במקום אחר, במאמר הפותח "באתי לגני": בחינת ומדרגת אלקים כלתה, כלומר, הגיעו לקצן ולסופן של מדרגה זו, ונמשכה התגלותו של שם הוי'.

התורה אומרת שביום השביעי אלקים "ויכל". המאמר מפרש זאת מלשון "כלתה", כלומר הגיעה לקצה: בשבת מדרגת אלקים, שם של הסתר והגבלה, מגיעה לסיומה, ובמקומה נמשכת התגלותו של שם הוי'.

ולכן אנו אומרים להמלאכים שנמשכים משם אלקים הבו להוי' בני אלים⁵² שיזמינו עצמם לעלות וליכלל בשם הוי' ב"ה המתגלה בשבת וזהו השתחוו לה' בהדרת קודש⁵³ והוא בחי' אצילות בכלל שבי"ע מתעלים באצי'

ולכן אנו אומרים למלאכים הנמשכים משם אלקים: "הבו להוי' בני אלים" — שיכינו את עצמם לעלות ולהיכלל בשם הוי' ברוך הוא, המתגלה בשבת. וזהו "השתחוו לה' בהדרת קודש": בחינת אצילות בכללות, שהרי בריאה, יצירה ועשיה מתעלות לאצילות.

לכן בליל שבת אנו אומרים למלאכים הבאים משם אלקים להתכונן לעלות אל שם הוי', המתגלה בשבת. הפסוק הבא במזמור, "השתחוו לה' בהדרת קודש", רומז לאצילות בכללות, שכן בשבת שלושת העולמות התחתונים מתעלים לאצילות.

וזהו ג"כ ענין ז' קולות שנזכרו במזמור זה קול ה' על המים⁵⁴ כו' הכל המשכת והתגלות שם הוי' ועמ"ש סד"ה זאת חנכת המזבח.⁵⁵

וזהו גם ענינם של שבעת ה"קולות" שנזכרו במזמור זה: "קול ה' על המים" וגו' — הכול הוא המשכה והתגלות של שם הוי'. וראו מה שכתוב בסוף המאמר הפותח "זאת חנכת המזבח".

במזמור כ"ט נאמר "קול הוי" שבע פעמים. כל אחת מהן היא המשכה והתגלות של שם הוי', בהתאם לעלייה בשבת שתוארה כאן.

4 והנה עדיז הוא כל ענין לכו נרננה⁵⁶ להויי⁵⁷ כוי שירו להויי כוי שאומרים בקבלת שבת.

והנה, כך הוא גם כל עניינם של "לכו נרננה להויי" וכו', "שירו להויי" וכו', שאומרים בקבלת שבת.

גם שאר המזמורים של קבלת שבת, הפותחים ב"לכו נרננה להויי" (תהלים צ"ה) וב"שירו להויי", מבטאים את אותו רעיון: העולמות והמלאכים שבהם עולים בשבת אל הוי'.

וזהו כי גדול⁵⁸ הויי כוי נורא הוא כל כל אלהים דהיינו על כל קי"ך צירופי אלקים כמ"ש במ"א והנה עלייה זו הוא עיי ישראל שהם פנימית העולמות.

וזהו כי גדול הויי" וכו', "נורא הוא על כל אלקים": כלומר, מעל כל קי"ך צירופי אלקים, כפי שמבואר במקום אחר. והנה, עלייה זו נעשית באמצעות ישראל, שהם פנימיות העולמות.

את "נורא הוא על כל אלקים" מפרשים כמתאר את הוי' הניצב מעל קי"ך צירופי אלקים: את חמש האותיות של אלקים אפשר לסדר במאה ועשרים אופנים, ובאמצעות העולם נברא ומוגבל. כל העלייה הזאת נעשית באמצעות ישראל, שהם הפנימיות של כל העולמות.

פ"י כי כל הנבראים לא נתהוו כ"א דרך מעבר בכדי שיתהווה ויתגלה בחיי ישראל בזה העולם הגשמי.

כלומר, כל הנבראים התהוו רק כדרך מעבר, כדי שבחינת ישראל תתהווה ותתגלה בעולם הגשמי הזה.

כל יתר הנבראים משמשים כדרך מעבר: הם נבראו רק כדי שישאל יתהוו ויתגלו בעולם הגשמי הזה. בכך מתחיל להתבאר מדוע ישראל נקראים "ראשית".

5 וזהו גי"כ בכל יום תכלית העבודה זו תפלה כדי להבטל וליכלל עצמו וכל העולמות בשם הויי ב"ה

המהווה אותם מאין ליש ולימשך אותו

וכך גם בכל יום: תכלית העבודה, שהיא התפילה, היא לבטל ולכלול את האדם ואת כל העולמות בשם הויי, ברוך הוא, המחיה אותם מאין ליש; ולהמשיך אותו

מה שמתרחש מדי שבוע בשבת מתרחש מדי יום באמצעות התפילה, שחכמים מכנים "עבודת הלב". תכלית לבטל את האדם, ויחד איתו את כל העולמות, ולכלול אותם בשם הויי, שמחיה אותם ללא הרף מאין ליש.

גי"כ בזה העולם הגשמי עיי תורה ומצות יחודא עילאה יחודא תתאה למעלה עד אין קץ⁵⁹ ולמטה עד

אין תכלית הוא רק כח שם ה' ב"ה

גם אל העולם הגשמי הזה, באמצעות התורה והמצוות: יחודא עילאה ויחודא תתאה; למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית — הכול הוא רק כוחו של שם הויי, ברוך הוא.

התפילה מעלה את העולמות; התורה והמצוות ממשיכות לאחר מכן את שם ה' אל תוך העולם הגשמי הזה. אלה הן "היחוד העליון", שבו הכול בטל לפני ה', ו"היחוד התחתון", שבו ה' נוכח בתוך העולם; בשני הכיוונים, בלי סוף למעלה ובלי גבול למטה, אין אלא כוחו של הויי — ביטוי הלקוח מהזוהר חדש.

(ועמ"ש בד"ה באתי לגני⁶⁰ הנ"ל. וזהו יונתי בחגוי הסלע⁶¹ כו' השמיעני את קולך כי כשהיא בחגוי הסלע בסתר המדרגה היא בחי' נאלמתי דומיה^{62, 63} ונק' יונת אלם.⁶⁴

(ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "באתי לגני" הנזכר לעיל. וזהו "יונתי בחגוי הסלע" וגו', "השמיעני את קולך": כי כשהיא "בחגוי הסלע, בסתר המדרגה", היא בבחינת "נאלמתי דומיה" ונקראת "יונת אלם".

שיר השירים מכנה את כנסת ישראל יונה המסתתרת "בחגוי הסלע". כשהיא נסתרת כך, היא אינה יכולה לדבר: היא בבחינת "נאלמתי דומיה", וכותרת מזמור נ"ו מכנה אותה "יונת אלם".

אכן ע"י עסק התורה והמצות השמיעני את קולך כו' ממשיכים בחי' י"ה דהוי' ודאלקים שלא להיות בחי' אלם כ"כ [כל כך] בספר ע"ה) (דק"ג א') וע"ז נאמר קול דודי דופק.⁶⁵

אבל באמצעות העיסוק בתורה ובמצוות מתקיים "השמיעני את קולך" וגו': ממשיכים את בחינת י"ה של הוי' ושל אלקים, כדי שלא תהיה בבחינת "אלם" כל כך, כפי שנכתב בספר ע"ה) (דף ק"ג ע"א). ועל כך נאמר: "קול דודי דופק".

באמצעות התורה והמצוות נענית הבקשה "השמיעני את קולך": בחינת י"ה נמשכת אל השמות הוי' ואלקים, וכנסת ישראל שוב אינה אילמת. על כך נאמר בפסוק: "קול דודי דופק".

ועיין בפ"י הרמ"ז [הרב משה זכות] בזהר פ' וארא (דכ"ו א') גבי נאלמתי דומיה כו'⁶⁶ ואי אתער כו' ובפע"ח [ובפרי עץ חיים] שער הקדישים פ"ב [פרק ב'] ורפ"ג [וריש פרק ג']:

ועיינו בפירוש הרמ"ז (רבי משה זכות) על הזוהר, פרשת וארא (דף כ"ו ע"א), בעניין "נאלמתי דומיה" וגו' ו"ואי אתער" וגו'; וכן בפרי עץ חיים, שער הקדישים, פרק ב' ותחילת פרק ג'.

הזוהר על פרשת וארא אומר שבגלות הקול מסתלק מכנסת ישראל ודיבורה נאלם: "נאלמתי דומיה"; ובהמשך הוא עוסק במה שמתרחש כשהדיבור מתעורר. פרי עץ חיים, בביאור הקדיש, אומר שכאשר י"ה של אלקים מוסתר, מה שנותר הוא "אילם"; לכן אנו מתפללים שהבחינות הללו "יתגדל ויתקדש".

קטע 2 • 61-9

הנשמה לפני התפילה ואחריה

6 ב ולבאר היטיב ענין עלייה זו וגילוי זה ע"י תורה ותפלה. צריך לבאר מאמר רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] תלמוד תורה כנגד כולם^{67, 68} אפילו כנגד עיון תפלה.

ב. כדי לבאר היטב את ענין העלייה והגילוי הללו באמצעות תורה ותפילה, יש לבאר את מאמר חז"ל: "תלמוד תורה כנגד כולם", אפילו כנגד עיון תפילה.

החלק השני מסביר כיצד תורה ותפילה מביאות לעלייה ולגילוי הללו. הוא פותח בדברי המשנה שלימוד תורה שקול כנגד כל המצוות יחד, והגמרא מוסיפה: אפילו כנגד תפילה בכוונה.

ומי"מ קודם התפלה אסור לאכול^{70, 69} וקודם הלימוד מותר לאכול. וזהו מחמת כי האדם הוא עולם קטן.^{71, 72}

ובכל זאת, לפני התפלה אסור לאכול, ואילו לפני הלימוד מותר לאכול. והטעם לכך הוא שהאדם הוא עולם קטן. אף על פי כן, ההלכה אוסרת לאכול לפני תפילת שחרית ומתירה לאכול לפני הלימוד, כאילו התפילה קודמת. התשובה נפתחת ברעיון שהאדם הוא עולם בזעיר אנפין.

וכמו שיש בעולם יום ולילה ביום מאיר האור ובהעדר האור הוא בחי' לילה בגשמיות כן הוא באדם ג"כ ברוחניות כמ"ש גם

וכשם שבעולם יש יום ולילה, ביום האור מאיר ובהיעדר האור יש בחינה של לילה בגשמיות, כך גם באדם, ברוחניות, כפי שנאמר: "גם

כשם שבעולם הגשמי יש יום ולילה, אור והיעדר אור, כך יש באדם יום ולילה רוחניים.

כי אשב בחושך⁷³ ה' אור לי אפילו בעוה"ז הגשמי ה' מאיר בישראל וכאשר מתפשט ומאיר בו כח נשמתו

כי אשב בחושך הוי' אור לי": אפילו בעולם הזה הגשמי הוי' מאיר בישראל. וכאשר כוח נשמתו מתפשט ומאיר בו, דברי מיכה "כי אשב בחושך הוי' אור לי" מראים שגם בעולם הגשמי החושך הזה ה' מאיר ביהודי. כאשר כוח נשמתו מתפשט בו ומאיר אותו, וזהו ה"יום" שלו.

אזי נק' יום ובהסתלקות אור נשמתו מכונה בשם לילה (ועמ"ש מענין זה בד"ה ותוסף אסתר^{74, 75} וע"פ וידעת היום⁷⁶ והשבות⁷⁷ כו' ובד"ה תחת אשר לא עבדת)^{78, 79}

אז הוא נקרא "יום"; וכאשר אור נשמתו מסתלק, הדבר נקרא "לילה". (וראו מה שנכתב בעניין זה במאמר המתחיל "ותוסף אסתר", על הפסוק "וידעת היום והשבות אל לבבך" וגו', ובמאמר המתחיל "תחת אשר לא עבדת"). כאשר אור הנשמה מסתלק, זהו ה"לילה" שלו. ההערה שבסוגריים מפנה לשלושה מאמרים נוספים העוסקים בנושא.

לכן בלילה הוא בבחינת שינה לגמרי מחמת הסתלקות אור נפשו. ובבקר בעמדו משינתו⁸⁰ אזי כח נשמתו היא רק באפיו

לכן בלילה הוא נתון במצב של שינה מוחלטת, מחמת הסתלקות אור נפשו. ובבוקר, כשהוא קם משנתו, כוח נשמתו נמצא רק בנחיריו,

בשינה אור הנשמה מסתלק. כשהאדם מתעורר, כוחה נמצא רק "בנחיריו", בנשימה — הסימן החיצוני ביותר לחיים — ועדיין לא בלב ובאיברים.

כי אין לה גילוי מחמת חומר ישות הגוף להאיר ולהתפשט בקרבו ובכדי שלא יחזור להיות אין ואפס השי"ת [השם יתברך] מהוה ומחזיר לו נשמתו בכל בקר כמ"ש חדשים לבקרים רבה אמונתך^{81,82} ועיין פי ויקהל (דרי"ג סע"ב [סוף עמוד ב])

שכן אין לה גילוי שיאפשר לה להאיר ולהתפשט בתוכו, בגלל החומריות והישות העצמית של הגוף. וכדי שלא יחזור להיות אין ואפס, הקב"ה מהוה אותו ומשיב לו את נשמתו בכל בוקר, כפי שנאמר: "חדשים לבקרים רבה אמונתך". וראו פרשת ויקהל (דרי"ג סע"ב).

הקיום הגס והישותי של הגוף מונעים מן הנשמה להאיר דרכו. כדי שהאדם לא יחזור להיות אין ואפס, ה' משיב לו את נשמתו בכל בוקר: "חדשים לבקרים"; ובזה על פרשת ויקהל נאמר שהנשמות ניתנות מחדש בכל בוקר.

פי' כמ"ש המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית כי מלת בראשית הוא ברא"ת י"ש. ר"ל [רוצה לומר] מזה שמחדש בכל יום הוא המהוה יש מאין.

הכוונה היא כפי שנאמר: "המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית", שכן את המילה "בראשית" דורשים כ"ברא"ת י"ש — ברא את היש. כלומר, מכך שהוא מחדש בכל יום, אנו למדים שהוא המהוה יש מאין.

ברכת קריאת שמע משבחת את ה' "המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית". את אותיות "בראשית" דורשים כ"ברא את היש": חידוש הבריאה בכל יום פירושו להוות מחדש בכל יום דבר מה מתוך האין.

אך מחמת שנתגשם חיות הגוף מאד מאד אינו יכול לקבל הארת נשמתו בקרבו כ"א מעט מזעיר בבחי' אפיו.

אך מאחר שחיות הגוף נעשתה גשמית מאוד, הוא אינו יכול לקבל בקרבו את הארת נשמתו אלא מעט מזעיר, בבחינת נחיריו.

אולם הגוף גס כל כך, שהוא מקבל רק זיק קלוש מנשמתו — הזיק שב"נחיריו".

דהיינו שהנשמה האלקית אין לה גילוי בלבו וגופו מחמת חומר ישות הגוף כיון שעדיין לא התפלל.

כלומר, לנפש האלקית אין גילוי בלבו ובגופו, מחמת גשמיות הישות של הגוף, מאחר שעדיין לא התפלל.

לפני התפילה, הנפש האלקית אינה מתגלה בלב ובגוף.

שע"י התפלה שמבטל רצונו לרצון העליון ב"ה והנה הרצון הוא מקור כל המדות והוא חיותן וקיומן

כי באמצעות התפילה הוא מבטל את רצונו לרצון העליון יתברך; והרצון הוא מקור כל המדות, והוא חיותן וקיומן;

התפילה משנה את המצב. בתפילה האדם מניח את רצונו שלו מפני רצון ה', והרצון הוא שורש כל הרגשות, חיותם ועצם קיומם.

וזהו ענין מסירת נפש⁸³ שמוסר רצונו כו' והדם הוא הנפש⁸⁴ שהוא הרצון לכן עי"ז נמשכת הנשמה שהיא מבחינת שם הוי' ומתפשטת בכל הגוף.

וזהו ענין מסירות נפש, שהוא מוסר את רצונו וכו'; ו"הדם הוא הנפש" — והנפש כאן היא הרצון. לכן, על ידי כך נמשכת הנשמה, שהיא מבחינת שם הוי', ומתפשטת בכל הגוף.

זהו פירוש מסירות נפש — מסירת הרצון: התורה אומרת "הדם הוא הנפש", וכאן נפש פירושה רצון, כמו בפסוק בירמיהו "נפשי לא אל העם הזה". כאשר הרצון נמסר, הנשמה, ששורשה בשם הוי', נמשכת ומתפשטת בכל הגוף.

משא"כ קודם התפלה היא עדיין רק באפיו דהיינו שרק במוחו ושכלו מודה לה'⁸⁵ אבל לא נתפשטה עדיין בלב⁸⁶ כו' וכן פי' הרמ"ז [הרב משה זכות] פ' תצוה (ד' קפ"ב) ע"פ כהאריז"ל [כתבי האריז"ל] ענין אשר נשמה באפו.^{87, 88}

אבל לפני התפילה היא עדיין רק בנחיריו; כלומר, רק במוחו ובשכלו הוא מודה לה', אך היא עדיין לא התפשטה בלב וכו'. וכך פירש הרמ"ז, בפרשת תצוה (182), על פי כתבי האריז"ל, את ענין "אשר נשמתו באפו".

לפני התפילה הנשמה עדיין רק "בנחיריו": הוא מודה לה' בשכלו, כמו ב"מודה אני" וב"הודו" של הבוקר, אך ההודאה עדיין לא הגיעה ללבו. הרמ"ז, המקובל רבי משה זכות, פירש כך את הפסוק בישעיהו "אשר נשמתו באפו", בעקבות האריז"ל.

ועיין בזהר שם על פסוק זה בענין אחר. ועמ"ש ע"פ ונקדשתי בתוך בניי⁸⁹ [בני ישראל] בתוך היינו שיותפס ענין קדושתו ית' בלב האדם דייקא.

ועיין בזהר שם על פסוק זה, בדרך אחרת. ועיין במה שנכתב על הפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל": "בתוך" פירושו שענין קדושתו יתברך יתפס דווקא בלבו של האדם.

הזהר שם מפרש את הפסוק בדרכים אחרות: על מי שמקדים שלום לחברו לפני התפילה, ועל מי שכעסו קורע ממנו את נשמתו הקדושה. מאמר נוסף מסביר ש"ונקדשתי בתוך בני ישראל" פירושו בתוך כל אדם: קדושת ה' צריכה להיתפס בלב.

ועמ"ש סד"ה להבין ענין משארז"ל [מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] יפה שעה^{90, 91} א' בתשובה כו' בענין הכורע צריך שיראה⁹² איסר כנגד לבו.^{93, 94}

ועיין במה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "להבין ענין מאמר רז"ל: יפה שעה אחת בתשובה וכו'", בענין "הכורע צריך שיראה איסר כנגד לבו".

מאמר נוסף דן בהלכה התלמודית שמי שכורע בתפילה צריך לכרוע עד ש"יראה איסר כנגד לבו" — מטבע קטנה.

7 וז"ש [וזהו שכתוב] חדלו לכם מן האדם⁹⁵ אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא א"ת [אל תקרי] במה אלא במה⁹⁶ פ"י חדלו לכם לשון הבדלו עצמיכם מן בחי' אדם כזה שנשמתו רק באפיו שלא יכלה להתפשט בכללות גופו

וזהו [פירוש] הכתוב: "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו, כי במה נחשב הוא". אל תקרא "במה" אלא "במה" [במובן של במה מורמת]. כלומר, "חדלו לכם" הוא לשון של הפרדה: הבדילו את עצמכם ממדרגה של אדם כזה, שנשמתו נמצאת רק באפו ולא הצליחה להתפשט בכל גופו.

הפסוק בישעיהו, "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו", נדרש על פי משחק המילים של חז"ל בין "במה" במשמעות "כיצד" לבין "במה" — במה מורמת, שעליה מדברים חז"ל בהקשר של הקדמת שלום לחברו לפני התפילה. "חדלו" פירושו: התרחקו ממצבו של אדם שנשמתו נמצאת רק באפו ולא התפשטה בכל גופו.

כי במה נחשב כמו הבמה נראה ונגלה הישות שלו ליש ודבר בפ"ע [בפני עצמו] כן בו ג"כ גברה חומר

"כי במה נחשב": כשם שבבמה הישות נראית ונגלית כמציאות בפני עצמה, כך גם בו התגברה הגשמיות

במה היא תל מורם ובולט לעין כול. גם אצל אדם כזה בולטת תחושת המציאות הנפרדת והגסה שלו, והיא שולטת בו.

הישות שלו עד שאינו מתבטל כלל מפני אור ה' הוא אור נשמתו אשר באפיו (ועיין מ"ש ע"פ בעלי במות ארנון).⁹⁷ לכן אסור לאכול קודם התפלה.

של ישותו, עד שאינו בטל כלל לפני אור ה', שהוא אור נשמתו שנמצא באפו. (ועיינו במה שנכתב על הפסוק "בעלי במות ארנון"). לכן אסור לאכול לפני התפילה.

הישות שלו חזקה כל כך, עד שאינו בטל כלל לפני אור ה', שהוא באדם אור נשמתו שלו, שעדיין נמצאת רק באפו. משום כך אסור לאכול לפני התפילה.

כמאמר רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] לא תאכלו על הדם⁹⁸ לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם בכדי שלא ליתן סטרא דדמא בישא לשלוט בו ושוב לא יכול להאיר בו כח נשמתו לגמרי.

כמאמר חז"ל: "לא תאכלו על הדם" — אל תאכלו לפני שתתפללו על דמכם, כדי שלא לתת לסטרא דדמא בישא שליטה עלי; ואז שוב לא יוכל כוח נשמתו להאיר בו בשלמות.

חז"ל דורשים את "לא תאכלו על הדם" כך: אל תאכלו לפני שהתפללתם על דמכם. אכילה תחילה תיתן שליטה לצד הדם הרע, ואז הנשמה לא תוכל להאיר בו בשלמות.

לכן תקנו לנו ברכת השחר⁹⁹ כמו מלביש ערומים מתיר אסורים המכין מצעדי גבר מחמת שאצל אדם בחינת אדמה לעליון¹⁰⁰

לכן תיקנו לנו את ברכות השחר, כגון "מלביש ערומים", "מתיר אסורים", "המכין מצעדי גבר", משום שאצל אדם יש בחינת "אדמה לעליון" — "אהיה דומה לעליון",

משום כך תיקנו חז"ל את ברכות השחר, שבהן מודים לה' על הלבוש, על שחרור איברינו ועל הכוונת צעדינו. האדם הנזכר כאן הוא אדם במובן של "אדמה לעליון": אדם שנברא בדמות העליון.

כל כחותיו אפילו להלביש בגד ומנעל הכל הוא כח שם¹⁰¹ הוי' ב"ה ואין דבר חוץ ממנו (ועי' לעיל ע"פ מה יפו פעמיך¹⁰² בנעלים).¹⁰³

כל כחותיו, אפילו להתלבש ולנעול נעל, כולם הם כוחו של שם הוי' ברוך הוא, ואין דבר חוץ ממנו. (ועיינו לעיל על הפסוק "מה יפו פעמיך בנעלים".)

אצל אדם כזה כל כוח, אפילו להתלבש ולנעול נעליים, הוא כוחו של שם הוי', ואין מציאות מחוץ לו. הברכות מעוררות את ההכרה הזאת. ההפניה שבסוגריים היא למאמר על הפסוק "מה יפו פעמיך בנעלים".

הגם כי הברכות הם מדרבנן מ"מ הם קודם מחמת שהם הכנה לקי"ש [לקריאת שמע] דאורייתא שהוא גילוי אמיתי שם ה' אשר הוא באמת אין עוד זולתו למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית.

אף שהברכות הן מדרבנן, בכל זאת הן קודמות, מפני שהן הכנה לקריאת שמע, שהיא מן התורה; קריאת שמע היא גילוי האמת של שם הוי', שבאמת אין עוד מלבדו, למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית.

ברכות השחר הן מדרבנן בלבד, ואף על פי כן הן נאמרות לפני קריאת שמע, שהיא מצווה מן התורה, מפני שהן מכינות לקראתה. קריאת שמע מגלה את האמת של שם הוי': אין עוד מלבדו, לא למעלה ולא למטה.

8 ועי' התבוננות מקודם בברכות יכול לבוא לזה בקי"ש [בקריאת שמע] באמרו בתחלה ברוך אתה ה' אלהינו. ברוך הוא

ובאמצעות ההתבוננות בברכות תחילה הוא יכול להגיע לכך בקריאת שמע, כשהוא אומר תחילה: "ברוך אתה ה' אלקינו". "ברוך" פירושו

הברכות של שחרית, כשהאדם מתבונן בהן ומבין אותן, מכינות אותו להגיע בקריאת שמע להכרה שאין מציאות מלבד ה'. הכרה זו כבר כלולה במילים הפותחות את הברכות שלפני קריאת שמע: "ברוך אתה ה' אלקינו". כעת המאמר מסביר את המילים אחת לאחת, החל במילה "ברוך".

כמו בריכת המים לשון המשכה שאנו ממשיכים אור א"ס ב"ה אשר הוא בהעלם והסתר להיות בבחי' גילוי בישראל ובמקור כנס"י [כנסת ישראל].

כמו "ברכה" של מים — לשון של המשכה: אנו ממשיכים את אור אין סוף, ברוך הוא, שהוא בהעלם ובהסתר, כדי שיהיה בגילוי בישראל ובמקור כנסת ישראל.

"ברוך" מתפרש לא כלשון שבח, אלא כקשור למילה "ברכה", שאליה נמשכים מים: "לברך" פירושו להמשיך. אנו ממשיכים את אור אין סוף, שהוא נסתר, לגילוי בנשמות ישראל ובמקורן, כנסת ישראל.

לכן אנו מבקשים ברוך אתה שיהיה הוי' ב"ה נמשך בבחי' אתה שהוא נוכח פי' בגילוי כמו שבאמת הכל בטל לפניו לגמרי.

לכן אנו מבקשים: "ברוך אתה" — שהוי', ברוך הוא, יימשך בבחינת "אתה", הפונה אל מי שנוכח; כלומר, שיהיה בגילוי, כפי שבאמת הכול בטל לפניו לחלוטין.

"אתה" הוא גוף שני, הדרך שבה פונים למי שנוכח. באמירת "ברוך אתה" אנו מבקשים שהוי' יתגלה בגלוי, כאילו הוא עומד לפנינו, בהתאם לאמת שהכול בטל לפניו לחלוטין.

כמ"ש אני ה' לא שנית¹⁰⁴ רק אצלינו נדמה לנו הגשמיות ליש אבל אצלו ית' כל הגשמיות אפס ותהו נחשבו לו¹⁰⁵ פי' ה' הוא אלהינו

כמו שכתוב: "אני ה' לא שנית". רק אצלינו נדמה שהגשמיות היא יש; אבל לפניו יתברך כל הגשמיות נחשבת לאפס ולתהו. כלומר, הוי' הוא אלקינו — "האלקים שלנו",

דברי מלאכי "אני ה' לא שנית" פירושו שהבריאה לא חוללה שינוי בה': מצדו, העולם הגשמי נחשב, בלשוננו של ישעיהו, "לאפס ולתהו", ורק לנו הוא נדמה כיש. כעת מוסברת המילה הבאה בברכה, "אלקינו".

כמו אילי הארץ¹⁰⁶ פי' הוא כחנו ממש¹⁰⁷ כי גם כל כחות הגוף הנדמה לנו שהם טבעיים¹⁰⁸ אבל אצל ישראל הם הכל כח הוי' ב"ה, כי

כמו "אילי הארץ", כלומר, הוא כוחנו ממש. שהרי גם כל כוחות הגוף, שנדמה לנו שהם טבעיים, הרי אצל ישראל כולם כוחו של הוי', ברוך הוא. כי

"אלקינו" מתפרש מהמילה "אל" במשמעות של כוח, כמו בביטוי ביחזקאל "אילי הארץ": הוי' הוא ממש כוחנו. אפילו כוחות הגוף, שנדמה לנו שהם טבעיים, אינם אצל ישראל אלא כוחו של הוי'.

הנה פרעה אמר לא ידעתי את¹⁰⁹ הוי' שלא ידע רק שם אלקים ואמר עזב ה' את הארץ^{110, 111}

פרעה אמר: "לא ידעתי את הוי'", משום שהכיר רק את שם אלקים; והוא אמר: "עזב ה' את הארץ".

דברי פרעה "לא ידעתי את הוי'" מבליטים את הניגוד: הוא הכיר את ה' רק כאלקים, השם המבטא את ה' כשהוא נסתר בתוך הטבע. המילים "עזב ה' את הארץ" הן מיחזקאל, ושם הן מבטאות את האמונה שה' נטש את העולם; המאמר משתמש בהן כדי לתאר את אותה תפיסה.

כי הכל יודעים ומודים שיש אלהים אלא שמחשיבים כח עצמותם וכל חיות העולם ליש ודבר נפרד בפ"ע [בפני עצמו]

שהרי הכול יודעים ומודים שיש אלקים, אלא שהם מחשיבים את כוח עצמם ואת כל חיות העולם ליש ולדבר נפרד בפני עצמו,

אומות העולם כולן מכירות בכך שיש אלקים. טעותן היא שהן רואות את כוחן שלהן ואת כל חיות העולם כמציאות נפרדת העומדת בפני עצמה.

כמו שהם חוץ לאלהות דקרו ליה¹¹² אלהא דאלהיא¹¹³ כאשר באמת כל השפעותם הוא רק על ידי ע' [שבעים] שרים הגם דכתיב מי לא ייראך כו'

כאילו הם מחוץ לאלקות, ולכן קוראים לו "אלוהי האלוהים"; שכן באמת כל השפע שלהם מגיע רק באמצעות שבעים השרים. ואף שכתוב: "מי לא ייראך" וכו',

כיוון שהם רואים את העולם כמצוי מחוץ לאלקות, הם קוראים לו "אלוהי האלוהים", כפי שמובא בתלמוד בסוף מנחות: הכוח העליון מבין כוחות רבים. ואכן, כל השפע המגיע אליהם עובר דרך שבעים השרים, המלאכים הממונים על שבעים האומות. לאחר מכן מובאת קושיה מדברי ירמיהו: "מי לא ייראך מלך הגויים".

ובכל מלכותם מאין כמוך^{114, 115} משמע¹¹⁶ שגם עובדי כוכבים אומרים¹¹⁷ שאין כמוך מ"מ כתיב רם על כל¹¹⁸ כו'

"ובכל ממלכותיהם אין כמוך" — ומשמע שגם עובדי האלילים אומרים שאין כמוך; ואף על פי כן נאמר: "רם על כל" וכו':

ירמיהו ממשיך: "בכל ממלכותיהם אין כמוך", ומשמע מכך שגם עובדי האלילים מודים שאין דומה לה'; הזוהר על פרשת משפטים אומר שביטוי זה התפשט בין העמים מכוח חכמתם שלהם. ואף על פי כן, נאמר בתהילים: "רם על כל גויים הוי".

פ"י שהוא מרומם מעכו"ם [מעובדי כוכבים ומזלות] ואינו משפיע להם כ"א ע"י ע' [שבעים] שרים המקבלים יניקה וחיות מבני אלים שהם המלאכים דעשיה שמהם נמשך כח וחיות השפעת עוה"ז כנ"ל.

כלומר, הוא נעלה מעובדי האלילים ואינו משפיע להם אלא באמצעות שבעים השרים, המקבלים יניקה וחיות מבני אלים — שהם מלאכי עולם העשיה — שמהם נמשכים הכוח והחיות של ההשפעה בעולם הזה, כפי שהוזכר לעיל.

"רם על כל" פירושו שה' נעלה מן האומות, ומשפיע להן רק באמצעות שבעים השרים. שרים אלה יונקים את חיותם מבני אלים, מלאכי עולם העשיה שתוארו בחלק הראשון, המעבירים את החיות וההשפעה של העולם הזה.

לכן אין להם כח וחיות כ"א להיות יש ודבר נפרד בפ"ע [בפני עצמו] אבל לא כן עם בניי [בני ישראל]

לכן יש להם כוח וחיות רק להיות בבחינת יש ודבר הנפרד בפני עצמו; אבל לא כך אצל בני ישראל,

מכיוון שחיותם מגיעה באמצעות מתווכים, כוחה מתבטא רק בכך שהיא מעמידה אותם כ"יש" נפרד בפני עצמו. אצל ישראל הדבר שונה.

כי חלק¹¹⁹ הוי עמו נשמות ישראל מעצמות הוי ב"ה לכן אצלנו הוא הוי אלהינו פי הוא כחנו וחיינו בלי שום אמצעי כלל.

כי "חלק הוי עמו": נשמות ישראל הן מעצמות הוי יתברך. לכן אצלנו הוא "הוי אלקינו", כלומר, הוא כוחנו וחיינו, בלי שום אמצעי כלל.

"חלק הוי עמו": נשמות ישראל באות מעצמות הוי. לכן אצל ישראל הוי הוא "אלקינו" — כוחנו וחיינו במישרין, ללא שום אמצעי.

(ועיין מזה בפיי הרמ"ז [הרב משה זכות] ר"פ האזינו בענין כי חלק הוי עמו) ועי בפ' משפטים (צ"ו א').

(ועיין בעניין זה בפירוש הרמ"ז (רבי משה זכות) בתחילת פרשת האזינו, בעניין "כי חלק הוי עמו"). ועיין בפרשת משפטים (צ"ו א').

ההערה שבסוגריים מפנה לפירוש הרמ"ז על הזוהר בתחילת פרשת האזינו, על הפסוק "כי חלק הוי עמו". בזוהר על פרשת משפטים (צ"ו א') נאמר שהוי הוא השם היחיד שניתן בירושה לעם היחיד, ואילו שם אלקים מתחלק בין השרים המושלים בשאר האומות.

לכן בודאי מהראוי לבטל רצוננו לגמרי מפני רצונו ית' כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] בטל רצונך^{120, 121} כו'. כמ"ש מי לי בשמים¹²² ועמך לא חפצתי בארץ פי כשאני עמך שהי הוא אלהינו

לכן בוודאי ראוי לבטל את רצוננו לגמרי מפני רצונו יתברך, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה: "בטל רצונך וכו'. וכמו שנאמר: "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ" — כלומר, כשאני עמך, והי הוא אלקינו,

מכיוון שחיינו הם מכוחו של הי עצמו, ראוי לנו לבטל את רצוננו לגמרי מפני רצונו, כדברי המשנה באבות: "בטל רצונך מפני רצונו". את דברי המשורר "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ" מפרשים כאן כמתייחסים למי ש"עמך" — מודע לכך שהוי הוא אלקיו.

אזי לא חפצתי בארץ בארציות כי אין בה לא חפץ ולא רצון ותשוקה כלל. וזהו פי שמע ישראל¹²³ שמע הוא לשון הבנה הי אלקינו הי אחד.

אזי "לא חפצתי בארץ" — בענייני ארציות, שכן אין בהם כלל חפץ, רצון או תשוקה. וזהו פירוש "שמע ישראל": "שמע" הוא לשון הבנה; "הוי אלקינו הוי אחד".

אדם כזה אינו חפץ בדבר "בארץ": הדברים הארציים אינם מעוררים בו חפץ או תשוקה כלל. זהו גם פירוש קריאת שמע, שכן "שמע" פירוש "הבן", כפי שאומר הזוהר: "שמע — כלומר, הבן".

ר"ל [רוצה לומר] כאשר הוא מבין באמת שהוי הוא אלהינו כל חיות וכחות שלנו הם כח הוי ב"ה אז הוא אחד.

כלומר, כשהוא מבין באמת שהוי הוא אלקינו, ושכל החיות והכוחות שלנו הם כוחו של הוי יתברך, אזי הוא אחד.

כשאדם מבין באמת שהוי הוא "אלקינו", ושכל חיינו וכוחותינו הם כוחו, הוא משיג ש"הוי אחד".

פִּי אֵין עוֹד מִלְבָּדוֹ¹²⁴ כִּי כָל הַכּוֹחוֹת בְּטָלִים לַמְקוֹר לַגְּמָרִי (וְעַמִּיִּשׁ עִיִּפ וְלֹא אָבָה¹²⁵ הוּאִי אֶלְקִיךָ שֶׁבְּכָל נֶפֶשׁ יֵשׁ בְּחַיִּי וְהָאֲרָה מִשֵּׁם הוּאִי מִמֶּשׁ. וּבִסְשִׁיב [וּבִסְפָּר שֶׁל בִּינוּנִים] בְּאִגְרַת הַתְּשׁוּבָה פֶּרֶק ד' וְזֶהוּ הַפִּי דִּשְׁם הוּאִי הוּא כַּחֲנוּ וְחַיִּינוּ כּוֹי.

כלומר, "אין עוד מלבדו", שכן כל הכוחות בטלים לחלוטין למקורם. (ועיינו במה שנכתב על הפסוק "ולא אבה הווי אלקיך", שבכל נפש יש בחינה והארה משם הווי ממש. ובספר של בינונים (תניא), באגרת התשובה פרק ד: וזהו פירוש [האמירה] ששם הווי הוא כוחנו וחיינו וכו'.

"אחד" פירושו שאין שום דבר מלבדו, כדברי משה: "אין עוד מלבדו", שכן כל הכוחות בטלים לחלוטין במקורם. בסוגריים מובא המאמר על "ולא אבה הווי אלקיך" [לשמוע אל בלעם], המלמד שבכל נפש יש הארה משם הווי ממש, וכן איגרת התשובה פרק ד בתניא, המסבירה מדוע הווי נקרא כוחנו וחיינו.

מִשְׁאִיכ הָעוֹלָמוֹת וְאֶפִּילוּ הַמִּלְאָכִים חַיּוֹתָן הוּא מִשֵּׁם אֱלֹהִים וְלִכֵּן נִקְרָאִים בְּנֵי אֱלֹהִים¹²⁶ או בְּנֵי אֱלִים עִיִּשׁ בְּאִגְרַת הַתְּשׁוּבָה שֵׁם וְעַמִּיִּשׁ בְּדִיָּה מֶה טוֹבוֹ¹²⁷ וּבְדִיָּה בְּפ' נִסְכִּים.¹²⁸ וְזֶהוּ אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךְ¹²⁹ עִם¹³⁰ נוֹשֵׁעַ בְּהוּי פִּי אִמּוֹר)

לעומת זאת, חיותם של העולמות, ואפילו של המלאכים, היא משם אלקים, ולכן הם נקראים בני אלקים או בני אלים; עיינו שם באגרת התשובה. ועיינו גם במה שנכתב במאמר הפותח "מה טובו" ובמאמר הפותח "בפרשת נסכים". וזהו "אשריך ישראל, מי כמוך, עם נושע בהוי"; (פרשת אמור).

התניא מסביר שם שחיותם של העולמות, ואפילו של המלאכים, נמשכת משם אלקים, שהוא בחינה חיצונית ביחס להוי; לכן המלאכים נקראים בני אלקים או בני אלים. בסוגריים מובאים שני מאמרים נוספים, וכן ברכתו של משה: "אשריך ישראל, מי כמוך, עם נושע בהוי", עם הזוהר על פרשת אמור.

(דף צ"ד סע"א [סוף עמוד א]) פִּי מִי כְמוֹךְ בָּאֱלִים^{131, 132} הוּאִי דְּהַיִּינוּ מֶה שֵׁשֶׁם הוּיָה הוּא לַמַּעֲלָה מִשְׁאֵר הַשְּׁמוֹת אֵל וְאֶלְקִים כּוֹי שֶׁהֵם בְּחַיִּי חִיצוֹנוֹת לַגְּבִי שֵׁם הוּיָה.

(דף 94, סוף ע"א): כלומר, "מי כמוך באלים הוי" — שם הווי נעלה משאר השמות, אל ואלקים וכו', שהם בחינת חיצוניות ביחס לשם הוי.

הכתוב "מי כמוך באלים הוי" מתפרש כך: שם הווי נעלה משאר השמות, אל ואלקים, שהם חיצוניים ביחס אליו. ישראל הם עם שנושע "בהוי", וקשור לשם נעלה זה.

וְעַמִּיִּשׁ מַעֲנִין זֶה בְּדִיָּה אִם בְּהֶרֶת קִדְמָה כּוֹי וְזֶהוּ שְׁאֲרִיזִל [שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבִרְכָּה] כָּל הַמֵּאֲרִיךְ בָּאֶחָד¹³³ פִּי שְׁמֵאֲרִיךְ וּמִתְּבוֹנֵן אִיךְ הוּאִי הוּא אֱלֹהֵינוּ בְּכַדִּי שִׁירָאָה שֶׁהוּא אֶחָד אֲמִיתִי אִז מֵאֲרִיכִין לוֹ כּוֹי.^{134, 135} וְעַיִינוּ בְּמָה שֶׁנִּכְתַּב בְּעַנְיִין זֶה בְּמֵאֲמַר הַפּוֹתַח "אִם בְּהֶרֶת קִדְמָה" וְכוֹי. וְזֶהוּ שְׁאֲמָרוּ חֲז"ל: "כָּל הַמֵּאֲרִיךְ בָּאֶחָד" — כְּלוֹמֵר, מִי שֶׁמִּתְּעַכֵּב וּמִתְּבוֹנֵן כִּיצַד הוּאִי הוּא אֶלְקִינוּ, כְּדִי שִׁירָאָה שֶׁהוּא אֶחָד אֲמִיתִי, אִז מֵאֲרִיכִים לוֹ וְכוֹי.

מאמר נוסף עוסק באותו עניין. הגמרא מבטיחה שמי שמאריך באמירת "אחד" שבקריאת שמע, מאריכים לו את ימיו ושנותיו; כאן, הארכה פירושה להתעכב ולהתבונן כיצד הווי הוא אלקינו, עד שרואים שהוא אחד אמיתי.

9 וזהו פי' קרוב ה' לכל קוראיו¹³⁶ שאנו קוראים אותו ית' שלא יהיה בבחי' רם ח"ו [חס ושלו] אלא שיתגלה ויהיה בבחי' אלהינו

וזהו פירוש "ה' קרוב לכל קוראיו": אנו קוראים אליו יתברך שלא יהיה בבחינת "רם", חס ושלו, אלא שיתגלה ויהיה בבחינת "אלקינו",

הפסוק "ה' קרוב לכל קוראיו" נקרא כאן כפנייה: אנו מבקשים מה' שלא יישאר "רם", מרוחק מעבר לעולם כפי שהוא ביחס לאומות, אלא שיתגלה כ"אלקינו".

כמו שבאמת הוא כן אז הוא קרוב מאד ויכול לבוא לואהבת את¹³⁷ ה' אלהיך בכל לבבך מאחר שכבר נתבטלו כל רצונותיו

כפי שהוא באמת; אז הוא קרוב מאד, ואפשר להגיע ל"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", מאחר שכל רצונותיו כבר נתבטלו,

מאחר שכך היא האמת, ה' קרוב מאד, והאדם יכול להגיע לאהבת ה' "בכל לבבך", משום שרצונותיו שלו כבר הונחו בצד.

ולא נשאר כ"א רצון השם ואז יוכל להתפלל כמ"ש רצון יראיו יעשה¹³⁸ אז ואת שועתם ישמע ויושיעם:

ולא נשאר אלא רצון ה', ואז הוא יכול להתפלל, כמו שכתוב: "רצון יראיו יעשה"; אז "ואת שועתם ישמע ויושיעם".

לא נשאר בו אלא רצון ה', ואז הוא יכול להתפלל באמת. הפסוק ממשיך: "רצון יראיו יעשה", ואחר כך "ואת שועתם ישמע ויושיעם".

קטע 3 • 101-16

רצון ה' שהורד לתורה שבעל פה

10 ג אבל כתיב לכל אשר יקראוהו באמת¹³⁹ ואין אמת אלא תורה^{140, 141, 142} כי באמת הוא הודו על ארץ

ושמים.¹⁴³ שמים וארץ הם רק בחי' הוד וזיו. אבל הנשמות הם פנימיות העולמות פנימיות חכמה.

3. אך נאמר: "לכל אשר יקראוהו באמת", ו"אין אמת אלא תורה". שכן באמת, "הודו על ארץ ושמים": השמים והארץ הם רק בחינת הוד וזיו; ואילו הנשמות הן פנימיות העולמות, פנימיות החכמה.

החלק השלישי פונה לסיום הפסוק: ה' קרוב למי שקוראים אליו "באמת", וחכמים אומרים ש"אין אמת אלא תורה", ולכן התפילה זקוקה לתורה. דברי הפסוק "הודו על ארץ ושמים" מלמדים שהשמים והארץ מכילים רק את הזיו החיצוני של ה', ואילו נשמות ישראל באות מפנימיות העולמות, מפנימיות החכמה.

11 והנה מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה פי' כי מלכות לית לה מגרמה כלום. כי היא רק גילוי פנימית רצונו תורה ומצות הם פנימית רצונו.

והנה, "מלכות היא הפה, תורה שבעל פה קוראים לה". כלומר, למלכות "אין משלה כלום", שכן היא רק גילוי הפנימיות של רצונו; התורה והמצוות הן הפנימיות של רצונו.

בלשון תיקוני הזוהר, מלכות היא "הפה" ונקראת תורה שבעל פה. למלכות "אין משלה כלום": היא רק מגלה את מה שהיא מקבלת, את הפנימיות של רצון ה'; רצון פנימי זה מתבטא בתורה ובמצוות.

לכן אחר שביטל כל רצונות המגושמים עוד זאת היא תכלית הבריאה ליכלל בפנימית רצונו ית' בכדי לעשות לו דירה בתחתונים^{144, 145}

לכן, לאחר שביטל את כל הרצונות הגסים והחומריים, יש עוד שלב נוסף [שעליו להגיע אליו], והוא תכלית הבריאה: להיכלל בפנימיות רצונו ית', כדי לעשות לו דירה בתחתונים;

הוויתור על הרצונות הגסים, הנושא של החלק הקודם, עדיין אינו סוף הדרך. תכלית הבריאה היא להיכלל ברצונו הפנימי ביותר של ה', כדי לעשות לו "דירה בתחתונים", כלשון המדרש, המתאר את רצונו של ה' משעה שברא את העולם.

דהיינו בעשיה הגשמיות יתגלה פנימית רצונו מקור החיים של כל העולמות. וז"ש [וזהו שכתוב] ראה חיים עם אשה אשר אהבת^{146, 147} (בקהלת ס"י ט').

כלומר, שב[עולם] העשיה הגשמית תתגלה פנימיות רצונו, מקור החיים של כל העולמות. וזהו שנאמר: "ראה חיים עם האשה אשר אהבת" (קהלת, פרק ט').

משמעותה של אותה דירה היא שפנימיות רצונו של ה', מקור החיים של כל העולמות, תתגלה בעולם העשיה הגשמי. הפסוק המובא לכך הוא "ראה חיים עם האשה אשר אהבת" שבקהלת.

פי' שכבר אהבת (דהיינו כמ"ש במ"א ע"פ הגידה לי שאהבה נפשי.¹⁴⁸ מכבר היינו כשהיתה הנשמה בבחי' עיבור למעלה. ואשה פי' אש^{149, 150} ה' וכמ"ש במ"א. ועיין ברבות כשה"ש [בשיר השירים] ס"פ שימני כחותם.¹⁵¹

כלומר, האשה אשר כבר אהבת. (כפי שמבואר במקום אחר על הפסוק "הגידה לי שאהבה נפשי": כבר מקודם, כלומר כשהנשמה הייתה בבחינת עיבור למעלה. "אשה" נדרשת כ"אש ה'", כפי שמבואר במקום אחר. ועינינו במדרש רבה על שיר השירים, בסוף הקטע "שימני כחותם").

"אשר אהבת" נאמר בלשון עבר: הנשמה אהבה את ה' עוד לפני שבאה בגוף, בזמן שהייתה "בעיבור" למעלה, כפי שמבואר במאמר על הפסוק "הגידה לי שאהבה נפשי". "אשה" נדרשת כ"אש ה'", ברוח דברי חז"ל שאיש ואשה מורכבים מאותיות א"ש, אש.

ולכן גם כשנמשך מבחי' אהבה עליונה זו גי'כ בנשמה כשמלובשת בגוף שזהו פי' הגידה לשון המשכה שנמשך מבחי' אהבה עליונה כו'. ועמ"ש בד"ה וידבר אלקים כו' וארא אל אברהם¹⁵² (כו') מ"מ אחר כל האהבות ראה חיים עמה.

ולכן, גם כאשר נמשכת לנשמה בחינה מאהבה עליונה זו, כשהיא מלובשת בגוף, זהו פירוש "הגידה" — לשון של המשכה, שנמשכת מבחינת האהבה העליונה וכו'. ועיינו במה שכתוב במאמר המתחיל "ידבר אלקים" וכו', "וארא אל אברהם" וכו'). ואף על פי כן, לאחר כל האהבות, "ראה חיים עמה".

הסוגריים מוסיפים ש"הגידה" פירושה המשכה: משהו מן האהבה העליונה נמשך לנשמה גם כשהיא מלובשת בגוף. הם מפנים גם למאמר על "ידבר אלקים... וארא אל אברהם". ואף על פי כן, לאחר כל האהבות, הפסוק אומר "ראה חיים עמה": האהבה עדיין אינה התכלית.

ועיין מזה בפ' מקץ (דף קצ"ו ע"ב) ובפ' קרח (קע"ז ע"ב) ובר"ח [ובראשית חכמה] שער האהבה ספ"ט.

ועיינו בעניין זה בפרשת מקץ (דף קצ"ו ע"ב), בפרשת קרח (קע"ז ע"ב), ובראשית חכמה, שער האהבה, בסוף פרק ט'.

הזוהר בפרשת מקץ מפרש את "האשה אשר אהבת" ככנסת ישראל ואת "חיים" כחי' העולם הבא; הזוהר בפרשת קרח אומר שעל האדם להביא "חיים" למקום הזה, שכן אין האחד הולך בלי האחר. מובא גם ספר ראשית חכמה, משער האהבה.

ואין חיים אלא תורה כמ"ש כי הוא חלקך בחיים¹⁵³ וכתוב כי הוא חייך ואורך ימך¹⁵⁴ דקאי על התורה וזהו שכתוב כי הוא חלקך בחיים כתיב הוא והמשמעות היא

ו"אין חיים אלא תורה", כפי שנאמר "כי הוא חלקך בחיים", וכן נאמר "כי הוא חייך ואורך ימך", והכוונה היא לתורה. וזהו פירוש הכתוב "כי הוא חלקך בחיים": כתוב "הוא", אך הכוונה היא ל"היא",

"חיים" פירושם תורה, כפי שעולה מן הפסוק "כי הוא חייך ואורך ימך", שנאמר על התורה. בפסוק מקהלת "כי הוא חלקך בחיים" כתוב "הוא", אך הכוונה היא ל"היא", והדבר רומז לתורה.

והיינו כמ"ש עץ חיים היא¹⁵⁵ כדאיתא בזהר (ז"ג בראשית דל"ט ע"ב) ופי' היא המה ששה סדרי משנה וברייתא הגם שכל עניני התורה והמצוות מדברים בדברים גשמיים מ"מ הן המה פנימיות רצונו ית'.

כלומר, כפי שנאמר "היא עץ חיים", כפי שמובא בזהר (ז"ג, בראשית, דף ל"ט ע"ב); ופירוש "היא" הוא ששת סדרי משנה וברייתא. אף שכל עניני התורה והמצוות עוסקים בדברים גשמיים, בכל זאת הם פנימיות רצונו ית'.

על התורה נאמר במשלי "היא עץ חיים", והמאמר מפרש את "היא" כששת סדרי המשנה והברייתא, כלומר התורה שבעל פה. ענייניה עוסקים בדברים גשמיים, ובכל זאת הם פנימיות רצונו של ה'.

כמ"ש ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו^{156, 157} (בהושע סי' י"א) פי' תרגלתי מלשון רגלים (וכן איתא ברכות באיכה ע"פ איכה יעיב והובא בילקוט בהושע שם ארכבותיו כו')

כמו שכתוב: "ואנכי תרגלתי לאפרים, קחם על זרועותיו" (בהושע, פרק י"א). כלומר, "תרגלתי" הוא מלשון "רגליים". (וכך מובא במדרש רבה על איכה, על הפסוק "איכה יעיב", ומצוטט בילקוט על הושע שם: "ארכבותיו" וכו').

את הפסוק "ואנכי תרגלתי לאפרים" קוראים מלשון "רגלי". המדרש על איכה מחיל את הפסוק על משל למלך שהושיב את בנו על ברכיו, אחר כך נשא אותו על זרועותיו ולבסוף על כתפו.

כי נשתלשל פנימית רצונו עד בחי' רגלים במדרגה תחתונה מאד בעשי' [בעשיה] גשמיות בבחי' קחם על זרועותיו. פי' להגביהם על זרועות למעלה ראש.

כי פנימיות רצונו השתלשלה עד לבחינת "רגליים", בדרגה נמוכה מאוד, בעשיה גשמית, בבחינת "קחם על זרועותיו": כלומר, להגביה אותם על זרועותיו, גבוה מעל הראש.

פנימיות רצונו של ה' השתלשלה עד לבחינת "רגליים", הדרגה הנמוכה ביותר — עשיה גשמית. מטרת הירידה היא "קחם על זרועותיו": להגביה את ישראל למעלה.

כמו למשל אדם גדול שמרכין עצמו אצל תינוק קטן בכדי ליקח אותו על זרועותיו ולהגביה למעלה ראש מחמת גודל רצונו ותשוקתו בו.

כמו למשל אדם גדול שמתכופף אל ילד קטן כדי לקחת אותו על זרועותיו ולהגביה אותו מעל ראשו, מפני שעוצמת רצונו וכיסופיו אליו גדולים כל כך.

המשל הוא על אדם מבוגר שמתכופף אל ילד קטן כדי להרים אותו בזרועותיו ולהגביה אותו, מפני שהוא אוהב אותו ומתגעגע אליו מאוד.

כן השתלשל הש"י [השם יתברך] פנימית רצונו בדברים גשמיים בכדי שיוכלו ישראל ליכלל בפנימית רצונו שהוא למעלה מעלה אפי' [אפילו] מבחי' חכמה עילאה (וע' בביאור ע"פ לכן אמור¹⁵⁸ לבניי [לבני ישראל]¹⁵⁹ בפי' אשר נשאתי את ידי¹⁶⁰ כו').

כך השתלשל ה', יתברך, והוריד את פנימיות רצונו אל תוך דברים גשמיים, כדי שישראל יוכלו להיכלל בפנימיות רצונו, הנעלית לאין ערוך אפילו מבחינת חכמה עילאה. (וראו את הביאור על הפסוק "לכן אמור לבני ישראל", בעניין "אשר נשאתי את ידי" וכו').

כך הוריד ה' את פנימיות רצונו אל תוך דברים גשמיים, כדי שישראל יוכלו להיכלל ברצון הנעלה אפילו מחכמה עילאה. תורה אור מסביר באותו אופן את "אשר נשאתי את ידי": אף שהתורה שבעל פה מלובשת בעניינים גשמיים, ה' נושא אותה למעלה מחכמה עילאה.

לכן ג"כ לא יכול להתחיל בתפלה כ"א בעשיית מצות בתחלה דהיינו להתעטף בטלית ותפילין שהם קישורא ופריסא דמלכא כמ"ש עוטה אור כשלמה.¹⁶¹

לכן גם אי אפשר להתחיל בתפילה, אלא יש לקיים תחילה מצוות — כלומר, להתעטף בטלית ולהניח תפילין, שהן "קישורא ופריסא דמלכא", כפי שכתוב: "עוטה אור כשלמה".

לכן אי אפשר להתחיל בתפילה: תחילה מקיימים מצוות, ומתעטפים בטלית ומניחים תפילין, שהן "קישורא ופריסא דמלכא" — הקשר והכיסוי של המלך. הפסוק מתאר את ה' כמי שמתעטף "באור כשלמה".

וביאור הענין היינו כי תשבע"פ [תורה שבעל פה] שהיא בחי' מלי' נקי' ג"כ רגלי. וכמ"ש והארץ הדום רגלי¹⁶² כו' וארץ היינו תשבע"פ [תורה שבעל פה] וכמ"ש במ"א.

וביאור הענין הוא שהתורה שבעל פה, שהיא בחינת מלכות, נקראת גם "רגלי", כפי שכתוב: "והארץ הדום רגלי" וכו'; ו"ארץ" היא התורה שבעל פה, כפי שמוסבר במקום אחר.

התורה שבעל פה, שהיא מלכות, נקראת "רגלי" ה', ככתוב בישעיהו: "והארץ הדום רגלי", כאשר "ארץ" היא התורה שבעל פה. לכן "תרגלתי", מלשון "רגליים", מתאר את ירידת רצון ה' אל התורה שבעל פה.

12 והנה עיקר התגלות הרצון העליון לידע ההלכה והמצוה על בוריה היא בתשבע"פ [בתורה שבעל פה]

משא"כ בתשב"כ [בתורה שבכתב] אין בה גילוי הרצון. ועמ"ש בזה בד"ה לכן אמור לבניי [לבני ישראל]¹⁶³ הנ"ל בענין והבאתי אתכם אל הארץ¹⁶⁴ כו'.

והנה, עיקר התגלותו של הרצון העליון — לדעת את ההלכה ואת המצווה בבירור ובדיוק — הוא בתורה שבעל פה; ואילו בתורה שבכתב אין גילוי של הרצון. ועיין במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "לכן אמור לבני ישראל" הנזכר לעיל, בענין "והבאתי אתכם אל הארץ" וגו'.

רצון ה' מתגלה בעיקר בידיעת ההלכה והמצווה בדיוק, והדבר בא לידי ביטוי בתורה שבעל פה; התורה שבכתב לבדה אינה מפרטת כיצד יש לקיים את הרצון למעשה. המאמר על "לכן אמור לבני ישראל" מסביר זאת באמצעות הפסוק "והבאתי אתכם אל הארץ", כשה"ארץ" היא התורה שבעל פה.

13 ובפי' פנחס בד"ה צו את בניי [בני ישראל] בענין תשמרו. ¹⁶⁵ וזהו ואנכי תרגלתי¹⁶⁶ אנכי מי שאנכי¹⁶⁷ הוא בחינת פנימית רצון העליון.

ובפרשת פינחס, במאמר המתחיל "צו את בני ישראל", בענין "תשמרו". וזהו "ואנכי תרגלתי": אנכי, "מי שאנכי", היא בחינת פנימיות הרצון העליון.

מאמר נוסף בפרשה זו, על הפסוק "צו את בני ישראל... תשמרו", עוסק באותו עניין. אנכי, "אני", פירושו "מי שאנכי" — עצמותו של ה'; פנימיות הרצון העליון. כך מפרש הוזהר את "אנכי עשו בכורך" שאמר יעקב, כהצהרה בפני עצמה: "אני מי שאנכי".

וכביכול ואנכי תרגלתי השפלתי את בחיי אנכי לבחיי רגלי הוא תשבעי^פ [תורה שבעל פה] כי נעוץ תחלתן בסופן^{168, 169} וכי^ז [וכל זה] לאפרים.

וכביכול, "ואנכי תרגלתי" פירושו: השפלתי את בחינת אנכי לבחינת "רגלי", שהיא התורה שבעל פה, כי "נעוץ תחילתן בסופן"; וכל זה "לאפרים".

כביכול, ה' אומר: "השפלתי את אנכי לבחינת 'רגלי'" — התורה שבעל פה. הדבר אפשרי מפני שכפי שנאמר בספר יצירה, "נעוץ תחילתן בסופן": העליון ביותר קשור בנמוך ביותר. וכל זה נעשה "לאפרים" — למען ישראל.

דהיינו שכ"ז [שכל זה] הירידה וההשפלה הוא בשביל הנשמות שיהיה בנשמתם גילוי בחיי אנכי. שלכך נמשך וירד רצון העליון ונתלבש בפשטי ההלכה המדברים בעניני עולם העשיה המחליף פרה בחמור^{170, 171} כו'

כלומר, כל הירידה וההשפלה הזאת היא למען הנשמות, כדי שבנשמתן תהיה התגלות בחינת אנכי. משום כך נמשך וירד הרצון העליון והתלבש בפסקי ההלכה הפשוטים, העוסקים בענייני עולם העשיה, כגון "המחליף פרה בחמור" וכי';

הירידה היא למען הנשמות, כדי שאנכי יתגלה בהן. משום כך רצון ה' מתלבש בפסקי ההלכה הפשוטים העוסקים בעולם הגשמי, כגון המקרה שבמחליף פרה בחמור".

שע"י התקשרות השכל של נש"י [נשמות ישראל] בחכמה ושכל זה דתשבעי^פ [דתורה שבעל פה] הם מתקשרים ממש במוח האב היינו בחכמתו ורצונו ית' שנשפלו ממש בהלכה זו.

שכן על ידי התקשרות שכלן של נשמות ישראל בחכמה ובשכל של התורה שבעל פה, הן מתקשרות ממש במוח האב, כלומר בחכמתו וברצונו יתברך, שהושפלו ממש בהלכה זו.

כאשר שכלו של יהודי תופס את ההיגיון שבתורה שבעל פה, הוא מתקשר ב"מוח האב" ממש — בחכמתו וברצונו של ה', שהושפלו ונכללו בהלכה זו.

14 וזהו ענין המשל שהאב מרכין ראשו אצל רגליו כדי להגביה בנו הקטן כו'. כך על דרך זה ואנכי תרגלתי לאפרים¹⁷² ועיין מ"ש ע"פ קול דודי מדלג כו'

זהו עניינו של המשל על אב הכופף את ראשו לעבר רגליו כדי להגביה את בנו הקטן וכו'. כך, על דרך זו, "ואנכי תרגלתי לאפרים". ועינינו במה שכתוב על הפסוק "קול דודי מדלג" וכו',

זהו המשל על אב הכופף את ראשו לעבר רגליו כדי להגביה את בנו הקטן: כך ה' "לימד את אפרים ללכת". כאן מפנים למאמר על הפסוק "קול דודי! הנה זה בא, מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות".

מקפץ¹⁷³ כו' דשם נתבאר ג"כ שהתגלות והמשכות אור א"ס הנמשך ע"י התורה הוא עד"מ כמו המדלג ברגליו כו' ע"ש.

"מקפץ" וכו', שם מוסבר גם שהתגלות אור אין סוף והמשכותו באמצעות התורה הן, בדרך משל, כמו אדם המדלג ברגליו וכו'; עיינו שם.

גם המאמר ההוא משתמש בדימוי של רגליים: אור אין סוף הנמשך באמצעות התורה נמשל לאדם המדלג ברגליו.

15 והנה בחי' זו היא עליה גדולה יותר משרש הנשמה מצד עצמה עם היות כי חלק¹⁷⁴ הוי'

והנה, בחינה זו היא עליה גדולה יותר משרש הנשמה מצד עצמה, אף על פי ש"הוי' חלקו עמו"

ההתקשרות באמצעות התורה שבעל פה מרוממת את הנשמה למעלה משורשה שלה, אף ששורש זה נעלה מאוד, כפי שנאמר בפסוק: "הוי' חלקו עמו".

עמו וכנ"ל וכנודע דבחי' אנכי מי שאנכי הוא למעלה מעלה משם הוי' כי הוא בחי' דלא אתפס בשם ולא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל¹⁷⁵ כו'.

כפי שנזכר לעיל. וכידוע, בחינת "אנכי מי שאנכי" נעלית לאין ערוך משם הוי', שכן היא בחינה שאינה נתפסת בשם ואינה נרמזת בשום אות או קוץ כלל, וכו'.

שורש הנשמה הוא בשם הוי', אך "אנכי מי שאנכי" נעלה הרבה מעבר לשם זה: זוהי עצמות ה', ששום שם, אות ואפילו קצה של אות אינם יכולים לתפוס.

אמנם אף על גב דואנכי תרגלתי בעסק התשבע"פ [התורה שבעל פה] עוד זאת צ"ל ג"כ קחם על זרועותיו.¹⁷⁶

אולם, אף על פי שיש "ואנכי תרגלתי" בעיסוק בתורה שבעל פה, עדיין צריך גם "קחם על זרועותיו".

ובכל זאת, ההנמכה המתוארת במילים "ואנכי תרגלתי", באמצעות לימוד התורה שבעל פה, אינה מספיקה בפני עצמה; הפסוק מוסיף גם "קחם על זרועותיו".

כי הנה עד"מ אע"ג [אף על גב] שהאב כופף ראשו וקומתו אצל הילד עכ"ז [עם כל זה] לא סגי בהכי להגביה ולנשאות את הילד מעל הארץ למעלה ראש אצל ראשו של אביו

שהרי, למשל, אף שהאב מכופף את ראשו ואת קומתו אל הילד, עדיין אין בכך די כדי להרים ולשאת את הילד מן הארץ למעלה, עד לגובה ראשו של אביו,

המשל מסביר מדוע: אב שמכופף את ראשו ואת גופו לעבר ילדו עדיין אינו יכול, בכך בלבד, להרים את הילד מן הארץ עד לגובה ראשו.

כמו שהיא כשמגביה קומתו אלא לזה צריך עוד שישפיל האב זרועותיו עד תחתית רגליו ממש ויקחם על זרועותיו ועי"ז יגביהנו וינשאנו למעלה אצלו ממש.

כפי שהוא נמצא כשאביו מזדקף; אלא לשם כך על האב להשפיל גם את זרועותיו עד לתחתית רגליו ממש, לקחת את הילד על זרועותיו, ועל ידי כך להרים ולשאת אותו למעלה, ממש לצדו.

שם נמצא ראשו של האב כשהוא עומד זקוף. כדי להרים את הילד אליו, עליו להשפיל גם את זרועותיו עד הארץ, סמוך לרגליו, לקחת את הילד בזרועותיו וכך להרים אותו.

16 וכך אע"ג [אף על גב] דבתשבע"פ [דבתורה שבעל פה] נמשך ומתלבש ממש רצון העליון שלמעלה מהחכמה. אך אורייתא בלא¹⁷⁷ דחילו ורחימו לא פרחת לעילא.¹⁷⁸

וכך גם: אף שבתורה שבעל פה נמשך ומתלבש ממש הרצון העליון, שלמעלה מחכמה, בכל זאת, "תורה בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא".

אף שרצון ה', שלמעלה מחכמה, מתלבש ממש בתורה שבעל פה, תיקוני זוהר מלמד ש"תורה בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא". הלימוד לבדו אינו עולה; הוא זקוק לאהבה וליראה ככנפיים.

וגם כי תשבע"פ [תורה שבעל פה] מדבר הכל בענינים גשמיים והוא לברר בירורים דק"נ [דקליפת נוגה] ע"י כשר ופסול כו'.

וגם, התורה שבעל פה עוסקת כולה בעניינים גשמיים, ותפקידה לברר את הבירורים שבקליפת נוגה באמצעות "כשר" ו"פסול" וכדומה.

יתרה מזו, התורה שבעל פה עוסקת בעניינים גשמיים: תפקידה לברר את התערוכת של טוב ורע שבקליפת נוגה, על ידי הכרעה מה כשר ומה פסול.

קטע 4 • 171-20

ימינו ושמאלו של ה'

17 וכדי להיות העלאת הבירורים הוא דייקא ע"י התפלה בדחילו ורחימו. ועמ"ש בפ' בהר ע"פ כי תבואו אל הארץ¹⁷⁹ כפי"א לכאן ותלמודו בידו ובפ' בחקותי ע"פ ואפו עשר נשים¹⁸⁰ כו'.

והעלאת הבירורים נעשית דווקא באמצעות התפילה מתוך יראה ואהבה. ראו גם מה שנכתב בפרשת בהר על הפסוק "כי תבואו אל הארץ", בביאור מאמר חז"ל "בא לכאן ותלמודו בידו", ובפרשת בחקותי על הפסוק "ואפו עשר נשים" וכו'.

מה שהתורה שבעל פה מבררת מתעלה דווקא באמצעות התפילה מתוך יראה ואהבה. כאן מפנים למאמר על הפסוק "כי תבואו אל הארץ", המבאר את שבח הגמרא למי ש"בא לכאן ותלמודו בידו", וכן למאמר על הפסוק "ואפו עשר נשים" את לחמכם בתנור אחד".

ולכן אהוי"ר [אהבה ויראה] נקרא גדפין. אך יש ב' בחינת באהוי"ר [באהבה ויראה] היינו אהוי"ר [אהבה ויראה] שהאדם מעורר בנפשו.

לכן אהבה ויראה נקראות "כנפיים" (גדפין). אך יש שתי בחינות באהבה ויראה: האהבה והיראה שאדם מעורר בנפשו,

לכן אהבה ויראה נקראות "כנפיים": הן נושאות את התורה והמצוות כלפי מעלה. כעת מבחינים בין שני סוגים של אהבה ויראה; הראשון הוא האהבה והיראה שאדם מעורר בנפשו שלו.

18 והם רק הכנה לאהוי"ר [לאהבה ויראה] הנמשכים מלמעלה ועל זה נאמר קחם על זרועותיו.¹⁸¹ אך הנה ידוע שימין ושמאל של הקב"ה הם הפכיים משל האדם. כי מדות האהוי"ר [האהבה ויראה] של האדם הן בבחינת העלאה מלמטה למעלה.

והן אינן אלא הכנה לאהבה וליראה הנמשכות מלמעלה; ועל כך נאמר: "נושאים על זרועותיו". אך ידוע שימינו ושמאלו של הקדוש ברוך הוא הפוכים מימינו ושמאלו של האדם. מדות האהבה והיראה של האדם הן בבחינת עלייה מלמטה למעלה;

האהבה והיראה שאדם מעורר בעצמו הן רק הכנה לאהבה וליראה הנמשכות מלמעלה, ועליהן נאמר "נושאים על זרועותיו": ימינו ושמאלו של הקדוש ברוך הוא נושאות את האדם. ימינו ושמאלו של הקדוש ברוך הוא פועלות בכיוון ההפוך מאלה של האדם, שכן האהבה והיראה האנושיות עולות מלמטה למעלה.

אבל מדותיו של הקב"ה הן המשכה וגילוי מלמעלה למטה שיהיה הגילוי למטה כמו למעלה ועמ"ש מזה ע"פ בהעלותך את הנרות¹⁸² בענין שיורד ע"פ מדותיו כו'.

אבל מדותיו של הקדוש ברוך הוא הן המשכה וגילוי מלמעלה למטה, כדי שהגילוי יהיה למטה כפי שהוא למעלה. ראו גם את הכתוב על הפסוק "בהעלותך את הנרות", בעניין הירידה באמצעות מדותיו וכו'.

מדותיו של הקדוש ברוך הוא נמשכות מלמעלה למטה, ומורידות את הגילוי כך שיהיה למטה כפי שהוא למעלה. כאן מפנים למאמר על הפסוק "בהעלותך את הנרות", המסביר כיצד הירידה נעשית באמצעות מדותיו.

19 ולכן כדי שיומשכו ימינו ושמאלו של הקב"ה להיות גילוי מדותיו בנפש האדם הוא דייקא ג"כ ע"י השפלת מדותיו של הקב"ה במצות מעשיות שתוכל הנשמה להתקשר במדותיו ממש ע"י קיום המצות שהן מדותיו של הקב"ה.

ולכן, כדי שימינו ושמאלו של הקב"ה יימשכו למטה, ותהיה התגלות של מדותיו בנפש האדם, הדבר נעשה דווקא באמצעות הנמכת מדותיו של הקב"ה והתלבשותן במצוות מעשיות, כדי שהנשמה תוכל להתקשר למדותיו ממש באמצעות קיום המצוות, שהן מדותיו של הקב"ה.

כדי להמשיך את ימין ה' ושמאלו לתוך נפש האדם, היה צורך להנמיך את מדותיו ולהלביש אותן במצוות מעשיות. בקיום המצוות, שבהן מדותיו של הקב"ה מתלבשות בפעולה, הנשמה מתקשרת למדותיו ממש.

20 וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] **הדבק במדותיו**^{183, 184} **מה הוא רחום**¹⁸⁵ **כו". ועי"ז יוכלו המדות עליונות להתגלות כנשמה. וזהו ענין מעשה הצדקה שהיא בחי' מדותיו של הקב"ה.**

וכמו שאמרו חז"ל: "הידבק במדותיו: מה הוא רחום..."¹⁸⁶. ובאמצעות כך יכולות המידות העליונות להתגלות כנשמה. וזהו עניינה של מעשה הצדקה, שהיא כחינת מידותיו של הקדוש ברוך הוא.

חז"ל מלמדים שעל האדם להידבק במדותיו של ה': "מה הוא רחום, אף אתה רחום". כשאדם נוהג כפי שה' נוהג, המידות העליונות יכולות להתגלות כנשמה. הצדקה היא מעשה כזה, שכן היא מבטאת בפועל את מידותיו של ה'.

ולכן נאמר צדקה תרומם גוי¹⁸⁶ **שעי"ז הוא בחי' קחם על זרעותיו כו". ועמ"ש בד"ה מי כה' אלקינו**¹⁸⁷ **המגביהי לשבת**¹⁸⁸ **כו' ע"ש מענין זה.**

ולכן נאמר: "צדקה תרומם גוי", שכן באמצעותה מתקיימת הבחינה של "קחם על זרעותיו" וכו'. ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "מי כה' אלקינו המגביהי לשבת" וכו', בעניין זה.

לכן נאמר במשלי: "צדקה תרומם גוי": באמצעות הצדקה ה' "קחם על זרעותיו" ומרומם אותם. כאן מפנה המאמר לדיון בנושא במאמר "מי כה' אלקינו המגביהי לשבת".

ודרך פרט ימינו ושמאלו של הקב"ה הם תורה וצדקה כי התורה היא מימין כמ"ש מימינו אש דת למו.¹⁸⁹

ובאופן פרטי, ימין ושמאל של הקדוש ברוך הוא הם תורה וצדקה, שכן התורה היא מימין, כמו שנאמר: "מימינו אש דת למו".

ליתר דיוק, ימין ושמאל של ה' הם תורה וצדקה. התורה היא מצד ימין, כפי שאמר משה: "מימינו אש דת למו".

ושלחן שהוא השפעת המזון שהקב"ה משפיע לעולם הוא בצפון¹⁹⁰ **וכן גשמים שהם פרנסה יורדים בגבורה**¹⁹¹

והשולחן, שהוא השפעת המזון שהקדוש ברוך הוא משפיע לעולם, נמצא בצפון; וכך גם הגשמים, שהם פרנסה, יורדים בגבורה,

הפרנסה, ובכללה הצדקה, שייכת לשמאל. השולחן שבמקדש, המייצג את המזון שה' מעניק לעולם, עמד בצד צפון; והגמרא אומרת שהגשמים, מקור הפרנסה, יורדים בגבורה.

כי כדי שיומשך השפעה בפנימית הוא ע"י בחי' גבורות (וכמ"ש בביאור ע"פ קול דודי בפ"י שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני¹⁹² ע"ש).

שכן כדי שהשפע יימשך בפנימיות, הדבר נעשה באמצעות בחינת הגבורות. (וכמו שנכתב בביאור על הפסוק "קול דודי", בפירוש "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני"; עיינו שם.)

כדי ששפע הברכה יימשך פנימה, עליו לעבור דרך הגבורות, מידות הריסון וההגבלה של ה'. המאמר מפנה לביאורו על "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני".

ואע"ג [ואף על גב] דלעיל נת' [נתבאר] דתשבע"פ [דתורה שבעל פה] נקי רגלי וכאן אנו אומרים דהיא בחי' יד ימין י"ל [יש לומר] דהיינו תשב"כ [תורה שבכתב] וזהו השמים כסא¹⁹³ דקאי על תשב"כ [תורה שבכתב] שהידיים הם על הכסא.

ואף שלמעלה התבאר שהתורה שבעל פה נקראת "רגלי", וכאן אנו אומרים שהיא בחינת יד ימין, יש לומר שהכוונה כאן היא לתורה שבכתב. וזהו "השמים כסא", המתייחס לתורה שבכתב, שהרי הידיים הן על הכיסא.

למעלה נקראה התורה שבעל פה "רגליו" של ה', ואילו כאן התורה היא יד ימינו. התשובה היא שיד ימין רומזת לתורה שבכתב, שעליה נאמר בישעיהו "השמים כסא", והידיים מונחות על הכיסא.

משא"כ תשבע"פ [תורה שבעל פה] היא בחי' והארץ הדום רגלי שנשתלשלו למטה מבחי' כסא אלא דנעוץ סופן¹⁹⁴ כו' כנ"ל וגם שמים היינו אש ומים¹⁹⁵ וזהו בחי' ימינא ושמאלא כו':

ואילו התורה שבעל פה היא בחינת "והארץ הדום רגלי", והיא השתלשלה למטה מבחינת הכיסא; אלא ש"סופן נעוץ" כו', כפי שהוזכר למעלה. וגם "שמים" מורכב מאש ומים, וזהו בחינת ימין ושמאל וכו':

התורה שבעל פה היא "והארץ הדום רגלי", למטה מן הכיסא, אף ש"סופן נעוץ בתחילתו", כפי שהתבאר למעלה. ועוד, המדרש אומר שהמילה "שמים" מורכבת מ"אש" ו"מים": התורה שבכתב כוללת את הימין ואת השמאל.

קטע 5 • 21-22

קודש להוי': ישראל כתרומה

21 ד ונחזור לעניננו דלכך כתיב לכל אשר יקראוהו באמת¹⁹⁶ ואין אמת אלא תורה¹⁹⁷ לכן ארז"ל [אמרו

רבתינו זכרונם לברכה]¹⁹⁸ תלמוד תורה כנגד כולם¹⁹⁹ גם מי

4. נחזור כעת לעניננו: משום כך נאמר "לכל אשר יקראוהו באמת", ו"אין אמת אלא תורה". לכן אמרו חז"ל: "תלמוד תורה כנגד כולם". גם מי

החלק הרביעי חוזר אל המהלך המרכזי: ה' קרוב למי שקורא אליו "באמת", והאמת היא תורה. לכן מלמדת המשנה שתלמוד תורה שקול כנגד כל שאר המצוות, וגם בעל עסק חייב לפנות לו מקום.

שהוא בעל עסק מ"מ צריך לקבוע עתים²⁰⁰ לתורה וגם יעסוק במשא ומתן באמונה בלי חמימות הלב אלא בבחינת אחוריים.

שהוא בעל עסק צריך בכל זאת לקבוע עתים לתורה; וגם לעסוק במשא ומתן באמונה, בלי חמימות הלב, אלא בבחינת "אחוריים".

בעל עסק חייב בכל זאת לקבוע עתים לתורה. את עסקיו עליו לנהל ביושר, בלי חמימות הלב; עליו לתת להם רק את ה"אחוריים" שלו, את החיצוניות שבו, ולא את פנימיותו.

22 וכמ"ש במ"א ע"פ ידך בעורף אויבך²⁰¹ אז יכול ג"כ ליכלל מחודו"מ [מחשבה דבור ומעשה] שלו בפנימית רצונו ית' ומי שאינו יכול ללמוד אזי בנתינת צדקה עולה ונכלל כל עשייתו כמ"ש צדקה תרומם גוי.²⁰²

וכפי שמוסבר במקום אחר על הפסוק "ידך בעורף אויבך": אז גם מחשבתו, דיבורו ומעשיו יכולים להיכלל בפנימיות רצונו ית'. ומי שאינו יכול ללמוד — על ידי נתינת צדקה כל מעשיו עולים ונכללים, ככתוב: "צדקה תרומם גוי".

מאמר על הפסוק "ידך בעורף אויבך" מסביר דרך זו של עשיית עסקים, כביכול "עם הגב". אז גם מחשבתו, דיבורו ומעשיו של אדם שעוסק בעסקים נטמעים ברצונו הפנימי ביותר של ה', ומי שאינו יכול ללמוד מעלה את כל מעשיו באמצעות צדקה, שהרי "צדקה תרומם גוי".

וכמ"ש סדי"ה וארשתיך לי.^{203, 204} וזהו בכל נפשך²⁰⁵ בכל רצונך בתורה ובצדקה. וזהו ימינא ושמאלא ובינייהו כלה.

וכפי שכתוב בסוף המאמר המתחיל "וארשתיך לי". וזהו "בכל נפשך" — בכל רצונך, בתורה ובצדקה. וזהו "ימינא ושמאלא ובינייהו כלה" — ימין ושמאל, וביניהם הכלה.

סוף המאמר על "וארשתיך לי" מובא כמקור לאותו עניין. התורה והצדקה יחד הן משמעות "בכל נפשך", הנדרש כאן כ"בכל רצונך": הן ימין ושמאל של ה', וביניהן, כלשון המוכרת, "הכלה".

פי' על ידי תורה וצדקה עולה ונכלל ג"כ מקור כנס"י [כנסת ישראל] בפנימיות רצונו ית' וע' בזהר תרומה (דקס"ו ע"ב).

כלומר, באמצעות התורה והצדקה גם מקור כנסת ישראל עולה ונכלל בפנימיות רצונו ית'. ועיינו בזהר, תרומה (קס"ו ע"ב).

באמצעות התורה והצדקה, שהן ימין ושמאל, גם מקור כנסת ישראל — "הכלה" שביניהן — מתעלה ונכלל ברצונו הפנימי ביותר של ה'. הוזהר בפרשת תרומה עוסק ב"נר" של המצווה, המקבל מבין שתי הזרועות, ימין ושמאל.

וזהו פי' קדש כו' לה' מי שהוא כח"י ישראל על שם כי שרית עם אלקים²⁰⁶ שמנצח המלחמה עם נפש הבהמית שנמשכה ע"פ השתלשלות מק"ך צירופי אלקים הוא קדש לה' שהוא עולה ונכלל בפנימי [בפנימיות / בפנימית] רצון א"ס ב"ה

וזהו פירוש "קדש... לה'": מי שנמצא בבחינת ישראל, שנקרא כך על שם "כי שרית עם אלקים" — מי שמנצח במלחמה עם הנפש הבהמית, שנמשכה בדרך השתלשלות ממאה ועשרים צירופי אלקים — הוא "קדש לה'", שכן הוא עולה ונכלל בפנימיות רצונו של אין סוף ברוך הוא.

כעת מתבאר הפסוק הפותח: "קדש לה'" הוא מי שהוא באמת "ישראל", שם שניתן על שם "כי שרית עם אלקים ותוכל". מי שמנצח במלחמה נגד נפשו הבהמית, המשתלשלת ממאה ועשרים צירופי אלקים, עולה ונכלל ברצונו הפנימי ביותר של אין סוף, ונעשה "קדש לה'".

(ועיין מענין קדש כו' בפ"ב [בפרק ב'] דקדושין דנ"ג סע"א [סוף עמוד א] דפ"י ראשית תבואתה^{207, 208} הוא ענין תרומה וכן תרגם יונתן שם וכ"ה ברכות בא פט"ו [פרק ט"ו / פרשה ט"ו] קרוב לר"פ משפטים פל"א ויקהל פמ"ט. ועיין עוד ברכות וישלח ר"פ פ"א.

(ועיינו בעניין "קדש" כו' בפרק ב' דקדושין (נ"ג ע"א, בסוף העמוד), שם מבואר ש"ראשית תבואתה" עניינו תרומה, וכך תרגם שם יונתן; וכן הוא במדרש רבה, בא, פרק ט"ו; סמוך לתחילת משפטים, פרק ל"א; ויקהל, פרק מ"ט. ועיינו עוד במדרש רבה, וישלח, בתחילת פרק פ"א;

ההערה הארוכה מביאה מקורות לכך ש"ראשית תבואתה" פירושו תרומה, החלק מן היכול שמפרישים ומרימים עבור הכהן. בתלמוד בקידושין מובא הפסוק בדיון על קידושין בתרומה; תרגום יונתן מתרגם אותו כמונחי תרומה, והמדרש מכנה את האבות במצרים תרומתו של ה'.

בשלח ס"פ כ"ד.²⁰⁹ בחקותי פל"ו. במדבר פ' ב'. ר"פ ד'. פ"י [פרק י' / פרשה י']. ובשה"ש [ובשיר השירים] רבה כפי אל גנת אגוז ועיין בספר הגלגולים פט"ו [פרק ט"ו / פרשה ט"ו]²¹⁰ בענין מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] שאדה"ר [שאדם הראשון] היה חלתו ותרומתו של עולם²¹¹ כמ"ש ברכות בראשית ר"פ י"ד.

בשלח, סוף פרק כ"ד; בחוקותי, פרק ל"ו; במדבר, פרק ב', תחילת פרק ד' ופרק י'; וכן בשיר השירים רבה, על הפסוק "אל גנת אגוז". ועיינו בספר הגלגולים, פרק ט"ו, בעניין מאמר חז"ל שאדם הראשון היה חלתו ותרומתו של עולם, כפי שכתוב במדרש רבה, בראשית, בתחילת פרק י"ד;

מובאים כאן מדרשים נוספים, ובהם מדרש הדורש את "בראשית" על ישראל, שנקראים "ראשית". ספר הגלגולים והמדרש מלמדים שאדם הראשון היה "חלתו ותרומתו של עולם" — החלק המופרש ומורם מכל הבריאה.

משפטים פ"ל. והוא כסגנון אחד עם מה שפירשו ברכות ר"פ במדבר ענין וירם קרן לעמו²¹² שהוא מ"ש שאו כו' לגולגלתם.²¹³

משפטים, פרק ל'. הדבר דומה למה שפירשו במדרש רבה בתחילת במדבר בעניין "וירם קרן לעמו": שזהו מה שכתוב "שאו... לגולגלתם".

המדרש בתחילת במדבר הולך באותו כיוון: הוא קושר את "וירם קרן לעמו" לציווי למנות את ישראל, "שאו את ראש... לגולגלתם". ההרמה היא עניינה של תרומה.

ועמ"ש בד"ה כי אתה נרי²¹⁴ בענין פי ארוממך ומ"ש במ"א בענין סלסלה ותרוממך²¹⁵ ובענין וצדקה תרומם גוי. ומ"ש ע"פ ואתה הרם את מטך²¹⁶ כו'.

ועיינו במה שכתוב במאמר המתחיל "כי אתה נרי" בעניין פירוש "ארוממך"; ובמה שכתוב במקום אחר על "סלסלה ותרוממך" ועל "וצדקה תרומם גוי"; וכן במה שכתוב על הפסוק "ואתה הרם את מטך" וכו'.

הסוגריים מסתיימים בהפניה למקורות נוספים המבוססים על השורש רו"ם, במשמעות של הרמה: "ארוממך", "סלסלה ותרוממך", "צדקה תרומם גוי" ו"ואתה הרם את מטך".

(ועיין עוד מעניין הפסוק קדש ישראל^{225, 224, 223, 222, 221, 220, 219, 218, 217} בפי אמור צי"א אי צי"ד אי קי סעי"ב [סוף עמוד ב] משפטים קכ"ב אי קי"א בי קי"ח בי קי"כ בי קכ"א. בא מ"ב אי שמיני מ"ב אי. בשלח נ"ט אי גבי נאדר בקדש)^{226, 227}

(ועיינו עוד בעניין הפסוק "ישראל קדושים" בפרשת אמור, 100, 94a, 91a, סוף ע"ב; משפטים, 101b, 122a, 108b, 120b, 121; בא, 42a; שמיני, 42a; בשלח, 59a, בעניין "נאדר בקודש".)

בסוגריים השניים מובאים מקומות נוספים בוזהר העוסקים בפסוק "ישראל קדושים". בין השאר, בוזהר על פרשת משפטים נאמר שה' קורא לישראל לא "כמו קדושים" אלא "קדושים" ממש, ולכן "כל אוכליו יאשמו".

ראשית תבואת ה' הוא ההתחדשות כי ע"י חכמה תתאה מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית מהוה ומחיה מאין ליש מתחלת בריאה עד סוף עשייה

"ראשית התבואה של הה"א" היא ההתחדשות: באמצעות חכמה תתאה הוא מחדש בכל יום תמיד את מעשה בראשית, מהוה ומחיה מאין ליש, מתחלת בריאה ועד סוף עשייה.

"ראשית התבואה של הה"א" היא ההתחדשות התמידית של הבריאה בידי ה'. באמצעות חכמה תתאה, שהיא מלכות, הה"א האחרונה, הוא מחדש בכל יום את התהוותם של כל העולמות מאין ליש, מראשית בריאה ועד סוף עשייה.

אזי להתחדשות זאת ישראל המה בבחי' ראשית לו כי כאשר יש להם עליה על ידי התחדשות מוחין בפנימית רצונו ית'

לצורך התחדשות זו ישראל הם בבחינת "ראשית" לו; שכן כאשר הם מתעלים באמצעות התחדשות המוחין בפנימיות רצונו יתברך,

בהתחדשות היומיומית הזאת ישראל הם "ראשית". המוחין שלהם מתחדשים בכל יום, ובכך הם מתעלים אל פנימיות רצונו של ה'.

אזי גם מקור כנסת ישראל וכל המלאכים עולים ונכללים בפנימית רצון א"ס ב"ה (ועיין מענין תבואת ה' בפי ויחי) (דרכ"ו ב') פ' האזינו (דף רצ"ז ע"א).

אז גם מקור כנסת ישראל וכל המלאכים עולים ונכללים בפנימיות רצונו של אין סוף ברוך הוא. (ועיינו בעניין "תבואת הה"א" בפרשת ויחי) (226b); פרשת האזינו (folio 297a).

כאשר ישראל מתעלים, מקור כנסת ישראל וכל המלאכים מתעלים עמם ונכללים בפנימיות רצונו של אין סוף. בוזהר על פרשת ויחי נדרש הה"א שב"תבואתה" כרמז לשם הקדוש, ובזהר על פרשת האזינו נאמר שישראל נקראים "קודש".

וכד נהיר דא חכמה עילאה חכמה דשלמה נהיר²²⁸ כו'. ועיין מה שכתוב במ"א ע"פ המאמר פרשה קרח (דף קע"ו ב')

"וכאשר מאירה חכמה זו, החכמה העליונה, מאירה חכמת שלמה" וכו'. ועיינו במה שנכתב במקום אחר על המאמר בפרשת קורח (folio 176b),

הזוהר על פרשת האזינו ממשיך ואומר שהחכמה העליונה נקראת "קודש", וכשהיא מאירה, מאירה גם "חכמת שלמה", החכמה התחתונה. מאמר נוסף מבאר אמירה מקבילה בזוהר על פרשת קורח.

ה"נ [הכי נמי] קדש תתאה²²⁹ כו' ועיין פרשה פקודי (דף רכ"ה ב') מה ההוא קדש²³⁰ כו'. ובפירוש הרמ"ז [הרב משה זכות] שם.

"כך גם הקודש התחתון" וכו'; ועיינו בפרשת פקודי (folio 225b): "מהו אותו קודש?" וכו'; וכן בפירוש הרמ"ז שם.

הזוהר על פרשת קורח מכנה את הקודש התחתון "חכמת שלמה". הזוהר על פרשת פקודי אומר שמתחת לקודש העליון יש קודש נוסף, כשם שישראל, שהם קודש, נותנים "קודש נוסף" — את כופרם, שנמנה; מובא גם פירוש הרמ"ז שם.

ויובן כ"ז [כל זה] על דרך משנ"ת [מה שנתבאר] כפי ויחי בד"ה אסרי לג פן כפי מה שאנו אומרים בשבת וינוחו בו ישראל מקדשי שמך דהיינו שממשיכים מבחי' אתה קדוש לבחי' שמך קדוש כו' ע"ש.^{231, 232}

וכל זה יובן על דרך מה שנתבאר בפרשת ויחי, במאמר המתחיל "אסרי לגפן", בביאור דברי תפילת השבת: "וינוחו בו ישראל מקדשי שמך" — כלומר, שהם ממשיכים מבחינת "אתה קדוש" לבחינת "שמך קדוש" וכו'; עיינו שם.

כל זה מתאים לנוסח תפילת השבת: "וינוחו בו ישראל מקדשי שמך". ישראל ממשיכים קדושה מ"אתה קדוש" — ה' עצמו — אל "שמך קדוש", שמו המתגלה, כפי שמוסבר במאמר על "אסרי לגפן".

קטע 6 • 231-28

כל אוכליו: אשם והחמישית הנוספת

23 ועמ"ש מזה הענין דישראל מקדשי שמך בביאור ע"פ צאינה וראינה.²³³ וזהו המכוון גם כאן כפי ראשית תבואתה.

ועיינו במה שנכתב בעניין זה, שישראל "מקדשים את שמך", בביאור על הפסוק "צאינה וראינה". וזהו גם הכוונה כאן בפירוש "ראשית תבואתה".

המאמר על "צאינה וראינה בנות ציון" מסביר כיצד ישראל "מקדשים את שמך", וזהו פירוש "ראשית תבואתה" כאן: ישראל ממשיכים את קדושת ה' אל תוך העולם.

ועמ"ש עוד מענין זה דהנשמות שרשן מבחי" קדש וענין הירידה בגוף שהיא צורך עלייה בביאור ע"פ ועיינו עוד במה שנכתב בעניין זה, שנשמות ישראל מושרשות בבחינת קודש, ובענין הירידה לגוף, שהיא לצורך עלייה, בביאור על הפסוק

מאמרים אחרים מסבירים שנשמות ישראל מושרשות בקודש, כלומר בקדושה, ושהירידה שלהן לגוף היא לצורך עלייה גדולה יותר.

כי כארץ תוציא צמחה²³⁴ וע"פ בשלח פרעה²³⁵ דלשם נת' [נתבאר] מענין הזריעה והצמיחה מבחי' ראשית תבואתה יעו"ש [יעויין שם] אבל להפך ח"ו [חס ושלום] כל אוכליו יאשמו.²³⁶

"כי כארץ תוציא צמחה", וכן על הפסוק "ויהי בשלח פרעה"; שם מוסבר ענין הזריעה והצמיחה מבחינת "ראשית תבואתה". עיינו שם. אבל ההפך, חלילה: "כל אוכליו יאשמו".

הכוונה למאמרים על "כי כארץ תוציא צמחה" ועל "ויהי בשלח פרעה", העוסקים בזריעה ובצמיחה מבחינת "ראשית תבואתה". אך הפסוק מזהיר גם מפני ההפך: "כל אוכליו יאשמו".

פי' שאוכל בחי' ישראל שלו דהיינו כח הארת נשמתו המיוחדש בו בכל יום הוא דוחה אותה ח"ו [חס ושלום] עד שאינה יכולה להאיר בקרבו דהיינו מחמת כעס.

כלומר, מי שאוכל את בחינת ישראל שלו — את כוח הארת נשמתו המתחדש בו בכל יום — דוחה אותה, חלילה, עד שאינה יכולה להאיר בתוכו; כלומר, הדבר נגרם מכעס.

החלק השני של הפסוק נקרא כעת ביחס לאדם עצמו: מי ש"אוכל" את ישראל שבתוכו, את אור נשמתו המתחדש בכל יום, דוחה אותו עד שאינו יכול להאיר בו. הסיבה הראשונה שמוזכרת היא כעס.

כמאמר רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] כל הכועס נשמתו מסתלקת ממנו (וע' בפ' תצוה) (דף קפ"ב א') שזהו ענין טורף נפשו באפו^{237, 238} ובפ' משפטים (קכ"א ב')

כמאמר חז"ל: "כל הכועס נשמתו מסתלקת ממנו". (ועיינו בפרשת תצוה, דף קפ"ב ע"א), שזהו ענין "טורף נפשו באפו"; ובפרשת משפטים (קכ"א ע"ב),

המאמר "כל הכועס נשמתו מסתלקת ממנו" נקשר לדברי הזוהר על פרשת תצוה, הדורש את "טורף נפשו באפו" על מי שבעת כעסו עוקר את נפשו הקדושה ומניח במקומה "אל זר".

גבי ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו^{239, 240} או מחמת תאוות כמ"ש לא יגורך רע²⁴¹ או מחמת גסות.

בענין "ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו". או מחמת תאוות, כמו שנאמר "לא יגורך רע"; או מחמת גסות.

הזוהר על פרשת משפטים דורש את "ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" יחד עם "ישראל קדושים להוי"י". סיבות אחרות הן תאוות, שעליהן נאמר בתהלים "לא יגורך רע", וגסות.

בהכל יכול לאכול בחינת ישראל שלו כמ"ש נבלע ישראל²⁴² פ"י שנבלע בחי' ישראל שלו בשבע מדות רעות שהם מכחות מצרים וכנען.

בכל אחת מאלה הוא יכול לאכול את בחינת ישראל שלו, ככתוב: "נבלע ישראל". כלומר, בחינת ישראל שלו נבלעת בשבע המדות הרעות, שמקורן בכוחות מצרים וכנען.

כל אחת מהסיבות האלה עלולה לגרום לאדם "לאכול" את ישראל שבתוכו. את דברי הושע "נבלע ישראל" דורשים כך: ישראל שבתוכו נבלע בשבע המדות הרעות, שמקורן בכוחות מצרים וכנען.

לזאת כתיב כל אוכליו יאשמו יביא אשם כמועל בקדשים שהיה מביא איל ומקריב השמנונית הוא החלב וגם הדם הוא החמימות ע"ג [על גבי] המזבח

לכן נאמר "כל אוכליו יאשמו" — יביא אשם, כמו מי שמעל בקודשים, שהיה מביא איל ומקריב את השומן, שהוא החלב, וגם את הדם, שהוא החמימות, על גבי המזבח;

את "יאשמו" — "יתחייבו באשם" — דורשים כאילו נאמר "יביא אשם", קרבן אשם, כמו מי שמעל בקודשים והביא איל. את החלב, השומן, ואת הדם, המסמל את החמימות, היו מקריבים על המזבח.

אזי גם הוא מחוייב לעשות כן ולא סיגופים בלבד אלא מרירות להתמרמר לבו בקרבו כדי שיהיה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה.²⁴³

אזי גם הוא מחוייב לנהוג כך בעצמו; ולא להסתפק בסיגופים, אלא לחוש מרירות, כדי שלבו ימר בקרבו ויהיה "לב נשבר ונדכה", שאותו "ה' לא תבזה".

על האדם לנהוג כך גם כלפי עצמו: לא להסתפק בצומות ובייסורים עצמיים, אלא לחוש מרירות בלב, כדי שיהיה לו "לב נשבר ונדכה", שה' אינו מבזה.

כמ"ש שמנת עבית כשית²⁴⁴ פ"י בשמנונית ובגשמיות שלך כסית אור נשמתך עד שאינה יכולה להאיר ולשלוט כך אך מלת כשית כתיב בשי"ן ג' קוין שיש עוד זכות ג' אבות.

כמו שכתוב: "שמנת, עבית, כסית" — כלומר, בשומניות ובגשמיותך כיסית את אור נשמתך, עד שאינה יכול להאיר ולשלוט כך. אבל המילה "כְּשִׁית" נכתבת בשי"ן בעלת שלושה קווים: עדיין עומדת זכותם של שלושת האבות.

את דברי משה "שמנת, עבית, כסית" דורשים כך: בשומניותך ובגשמיותך כיסית את אור נשמתך. ואף על פי כן, המילה "כְּשִׁית" נכתבת בשי"ן, ששלושת הקווים שלה מזכירים את זכות שלושת האבות, שעדיין עומדת.

24 ועי' ברכות בחקתי ס"פ ל"ו א"ר [אמר רבי] **אחא** ²⁴⁵ **ועמ"ש ע"פ שניך כעדר הרחלים.** ²⁴⁶ **ועפ"ז** [ועל פי זה]

י"ל [יש לומר] **עוד בענין יאשמו**

וראה מדרש רבה, בחוקותי, סוף פרק ל"ו: "אמר רבי אחא". וראה גם מה שנכתב על הפסוק "שינייך כעדר הרחלים". ועל פי זה אפשר לומר עוד בענין "יאשמו" (יתחייבו באשמה),

מובא המדרש בסוף פרק ל"ו על בחוקותי, שבו אומר רבי אחא שזכות האבות עומדת לעד, וכן המאמר על "שינייך כעדר הרחלים". כעת מובא פירוש נוסף למילה "יאשמו" — יתחייבו באשמה.

כי הנה במועל בקדשים כתיב ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישיתו יוסף עליו. ²⁴⁷

שכן לגבי מי שמעל ברכוש הקדש נאמר: "ואת אשר חטא מן הקודש ישלם, ואת חמישיתו יוסף עליו".

התורה מחייבת את מי שהשתמש שלא כדין ברכוש הקדש להשיב את מה שלקח, "ואת חמישיתו יוסף עליו". המאמר ימצא משמעות בתוספת החומש הזאת.

25 והחומש הוא אחד מארבעה מן הקרן עד שיהיה הוא וחומשו חמשה ²⁴⁸ **כמ"ש בגמ' [בגמרא] בב"מ** [בבבא

מציעא] **פרק הזהב ובהרמב"ם** [ובהרבי משה בן מימון] **הלכות מעילה.**

והחומש הוא רבע מן הקרן, כך שהוא והחומש שלו יחד הם חמישה חלקים, כפי שנאמר בגמרא בבבא מציעא, בפרק הזהב, וברמב"ם, הלכות מעילה.

הגמרא בבבא מציעא, בפרק הזהב, מסבירה שה"חומש" הנוסף הוא רבע מן הקרן, כך שהקרן והחומש יחד יוצרים חמישה חלקים; הטקסט מוסיף את הלכות מעילה של הרמב"ם, העוסקות בשימוש שלא כראוי ברכוש הקדש.

והענין כמבואר במ"א ע"פ ומספר את רובע ישראל ²⁴⁹ **שבבחינת ישראל יש ד' בחי' היינו כמ"ש**

ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו ²⁵⁰ **שהן ג' בחי' מחשבה דבור ומעשה**

והענין הוא כפי שמבואר במקום אחר על הפסוק "או מִנֶּה אֶת רֶבַע יִשְׂרָאֵל": שבבחינת ישראל יש ארבע בחינות, כפי שנאמר "לכבודי בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו", שהן שלוש בחינות: מחשבה, דיבור ומעשה;

מאמר על הפסוק "או מִנֶּה אֶת רֶבַע יִשְׂרָאֵל" מסביר שבישראל יש ארבע בחינות. הפסוק בישעיהו "לכבודי בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו" מציין שלוש מהן: מחשבה, דיבור ומעשה.

ואף דעשיתיו מרבה בחי' רביעית והוא בחי' רצון עליון שלמעלה מעלה מבחי' מחודומ"ע [מחשבה דבור

ומעשה] **והוא הנמשך ומתגלה בנפש ע"י מעשה המצות.**

וה"אף" שב"אף עשיתיו" כולל בחינה רביעית, והיא בחינת הרצון העליון, שלמעלה לאין ערוך מבחינת מחשבה, דיבור ומעשה; והוא הנמשך ומתגלה בנפש באמצעות קיום המצוות.

המילה "אף" מוסיפה בחינה רביעית: הרצון העליון, שלמעלה לאין ערוך ממחשבה, דיבור ומעשה. הוא נמשך אל הנפש ומתגלה בה באמצעות קיום המצוות.

26 ודי בחיי אלו הם ממש בחיי ד' אותיות שם הוי' וזהו קדש ישראל להוי'.²⁵¹ וכשמעל בקדשים ואכל בחיי ישראל שלו צ"ל תשובה תשוב²⁵² ה'

וארבע בחינות אלה הן ממש בחינת ארבע אותיות שם הוי', וזהו "ישראל קדש להוי'". וכאשר מעל בקודשים ואכל את בחינת ישראל שבו, עליו לעשות תשובה — תשוב ה', "הה"א תשוב",

ארבע הבחינות שביהודי מקבילות לארבע אותיות שם הוי'; זהו "ישראל קדש להוי'". מי שמעל בקודש ו"אכל" את בחינת ישראל הפנימית שבו זקוק לתשובה, שעליה דורש הזוהר "תשוב ה'": האות שהחטא הרחיק משאר אותיות השם חוזרת ומתחברת אליהן.

והוא בחיי עומקא דליבא ממעמקים קראתיך²⁵³ שהיא בחיי חמישית שלמעלה מדי מדרגות הנ"ל שהן בחיי מעלת ומדרגת הצדיקים.

וזוהי בחינת עומק הלב, "ממעמקים קראתיך", שהיא בחינה חמישית, שלמעלה מארבע המדרגות שנזכרו לעיל, שהן בחינת מעלתם ומדרגתם של הצדיקים.

תשובה זו באה מ"עומק הלב", ככתוב: "ממעמקים קראתיך הוי'". עומק זה הוא בחינה חמישית, שלמעלה מארבע הבחינות המרכיבות את קומתם של הצדיקים, והיא ה"חמישית" הנוספת של אשם.

27 והיינו כמ"ש במ"א שהרצון עליון יש לו ב' בחינות הא' המלוכש בחכמה שבחיי רצון זה נמשך ע"י תורה ומצוות שהן הן רצה"ע [רצון העליון] ב"ה המלוכש בחכמה דאורייתא מחכמה נפקת

כלומר, כפי שמוסבר במקום אחר, לרצון העליון יש שתי בחינות. הראשונה היא [הרצון] המלוכש בחכמה: בחינת רצון זו נמשכת באמצעות התורה והמצוות, שהן עצם הרצון העליון, ברוך הוא, המלוכש בחכמה, שהרי "התורה מחכמה נפקת".

במאמר אחר מוסבר שלרצון ה' יש שתי בחינות. הראשונה מלוכשת בחכמה ונמשכת באמצעות התורה והמצוות, שהן רצון ה' המלוכש בחכמה, שהרי "התורה מחכמה נפקת".

וזוהו ענין היו"ד דשם הוי' שהוא בחיי חכמה שבו מלוכש הרצון עליון שהוא קוצו של יו"ד.

וזוהו עניינה של היו"ד בשם הוי', שהיא בחינת חכמה, שבה מלוכש הרצון העליון, והוא קוצו של יו"ד.

בחינה ראשונה זו היא היו"ד בשם הוי', המייצגת את החכמה; הרצון המלוכש בה הוא קוצו, הנקודה שמעל היו"ד.

אך הבחי' הב' הוא בחיי רצון העליון שלמעלה מעלה מסדר השתלשלות ואינו מלוכש כלל בבחי' חכמה ונקי' רעוא דכל רעוין²⁵⁴

אבל הבחינה השנייה היא רצון עליון הנעלה הרבה מאוד מסדר השתלשלות, ואינו מלוכש כלל בבחינת חכמה; והוא נקרא "רעוא דכל רעוין" — רצון כל הרצונות,

הבחינה השנייה היא הרצון העליון, הנעלה הרבה מעל כל סדר העולמות ואינו מלוכש כלל בחכמה; הזוהר מכנה אותו "רצון כל הרצונות".

והוא המתגלה בבעלי תשובה ע"י עומקא דליבא למעלה מכדי שתוכל נפשו שאת כו' וע"ז נאמר לפני הוי' תטהרו. ^{255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265}

והוא מתגלה בבעלי תשובה באמצעות עומק הלב, למעלה מכדי שנפשו תוכל לשאת וכו'; ועל כך נאמר: "לפני הוי' תטהרו".

רצון עליון זה מתגלה בבעלי תשובה באמצעות עומק הלב, בעוצמה העולה על מה שהנפש יכולה לשאת. הפסוק שנאמר על יום הכיפורים, "לפני הוי' תטהרו", נדרש כרומז לבחינה זו, שלמעלה משם הוי' ומאותיותיו.

28 והוא ענין יוהכ"פ [יום הכפורים] שנאמר בו וכפר על הקדש ^{266, 267} והיינו ע"י שנכנס הכה"ג [הכהן גדול] לפני ולפנים לבית קדש הקדשים שהוא מה שלמעלה מבחי' קדש שמשם נמשך להיות וכפר על הקדש כו' וכמ"ש במ"א.

וזהו ענינו של יום הכיפורים, שעליו נאמר: "וכיפר על הקדש"; כלומר, הדבר נעשה באמצעות כניסת הכהן הגדול אל המקום הפנימי ביותר, אל קודש הקודשים, שהוא למעלה מבחינת קודש, ומשם נמשכת הכפרה כך ש"וכיפר על הקדש" וכו', כפי שמבואר במקום אחר.

זהו יום הכיפורים, שעליו אומרת התורה: "וכיפר על הקדש". הכהן הגדול נכנס לקודש הקודשים, שהוא למעלה מבחינת קודש, ומשם נמשכת כפרה גם על הקודש של ישראל עצמם.

ולכן יוהכ"פ [יום הכפורים] הוא יום שנתחייב בה' תפלות. ²⁶⁸ (וע' בע"ח [בעץ חיים] של"א פ"ז [פרק ז'] ע"פ וארבע הידות יהיה לכם ²⁶⁹ והחמישית לפרעה ²⁷⁰ ועמ"ש מזה בביאור ע"פ צאינה וראינה ²⁷¹ בסופו וע' זח"א [זהר חלק א] ויגש דר"י [דרבינו יצחק] ע"א ע"פ והקול נשמע בית פרעה): ^{272, 273}

ולכן יום הכיפורים הוא יום שחייבים להתפלל בו חמש תפילות. (וראו עץ חיים, שער 31, פרק 7, על הפסוק "וארבע הידות יהיה לכם" ו"והחמישית לפרעה"; וראו מה שנכתב על כך בביאור על הפסוק "צאינה וראינה", בסופו; וראו זוהר, חלק א, ויגש, ר"י ע"א, על הפסוק "והקול נשמע בית פרעה").

לכן יש ביום הכיפורים חמש תפילות: התפילה החמישית מקבילה למדרגה החמישית, שלמעלה מארבע המדרגות. הסוגריים מפנים לעץ חיים של האריז"ל, על "וארבע הידות יהיה לכם, והחמישית לפרעה", ולזוהר על "והקול נשמע בית פרעה", שבו בית פרעה נדרש כבית שממנו מתגלים כל האורות.

בעבודה

אין לאכול לפני התפילה; יש להתחיל את היום בטלית, בתפילין ובברכות השחר, תוך התבוננות בכך שכל כוח שבגוף הוא כוחו של הוי', ובתפילה להניח את הרצון האישי עד שהוי' נעשה באמת "אלקינו". גם כשעסוקים בעסקים, יש לקבוע זמנים לתורה, לנהל את העסק ביושר ומבלי לתת לו את הלב, ולתת צדקה. יש להישמר מכעס, מתאוה ומגאוה, ש"אוכלים" את ישראל שבפנים; ואם נפלת, הבא את הקרבן הפנימי של לב נשבר ושוב מעומק הלב.

שאלות לשיחה

1. מדוע דורש המאמר את הה"א של "תבואתו" כמילה בפני עצמה, וכיצד הדבר הופך את ישראל ל"ראשית"?
2. לפי הדימוי של הנשמה "באפו", מדוע אפשר לאכול לפני לימוד תורה, אך לא לפני התפילה?
3. במשל האב והילד, מה ההבדל בין התכופות הראש להורדת הזרועות, ולמה הם מקבילים בעבודת האדם?
4. כיצד קריאת "ראשית תבואתו" כתרומה קושרת בין היות ישראל "קודש להוי'" לבין העלאת יתר הבריאה?
5. מדוע תשובה מעומק הלב היא מדרגה "חמישית", למעלה מארבע המדרגות של הצדיקים, וכיצד יום הכיפורים מבטא אותה?

הערות

פסקה 1

1 קדש ישראל לה'

ההערה מפנה לדברי הרבי המובאים בהערות שבמוד 19b. הקטע שם מלמד שכאשר מדות הנפש הבהמית מתבררות ונכללות ב"אדם" דקדושה, יש להן כוח רב, משום ששורשן ב"פני אריה" וב"פני שור" שבמרכבה.

הערות קה"ת

ראה לעיל יט, ב בהערות וציונים — הערת כ"ק אדמו"ר. הערה באוה"ת פנחס כרך-ו ע' איתתקלט. ראה אוה"ת פרשתנו ע' אירג ואילך ובאוה"ת בראשית לה, א — הגהות מהצ"צ. לד"ה זה ראה ד"ה זה משנת תשל"א. תשמ"ה. תשמ"ז.

2 קדש ישראל לה'

ירמיהו מזכיר את מסירותה של ישראל במדבר: ישראל קדוש לה', ראשית תבואתה, וכל האוכלים אותו יתחייבו בדין. המאמר כולו הוא ביאור לפסוק זה.

Jeremiah 2:3 ירמיהו ב':ג'

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' יְרֵאשִׁית תְּבוּאָתָה כְּלֵי־אֲכָלֶיךָ יִאֲשְׁמוּ רָעָה תָּבֵא אֲלֵיהֶם נֶאֱמַר:

Israel is the L-RD'S hallowed portion, His first-fruits of the increase; all that devour him shall be held guilty, evil shall come upon them, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

ירמ' ב, ג.

3 תבואתה בה"א

ההערה מצטטת: "תבואתה" כתובה בה"א בסופה אך מנוקדת בחולם, כאילו נכתבה בו"ו ("תבואתו"); אין זו קרי וכתוב, הבדל בין הכתוב לנקרא, אלא שינוי הנובע מן הניקוד בלבד.

הערות קה"ת

"ת" תבואה שבפסוק קדש כו' תבואתה, כתיב תבואה בה"א לבסוף, והניקוד הוא בחולם שזהו כמו שהי' נכתב בו"ו לבסוף תבואתו, והגם כי אינו קרי וכתוב רק מהניקוד" — סה"מ תר"ל ע' רה. ראה ד"ה איתא במדרש תהלים — תשכ"ח.

4 מה זה התבואה הנצמח אשר ישראל מכונים בשם ראשית לה

תורה אור מעלה את אותה שאלה: מה הקשר בין ישראל להיותם "ראשית תבואתו", ומה פירושה של "תבואה" למעלה. הדיון פותח בדברי חז"ל שהעולם נברא "בשביל ישראל שנקראו ראשית", ובמצוות כלבושים לנשמה.

הערות קה"ת

ראה תו"א נג, ג מקשה "מהו השייכות לישראל להיות ראשית תבואתה, וגם מה הוא ענין התבואה למעלה" ע"ש.

5 בורא קדושים יוצר משרתים

המאמר על העומר מסביר את שני סוגי המלאכים: אלה העומדים מאז ששת ימי בראשית, חיות המרכבה, ואלה הנבראים בכל יום, ששרים ומסתלקים. המלאכים היומיים הם ניצוצות קדושה מנוגה העולים מדי יום ונכללים במלכות.

הערות קה"ת

ברכת יוצר. ראה לעיל פי אמור לו, א.

6 חדשים לבקרים

על הפסוק "חדשים לבקרים" אומר רבי חלבו שבכל יום הקדוש ברוך הוא בורא מחנה חדש של מלאכים, שאומרים שירה חדשה ומסתלקים. אדמו"ר הוקן מזהה אותם עם "יוצר משרתים" שבברכת יוצר אור.

Eikhah Rabbah 3:8 איכה רבה ג':ח'

... בְּעוֹלָם הַזֶּה, הוּא חוֹזֵר וּמְרַחֵם עֲלֵיהֶם, הֵנָּה הוּא דִּכְתִּיב: חֲסִדֵי ה' כִּי לֹא תִמְנוּ. הַדְּשִׁים לְבָקָרִים רַבָּה אֲמוּנָתְךָ, אָמַר רַבִּי אֱלֶכְסַנְדְּרִי עַל שְׁאֵתָהּ מְחַדְּשֶׁנוּ בְּכָל בֹּקֶר, וּבָקֵר, אָנוּ יוֹדְעִין שְׁאֲמוּנָתְךָ רַבָּה לְתַחֲיַת הַמֵּתִים. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר אָבָא עַל שְׁאֵתָהּ מְחַדְּשֶׁנוּ בְּכָקְרוֹן שֶׁל מַלְכוּת, אָנוּ יוֹדְעִין שְׁאֲמוּנָתְךָ רַבָּה לְגֵאָלְנוּ. אָמַר רַבִּי חֵלְבּוֹ בְּכָל יוֹם יוֹם בּוֹרֵא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כֵּת שֶׁל מַלְאָכִים הַדְּשִׁים וְאוֹמְרִין שִׁירָה הַדְּשָׁה וְהוֹלְכִין לָהֶם. אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה הִשְׁכַּתִּי ...

It is the L-rd's kindnesses that have not ceased, for His "mercies have not ended" (Lamentations 3:22). "It is the L-rd's kindnesses that have not ceased" – Rabbi Shimon ben Lakish said: After the Holy One blessed be He despairs of the righteous in this world, He then has mercy on them. That is what is written: "It is the L-rd's kindnesses that have not ceased." "They are new every morning; great is Your faithfulness" (Lamentations 3:23). "They are new every morn- ... ing; great is Your faithfulness" – Rabbi Alexandri said

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

7 חדשים לבקרים

"חדשים לבקרים, רבה אמונתך". זהו הפסוק שעליו מבוסס המדרש בדבר בריאת מלאכים מדי יום.

Lamentations 3:23 איכה ג':כ"ג

הַדְּשִׁים לְבָקָרִים רַבָּה אֲמוּנָתְךָ:

They are new every morning; Great is Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 תדשא הארץ דשא

היום השלישי לבריאה: "תדשא הארץ דשא". אדמו"ר הוקן מפרש את "הארץ" כארץ העליונה, ואת ה"דשא" כמלאכים הנובטים ממנה מדי יום.

Genesis 1:11 בראשית א':יא'

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים תִּדְשָׁא הָאָרֶץ דְּשָׁא עֵשֶׂב מִזֵּרַע זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֵוֹ אֲשֶׁר יִרְעוּ־בוֹ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן:

And G-d said: 'Let the earth put forth grass, herb yielding seed, and fruit-tree bearing fruit after its kind, wherein is the seed thereof, upon the earth.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

בראשית א, יא.

9 תדשא הארץ דשא

הוזהר אומר שה"דשא" של הבריאה, המכונה חציר או, לפי נוסח אחר, דשא, אינו נושא זרע ואין לו צורה יציבה, ולכן הוא מתבטל: ישויות כאלה

15 והם הנקראים דשא

ההערה אומרת שהסיבה לכך שמלאכים אלה נקראים "דשא" מוסברת שם בהרחבה.

הערת קה"ת

נתבאר בארוכה בביאה"ז להצ"צ כרך-ב ע' תז ואילך. וראה גם אוה"ת נ"ך-א ע' שכה.

16 ובפ' תרומה דקע"א ע"א

נוסח הוזהר בפרשת תרומה, דף קע"א ע"א, מובא שם עם הגהות הצמח צדק.

הערת קה"ת

הלשון נעתק באוה"ת בראשית-א דף לה, ב עם הגהות.

17 "הוא מצמיח חציר לבהמה". הפסוק שהוזהר על פינחס קורא כתיאור של מלאכים.

Psalms 104:14 תהילים ק"ד:י"ד

מְצַמֵּיחַ חֲצִיר לְבִהמָה וְעֹשֶׂב לְעִבְדַת הָאָדָם לְהוֹצִיא לָחֶם מִן־הָאָרֶץ:

Who causeth the grass to spring up for the cattle, And herb for the service of man; To bring forth bread out of the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 מצמיח חציר

הוזהר מפרש את "מצמיח חציר" כמתייחס לריבואות של שליחים מלאכים שנבראו ביום השני לבריאה, וכולם אש לוהטת: "אלו הם הדשאים".

Zohar, Pinchas 12:70-80 ספר הוזהר, פנחס י"ב:ע"פ

19 ע"פ כשעירים עלי דשא

שם מוסבר ש"שעירים" הם הטל הדק ביותר, דק כשערות, שממנו נובט תחילה הדשא; הטיפות הכבדות יותר מצמיחות צמחים בוגרים. בתורה, פסיקת המשנה נמשלה לשעירים, ולימוד התלמוד לגשם הכבד יותר.

הערת קה"ת

לקרית פ' האזינו עו, ד. וראה שם במ"מ.

20 כשעירים עלי דשא

משירת האזינו: "כרביבים עלי עשב". המאמר על פסוק זה, שאליו מפנה הטקסט, מסביר את הגשם הדק ביותר שממנו צומח עשב.

Deuteronomy 32:2 דברים ל"ב:ב'

יַעֲרַף כַּמָּטָר לִקְחֵי תֶלֶל פֶּטַל אֶמְרָתִי כְשֶׁעִירִים עֲלִידָשָׁא וְכַרְבִּיבִים עָלֶי עֶשֶׂב:

My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 הבו לה' בני אלים

תחילת המזמור הנאמר בקבלת שבת. אדמו"ר הוקן קורא את "בני אלים" כמלאכים שנבראו בכל יום.

Psalms 29:1 תהילים כ"ט:א'

מְזַמֹּר לְדָוִד הָבוּ לַה' בְּנֵי אֱלֹהִים הָבוּ לַה' כְּבוֹד וְעֹז:

A Psalm of David. Ascribe unto the L-RD, O ye sons of might, Ascribe unto the L-RD glory and strength

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כט, א. ועלי"ק בראה ד"ה ושמתי כדכד הב' רפ"ד (כח, א). [כ].

מתקיימות לרגע, נאכלות באש וחזירות מדי יום. אדמו"ר הוקן מביא זאת בקשר למלאכים המכונים "דשא".

Zohar, Bereshit 8:83-95 ספר הוזהר, בראשית ח:פ"ג-צ"ה

10 תדשא הארץ דשא

הוזהר על "בנאות דשא ירביצני" מכנה את המרעה מקורות עליונים שמהם באה כל ההשפעה, ואומר שה"דשא" של "תדשא הארץ דשא" נולד וצומח מהם.

Zohar, Terumah 85:821-86:832 ספר הוזהר, תרומה פ"ה:תתכ"א-פ"ו:תתל"ב

We read next: "He maketh me to lie down in pastures of tender green; he leadeth me beside the waters of rest; he quickeneth my soul". "Pastures of tender green" are those which lie round the supernal springs, from whence all nourishment emanates. These pastures are also called "the pastures of Jacob" (Lam. 2, 2), and are called "green pastures" in contrast to those pastures which lie outside—"the pastures of the desert" (Joel 2, 22). It might be said: Is it not written, ... "Let the earth bring forth tender (green)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

11 ע"פ לא תהי משכלה

שם מסביר אדמו"ר הוקן שלמעלה יש "ארץ החיים" שממנה נמשכים חיים ומזון לנשמות ישראל, כשם שהארץ הגשמית מצמיחה כל מיני מזון; יש ארץ עליונה וארץ תחתונה, כנסת ישראל שלמעלה ושלמטה.

הערת קה"ת

ראה תר"א עה, ד.

12 לא תהיה משכלה ועקרה בארץ

ההבטחה שלא תהיה בארץ אישה משכלה או עקרה. הסוגריים מפנים למאמר על פסוק זה, העוסק בארץ העליונה.

Exodus 23:26 שמות כ"ג:כ"ו

לֹא תִהְיֶה מְשַׁכֶּלֶה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת־מִסְפַּר יְמֶיךָ אֲמַלֵּא:

None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 כח ההתהוות אשר בה

בהערות הצמח צדק על המילים האלה נאמר ש"ארץ" קשורה ל"רצון", תוך ציטוט מהקדמת השלי"ה ("נעוץ תחילתן בסופן") ומאמריו על "מגיד מראשית אחרית" ועל "ויגש".

הערת קה"ת

באוה"ת בראשית-א דף לה, א מציין כ"ק אדמו"ר הצ"צ: "(ע' שלי"ה בהקדמה כי ארץ לי רצון שנעוץ תחלתן בסופן, ועמ"ש מזה ע"פ המגיד מראשית אחרית ומקדם כו' ומ"ש בד"ה ויגש אליו יהודה)".

14 הנקראים דשא

הצמח צדק מגיה: "ארץ" היא לשון "רצוא", ולכן היא מצמיחה "דשא" — ישויות המצויות במצב של רצוא, ריצה להתבטל במקורן.

הערת קה"ת

באוה"ת שם: "(והיינו כי ארץ לשון רצוא כמבואר בת"א פ' בראשית בד"ה כי כאשר השמים החדשים, וע"כ מוציא דשא הנ"ל שהם בבחי' רצוא להתבטל במקורם)".

31 נאלמתי דומי

"נאלמתי דומיה, החשיתי מטוב". המאמר דורש זאת על כך שהיו"ד וה"א שותקות.

Psalms 39:3 תהילים ל"ט:ג

נִאֲלַמְתִּי דוּמִיָּה הֶחֱשִׁיתִי מִטוֹב וּכְאֲבִי נֶעְכָּר:

I was dumb with silence; I held my peace, had no comfort; and my pain was held in check

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לט, ג.

32 דום י"ה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זהו ל' רע"מ בוח"ג (רכב, סע"א). [כ].

33 נאלמתי דומיה דום י"ה

הרעיא מהימנא אומר שכאשר אדם חוטא, היו"ד וה"א מסתלקות מן הגוף והוא נשאר אילם; זהו "נאלמתי דומיה": דומיה היא דום י"ה.

Zohar, Pinchas 29:167-30:169 ספר זוהר, פנחס כ"ט:קס"ז-ל"קס"ט

34 בד"ה ולא יקרא עוד

זהו המאמר שהטקסט מכנה "שמך לא ייקרא עוד אברם". הקטע שם מסביר את המסכים והפרסאות שבהם האור מתכסה, עד למסך הגורם לעולמות החיצוניים להיעשות נפרדים ממש, כך שהם מכנים אותו רק "אלקי האלקים".

הערת קה"ת

תו"א פ' לך יב, ב.

35 ולא יקרא עוד שמך אברם

ה' משנה את שמו של אברם לאברהם בפרשת ברית המילה. הסוגריים מפנים למאמר על פסוק זה.

Genesis 17:5 בראשית י"ז:ה

וְלֹא־יִקְרָא עוֹד אֶת־שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם כִּי אֲבִי־הַמְּוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיךָ:

Neither shall thy name any more be called Abram, but thy name shall be Abraham; for the father of a multitude of nations have I made thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 לרוח ממללא

הערת קה"ת מפנה לGenesis 2:7 למילים האלה.

Genesis 2:7 בראשית ב':ז

וַיִּצְרֶה ה' אֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם עֹפָר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפֹּחַ בָּאָפִיו נְשִׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:

Then the L-RD G-d formed man of the dust of the ground, and breathed into his nostrils the breath of life; and man became a living soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תרגום של לנפש חיי (בראשית ב, ז).

37 לרוח ממללא

אונקלוס מתרגם את "ויהי האדם לנפש חיה" כ"רוח ממללא". הדיבור הוא

שמגלה את החכמה הפנימית.

Onkelos Genesis 2:7 תרגום אונקלוס על בראשית ב':ז

וּבָרָא יי אֱלֹקִים יְת אָדָם עֹפָרָא מִן אֲדָמָתָא וּנְפַח בְּאַפּוּהִי נְשִׁמָתָא דְחַיִּי וַיְהִי הָאָדָם לְרוּחַ מְמַלְלָא:

Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC)

38 כי פי ה' דבר

"כי פי הוי" דיבר". הדיבור הוא גילוי שם הוי".

Isaiah 40:5 ישעיהו מ':ה

וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יְחִדּוּ כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי מ, ה.

39 חש דחשמל

האריז"ל מסביר שחשמל מורכב מ"חש" — שותק, ומ"מל" — מדבר, וקליפת נוגה מקיפה אותו; בשלושת העולמות התחתונים מעורבים בו טוב ורע. אדמו"ר הזקן משתמש במונח כדי לתאר את ה"שתיקה" הנרגמת מההסתר של נוגה.

Sefer Etz Chaim 49:2 עץ חיים מ"ט:ב

... החשמל ועי"ז החשמל סובב הנוגה הקלי" רביעית קול דממה דקה בחשאי וז"ס ח"ש חשמ"ל ובתוכו מ"ל שהוא עצמות של החשמ"ל והוא הבשר וזה החשמ"ל הוא חיות אש ממללות מילוי דאלקים דיודין גימטריא ש' דבשר והוא עץ הדעת טוב דאצילות כנוכר בתקונים דנ"ל ז' לכן הוא שם יאהדונה"י כי זהו שם החשמל כנוכר בהרבה מקומות אך בבייע עץ הדעת טו"ר ולא החשמ"ל עצמו אלא קלי" נגה הסובבת עליו ומפסקת בין החשמל ובין הקלי" וקליפה זו טו"ר בבייע אבל באצילות עצמו טוב בלא רע לכן תמצא החשמ"ל גימטריא מלבוש והוא הבשר

...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

40 חש דחשמל והיינו מחמת הסתר

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה ע"ח ש"מ"ט, פ"ב.

41 בחדש השלישי לצאת בני

"בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים". אלו מילות הפתיחה של מאמר המסביר את "מעשה ידיך" ככוח החיצוני של העשייה.

Exodus 19:1 שמות י"ט:א

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּיוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי:

In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 וספרתם לכם

הציווי לספור את העומר. הסוגריים מפנים להסבר על פסוק זה, העוסק

47 ששת ימים תעבוד

"ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות". ימי החול מבטאים בריאה יש מאין, ושבת — את חזרת העולמות למקורם.

Exodus 34:21 שמות ל"ד:כ"א

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבּוֹת בְּחֶרֶשׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבּוֹת:

Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לד, כא.

48 משירת הים: "מי כמוך באלים, הוי?" את הפסוק הזה דורשת הגמרא כ"מי כמוך באימים".

Exodus 15:11 שמות ט"ו:יא

מִי־כַמְלָכָה בָּאֱלֹהִים Havaayah מִי כַמְלָכָה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פֶלֶא:

Who is like unto Thee, O L-RD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

49 "והיה אור הלבנה כאור החמה". אלו מילות הפתיחה של מאמר שאליו מפנים הסוגריים.

Isaiah 30:26 ישעיהו ל"ב:כ"ו

וְהָיָה אֹרֶן־הַלְבָנָה כְּאֹרֶן הַחֲמָה וְאֹרֶן הַחֲמָה יִהְיֶה שְׁבַע־תַּיִם כְּאֹרֶן שְׁבַע הַיָּמִים בַּיּוֹם חֲבַשׁ ה' אֶת־שִׁכְרָךְ עֲמוֹ וּמַחֲזִץ מִכְתּוֹ יִרְפָּא:

Moreover the light of the moon shall be as the light of the sun, And the light of the sun shall be sevenfold, as the light of the seven days, In the day that the L-RD bindeth up the bruise of His people, And healeth the stroke of their wound

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

50 ויכל אלקים ביום השביעי

"וביום השביעי אלקים כילה את מלאכתו". המאמר מפרש את "ויכל" כהגעה לסיומה של בחינת אלקים.

Genesis 2:2 בראשית ב':ב'

וַיִּכַּל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבּוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:

And on the seventh day G-d finished His work which He had made; and He rested on the seventh day from all His work which He had made

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ב.

51 באתי לגני

"באתי לגני, אחותי כלה". מילות הפתיחה של המאמר, שבו מוסבר פירוש "ויכל".

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה':א'

בִּאתִי לִגְנִי אֲחוֹתִי כְלָה אֲרִיתִי מוֹרִי עַם־בְּשָׁמִי אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עַם־דְּבָשִׁי שְׁתִּיתִי יַיִן עַם־חֶלְבִי אָכְלוּ רַעִים שְׁתּוּ וְשָׁכְרוּ דוֹדַי:

במדרגת הנשימה שמתחת לדיבור.

Leviticus 23:15 ויקרא כ"ג:ט"ו

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחָר הַשֶּׁבֶת מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה:

And ye shall count unto you from the morrow after the day of rest, from the day that ye brought the sheaf of the waving; seven weeks shall there be complete

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 קומי לך רעיתי

"קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך". הטקסט מפנה להסבר על פסוק זה, המבאר כיצד ישראל מעלים את המלאכים.

Song of Songs 2:10 שיר השירים ב':י'

עֲנֵה דוֹדִי וְאָמַר לִי קוֹמִי לָךְ רַעֲיָתִי יָפֵתִי וּלְכִי־לָךְ:

My beloved spoke, and said unto me: 'Rise up, my love, my fair one, and come away

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

44 הוּבָה לְה' בְּנֵי אֱלֹהִים

קריאת המזמור ל"בני אלים" נקראת כאן כהזמנה להכין את עצמם להתעלות אל שם הוי".

Psalms 29:1 תהילים כ"ט:א'

מְזֻמָּר לְדָוִד הָבוּ הָבוּ בְּנֵי אֱלֹהִים הָבוּ לְה' כְּבוֹד וְעֹז:

A Psalm of David. Ascribe unto the L-RD, O ye sons of might, Ascribe unto the L-RD glory and strength

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 הוּבָה לְשׁוֹן הַזְּמָנָה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה רש"י בראשית יא, ג.

46 הוּבָה לְשׁוֹן הַזְּמָנָה

על המילה "הבה" ("בואו, נלך") אומר רש"י: "הכינו את עצמכם; כל 'הבה' הוא לשון הכנה". אדמו"ר חזקוני קורא כך גם את "הבו" שבמזמור.

Rashi on Genesis 11:3 רש"י על בראשית י"א:ג'

איש אל רעהו. אָמַר לְאִמָּה, מְצָרִים לְכוּשׁ, וְכוּשׁ לְפוֹט וּפוֹט לְבָנָעִן: הִבֵּה. הַזְמִינוּ עֲצָמְכֶם. כָּל הִבֵּה לְשׁוֹן הַזְּמָנָה הוּא, שְׁמִיכִינִים עֲצָמָן וּמִתְחַבְּרִים לְמִלְאָכָה אוֹ לְעֵצָה אוֹ לְמִשָּׂא. הִבֵּה הַזְּמִינֵנוּ, אִפְרָ"לִייר בִּלְעִיז: לְבָנִים. שְׂאִין אֲבָנִים בְּכָבֵל, שְׂהִיא בְּקָעָה: וְנִשְׁרָפָה לִשְׁרָפָה. כֶּה עוֹשִׂין הַלְבָּנִים שְׁקוּרִין טוּוֹלִישׁ בִּלְי, שׁוֹרְפִים אוֹתָן בְּכַבֶּשֶׂן: לְחֹמֶר לְטוֹחַ הַקִּיר:

איש אל רעהו ONE TO ANOTHER — One nation to the other: Mizraim to Cush, Cush to Put. and Put to Canaan (Genesis means, "Prepare yourselves". Wherever the word theבה occurs it has the meaning of "prepare", (come) meaning that they should get themselves ready and unite for some work or plan or burden (undertaking). "Come, get ready": in old French appareiller; English to prepare. BRICKS — For there is no stone in Babel which is a plain

AND BURN THEM THOROUGHLY — This וְנִשְׁרָפָה לִשְׁרָפָה Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

ויתקדשו.

Pri Etz Chaim, Gate of the Holies 2:5 פרי עץ חיים, שער הקדישים ב:ה'

ואח"כ שמיה רבא כו', כי הלא נתבאר אצלינו, כי המוחין דאלהים, לפעמים הם שהקליפות אוחזין בו, והוא נקרא אלם. פי' כי סוד ב' אותיות י"ה מאלקים, הם מתכסים ונעלמים, ונשארינן אלם מאלקים. וי"ס נאלמתי דומי"ה. כי כאשר הוא דום י"ה, פי' שאותיות י"ה דאלהים הם דומים, ואינם מתגלים בשביל החיצונים, ואז נאלמתי, ונשאר מאלקים אלם. ובפרט עתה בגלות שבו נאמר נאלמתי דומי, וחזר הו"א לקטנותו, ולכן אנו אומרים שיגדלו המוחין דקטנות אלו דאלהים, ויתקדשו, כי כל קדש הוא במוחין. (א):

Pri Etz Chaim (Public Domain)

64 ונק' יונת אלם

כתורת המזמור, "על יונת אלם רחקים", הנקראת כמתייחסת לכנסת ישראל במצב של שתיקה.

Psalms 56:1 תהילים נ"ו:א'

לְמַנְצַח עַל־יוֹנָת אֶלֶם רַחֲקִים לְדָוִד מִכָּתֶם בְּאֶחָז אוֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים בְּגֵת:

For the Leader; upon Jonath-elem-rehokim. [A Psalm] of David; Michtam; when the Philistines took him in Gath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים נו, א.

65 קול דודי דופק

"קול דודי דופק". הקול שחזור באמצעות התורה והמצוות.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב'

אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עַר קוֹל דּוֹדִי דּוֹפֵק פֶּתַח־יְיָ אֶחָתִי רַעֲיָתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא־טֵל קוֹצוֹתַי רִסִּי לִילָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ה, ב.

66 נאלמתי דומיה כו' ואי אתער

הזוהר אומר שכנסת ישראל נמצאת בגלות, הקול מסתלק ממנה ודיבורה משתתק, כפי שנאמר "נאלמתי דומיה", ואחר כך דן במה שמתרשש כשהדיבור מתעורר. פירוש הרמ"ז על קטע זה מצוטט כאן.

Zohar, Vaera 7:72-9:82 ספר הזוהר, וארא ז':ע"ב-ט':פ"ב

R. Judah interpreted in the same sense the verse from the Song of Songs (v, 5-6): "I rose up to open to my beloved, but my beloved hath withdrawn himself and was gone". As long as the Community of Israel is in exile the Voice is withdrawn from her and the Word does not function, as it says, "I am dumb with silence" (Ps. 39, 3); and even when the Word does awaken, "my Beloved hath withdrawn Himself", i.e. it suddenly ceases, as it did at first with Moses

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 6

67 ות"ת כנגד כולם

רשימת התלמוד כוללת "עיון תפילה", ובכל זאת מסתיימת ב"ותלמוד תורה כנגד כולם". מכאן השאלה מדוע אסור לאכול לפני התפילה, אך מותר לפני הלימוד.

Shabbat 127a:15 שבת קכ"ז א:ט"ו

איני?! והא אָנן תַּנּוּ: אֵלּוּ דְּבָרִים שְׂאָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם וְאוֹכֵל פִּירוּתֵיהֶן בְּעוֹלָם הָזֶה, וְהִקְרָן מַיְימַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֵלּוּ הֵן: כִּיבוּד אָב וְאָם, וְגִמְלוֹת חֲסִידִים, וְהַבָּאָת שְׁלֹם שְׂבִין אָדָם לְחִבְרוֹ, וְתִלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוֹלָם [הֵנִי – אִינוּ, מִיַּדִּי אֶחָרִינָא – לֹא]!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ריש פאה. שבת קכו, א.

68 תלמוד תורה כנגד כולם

המשנה מונה מעשים שאדם נהנה מפירותיהם בעולם הזה, ואילו הקרן קיימת לו לעולם הבא, ומסיימת: "ותלמוד תורה כנגד כולם".

Mishnah Peah 1:1 משנה פאה א:א'

אֵלּוּ דְּבָרִים שְׂאִין לָהֶם שְׁעוֹר. הַפָּאָה, וְהַכְּבוֹרִים, וְהַרְאָיוֹן, וְגִמְלוֹת חֲסִידִים, וְתִלְמוּד תּוֹרָה. אֵלּוּ דְּבָרִים שְׂאָדָם אוֹכֵל פִּירוּתֵיהֶן בְּעוֹלָם הָזֶה וְהִקְרָן מַיְימַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא. כְּבוֹד אָב וְאָם, וְגִמְלוֹת חֲסִידִים, וְהַבָּאָת שְׁלֹם בֵּין אָדָם לְחִבְרוֹ, וְתִלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוֹלָם:

These are the things that have no definite quantity: The corners [of the field]. First-fruits; [The offerings brought] on appearing [at the Temple on the three pilgrimage festivals]. The performance of righteous deeds; And the study of the torah. The following are the things for which a man enjoys the fruits in this world while the principal remains for him in the world to come: Honoring one's father and mother; The performance of righteous deeds; And the making of peace ... between a person and his friend; And the study of

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

69 קודם התפלה אסור לאכול

התלמוד דורש את הפסוק "לא תאכלו על הדם" כך: "לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם". זהו המקור לאיסור האכילה לפני התפילה.

Berakhot 10b:29-30 ברכות י"ב:ט"ל-י

(אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן) וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: מֵאֵי דְּכַתִּיב, "לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם" – לֹא תֹאכְלוּ קוֹדֵם שְׁתִּתְּפַלְּלוּ עַל דַּמְכֶם. אִיכָא דְּאָמְרִי: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה, וְאַחֵר כֶּה מִתְּפַלֵּל עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר: "וְאֵתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרַי גִּדְּי", אֵל תִּקְרִי "גִּדְּיָה" אֵלָּא "גִּצְיָה". אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: לְאַחֵר שְׁתִּתְּפַלְּא זֶה קָבֵל עָלָיו מַלְכוּת שְׁמַיָּם.

R. Jose b. R. Hannina also said in the name of R. Eliezer b. Jacob : What means that which is written, "Ye shall not eat with the blood" (Lev. xix, 26)? [It means], Ye shall not eat before you have prayed for your life. There are some who declare that R. Isaac stated that R. Johanan said in the name of R. Eliezer b. Jacob : Whoever eats and drinks and afterwards

73 גם כי אשב בחושך ה' אור לי

י"כ אשב בחושך ה' אור לי. גם בחשכת העולם הזה מאיר ה' בישראל.

Micah 7:8 מיכה ז':ח

אַל־תִּשְׁמַחֵי אִיבִי לִי כִּי נִפְלַתִי קָמְתִי כִּי־אֶשֶׁב בַּחֹשֶׁךְ ה' אור לי:

Rejoice not against me, O mine enemy; Though I am fallen, I shall arise; Though I sit in darkness, the L-RD is a light unto me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, ח ותי' "גם" ל"י שם. [כ].

74 בד"ה ותוסף אסתר

תורה אור מסביר שכנסת ישראל נקראת רחל כאשר רצונה להתבטל באור ה' גלוי ובווער, ואסתר – מלשון הסתר – כאשר רצון זה אינו גלוי. כך גם אצל כל יהודי.

הערת קה"ת

תו"א צד, ד.

75 ותוסף אסתר

"ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך". מילות הפתיחה של מאמר על אור הנשמה, המתגלה והנסתר.

Esther 8:3 אסתר ח':ג

וְתוֹסֵף אֶסְתֵּר וְתִדְבֹּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתַפֵּל לִפְנֵי רַגְלָיו וְתִכְבֹּר וְתִתְחַנֵּן לֹו לְהַעֲבִיר אֶת־רֵצַת הַמֶּן הָאֲנִי וְאֵת מַחְשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר חָשַׁב עַל־הַיְּהוּדִים:

And Esther spoke yet again before the king, and fell down at his feet, and besought him with tears to put away the mischief of Haman the Agagite, and his device that he had devised against the Jews

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 וע"פ וידעת היום

שם מוסבר שדעת היא הידיעה שמשוהו קיים, ולא הידיעה מהו, בדומה לאופן שבו אדם מכיר את כוחות נפשו. לכן, אף שאין מחשבה יכולה להשיג את ה', יש "וידעת היום", והידיעה הזאת נמשכת אל המידות.

הערת קה"ת

ראה לקמן פי' ואתחנן ז, ד ואילך.

77 וידעת היום והשבות

"וידעת היום והשבות אל לבבך". הטקסט מפנה למאמרו על פסוק זה.

Deuteronomy 4:39 דברים ד':ל"ט

וַיֵּדַעַת הַיּוֹם וְהַשְׁבֹּת אֶל־לִבְכֶּךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשֵׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 ובד"ה תחת אשר לא עבדת

המאמר על "תחת אשר לא עבדת... בשמחה" מבחין בין לימוד תורה מיד לאחר התפילה, מתוך אהבה וצימאון שהתעוררו, לבין לימוד לאחר שהאדם כבר התרחק מאותה אהבה, כמו בשעת עסקי. גם אז אפשר לשמוח בהתבוננות בכך שהתורה היא אור אין סוף.

הערת קה"ת

לקמן פי' תבוא מב, ד. בבוך והיו הדברים – ריבקיין עט, נמצא במקום זה: כפי בראשית ד"ה להבין ענין הברכות.

offers his prayers, concerning him the Scriptures say, "Thou ... hast cast Me behind thy back" (I Kings

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות י, ב. שו"ע או"ח ספ"ט, ג. ראה מאמרי אדה"י פרשיות ע' תשמז. מאמרים הקצרים ע' שב ואילך. הקדמה ללקו"ת לג"פ לכ"ק אדמו"ר מהר"ש. נדפס גם באוה"ת בראשית כרך-ו בתחילתו. אוה"ת ר"ה ע' אתלו. יהל אור ע' שנח. ד"ה לכה דודי תשי"ד. ראה לעיל פי' נשא כו, ג.

70 קודם התפלה אסור לאכול

ההלכה: משעה שהגיע זמן התפילה, אסור לאכול או לשתות לפני שמתפללים.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 89:3 שולחן ערוך, אורח חיים פ"ט:ג

אסור לו להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שיתפלל תפלת י"ח (ויש מקילין לאחר שאמרו מקצת ברכות קודם שאמרו ברוך שאמר וטוב להחמיר בזה) (תרומת הדשן סי' י"ח) ולא לאכול ולא לשתות אבל מים מותר לשתות קודם תפלה בין בחול ובין בשבת ויום טוב וכן אוכלין ומשקין לרפואה מותר:

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

71 האדם הוא עולם קטן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה אבות דר"נ לא, ג.

72 האדם הוא עולם קטן

אבות דרבי נתן מונה את חלקי העולם ואת מקבליהם באדם, ומסיים שכל מה שהקדוש ברוך הוא ברא בעולמו, ברא באדם.

Avot DeRabbi Natan 31:3 אבות דרבי נתן ל"א:ג

רבי נחמיה אומר מנין שאדם אחד שקול כנגד כל מעשה בראשית שנאי (שם ה) זה ספר תולדות אדם ולהלן הוא אומר (שם ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם מה להלן בריאה ועשיה אף כאן בריאה ועשיה מלמד שהראהו הקב"ה כל הדורות שעתידין לצאת ממנו כאילו הם עומדין (ומשחקין) לפניו. וי"א לא הראהו אלא צדיקים בלבד שנאי (ישעיהו ד':ג) כל הכתוב לחיים בירושלים. רבי יהושע בן קרחה אומר הרי הוא אומר (תהילים קל"ט:ט"ז) גלמי ראו עיניך ועל ספרך וגוי מלמד שהראהו הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו דור דור ופרנסיו דור ...

R. Nehemiah said: Whence do we know that one man is equal in worth to the entire creation? For it is stated, This is the book of the generations of Adam. [In the day that G-d created man, in the likeness of G-d made He him]; V. 1. and elsewhere it states, These are the generations of the heaven and of the earth when they were created, [in the day that the L-rd G-d made earth and heaven]. II, 4. As in the one verse ... [which describes the creation of

Talmud Bavli, Vilna 1883 ed. (Public Domain) • The Minor Tractates of the Talmud, trans. A. Cohen, London: Soncino Press, 1965 (CC-BY)

79 תחת אשר לא עבדת

"מפני שלא עבדת את הוי' אלקיך בשמחה". מילות הפתיחה של מאמר נוסף בנושא זה.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תחת אשר לא־עבדת את־ה' אֱלֹקֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֵב כָּל־
because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyful-
ness, and with gladness of heart, by reason of the abundance
;of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 ובבוקר בעמדו משינתו

מקומות באור התורה שההערה מציינת בעניין מצב הנשמה כשהאדם מתעורר בבוקר.

Berakhot 14a ברכות י"ד א

הערת קה"ת

ראה ברכות יד, א. וש"נ. ראה אוה"ת במדבר ע"ד. אוה"ת על מארז"ל ע' כג.

81 חדשים לבקרים רבה אמונתך

"חדשים לבקרים, רבה אמונתך". הדבר מתפרש כהחזרת הנשמה על ידי ה' בכל בוקר.

Lamentations 3:23 איכה ג:כ"ג

חֲדָשִׁים לְבָקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתְךָ

.They are new every morning; Great is Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איכה ג, כג.

82 חדשים לבקרים רבה אמונתך

הוזהר אומר שבליילה הנשמות נכללות ב"נקודה" העליונה, ובכל בוקר הן יוצאות מחדש: "חדשים לבקרים" ו"רבה אמונתך" — רבה עד כדי כך שהיא יכולה לקבל אותן ולהוציאן כשהן מחודשות.

Zohar, Vayakhel 25:363-373 ספר הוזהר, ויקהל כ"ה:שס"ג-שע"ג

The souls then re-emerge, that is to say, they are born anew, each soul being fresh and new as at its former birth. This is the inner meaning of the words, "They are new every morning; great is thy faithfulness" (Lam. 3, 23). That is to say, "they (the souls) are new every morning", because "great is thy faithfulness" to absorb them and then let them out as newly-born. Happy are the righteous in this world and in the 'world to come

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

83 מסירת נפש

"נפשי אל העם הזה": נפש כאן פירושה רצון. בהערת קה"ת מושווה הדבר לפירוש של מסירות נפש כמסירת הרצון.

Jeremiah 15:1 ירמיהו ט"ו:א'

וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אֲסִיְעֶמְד מִשָּׁה וּשְׂמוּאֵל לִפְנֵי אֵין נִפְשִׁי אֶל־הָעָם הַזֶּה שְׁלַח מְעַל־פְּנֵי וַיֵּצְאוּ

Then said the L-RD unto me: 'Though Moses and Samuel stood before Me, yet My mind could not be toward this people; cast them out of My sight, and let them go forth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 והדם הוא הנפש

"כי הדם הוא הנפש". המאמר מפרש נפש כרצון, שנמסר בתפילה.

Deuteronomy 12:23 דברים י"ב:כ"ג

רַק חֹזֶק לִבְלֹתִי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַפֶּשֶׁר:

Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יב, כג.

85 מודה לה'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

באמירת מודה אני והודו לה'.

86 אבל לא נתפשטה עדיין בלב

ההערה מביאה את הקטע הזה מביאור הצמח צדק על תהילים, העוסק בנשמה שעדיין לא התפשטה בלב לפני התפילה.

הערת קה"ת

ראה יהל אור ע' שנה.

87 אשר נשמה באפו

"חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו". הנשמה שלפני התפילה נמצאת רק "באפו".

Isaiah 2:22 ישעיהו ב':כ"ב

חֲדְלוּ לָכֶם מִן־הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בָּאָפוֹ כִּי־כִמָּה נִחְשָׁב הוּא:

Cease ye from man, in whose nostrils is a breath; For how little is he to be accounted

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 אשר נשמה באפו

בוזהר על פרשת תצוה נדון פסוק זה כאזהרה שלא להקדים שלום לחברו לפני התפילה, ובהמשך גם כמתייחס למי שקורע מעליו את נשמתו הקדושה מתוך כעס: זהו "הפירוש הנוסף" שהטקסט מזכיר.

Zohar, Tetzaveh 5:48-6:55 ספר הוזהר, תצוה ה':מ"ח-ו':נ"ה

R. Judah discoursed in connection with this theme on the words: "Cease ye from man, whose breath (neshamah) is in his nostrils, for wherein is he to be accounted of?" (Isa. 2, 22). 'This verse,' said he, 'has already been explained; but what is the particular significance of the expression, "cease ye from man"? Must one, then, avoid any intercourse with men? If that were so, there would be no social life whatsoever, and assuredly it was not thus ordained! It has, however, ... been expounded as applying to the man

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

89 ונקדשתי בתוך בניי

"ונקדשתי בתוך בני ישראל". הטקסט מפרש את "בתוך" כבתוך הלב.

Leviticus 22:32 ויקרא כ"ב:ל"ב

וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת־שֵׁם קֹדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם:

And ye shall not profane My holy name; but I will be hal-
lowed among the children of Israel: I am the L-RD who hal-
low you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י ב, כב.

96 אי"ת במה אלא במה

רב: מי שמקדים לברך את חברו לפני התפילה, כאילו עשאו במה, כמו שנאמר "כי במה נחשב הוא" — אל תקרא "במה" אלא "במה".

Berakhot 14a:11-12 ברכות י"ד א:י"א-י"ב

אמר רב: כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאילו עשאו במה. שנאמר: "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא". אל תקרי, "במה" אלא "במה". ושמואל אמר: במה חשבתו לזה ולא לאלות?

Rab said : Whoever greets his neighbour before he prays is as though he accounted him as an idolatrous altar [bamah] ; as it is said, "Cease ye from man, in whose nostrils is a breath ; for how little [bammeh] is he to be accounted" (Is. ii. 22). Read not bammeh but bamah. But Samuel said : Why do you esteem this person [whom you greet first] and not ? G-d

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יד, א. וש"נ.

97 בעלי במות ארנון

"בעלי במות ארנון". הטקסט מפנה למאמרו על פסוק זה.

Numbers 21:28 במדבר כ"א:כ"ח

כִּי־אֵשׁ יֵצֵאָה מִחֶשְׁבֹן לִהְבֶּה מִקְרִית סִיחֹן אֲכָלָה עַר מוֹאֵב פְּעִלִי בְּמוֹת אֲרֹנִי:

For a fire is gone out of Heshbon, A flame from the city of Sihon; It hath devoured Ar of Moab, The lords of the high places of Arnon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

98 לא תאכלו על הדם קודם שתתפללו

"לא תאכלו על הדם". פסוק זה דרשו חז"ל כאוסר אכילה לפני התפילה.

Leviticus 19:26 ויקרא י"ט:כ"ו

לא תאכלו על־הדם לא תנחשו וְלֹא תַעֲנִנּוּ:

Ye shall not eat with the blood; neither shall ye practise divination nor soothsaying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Berakhot 10b:29-30 ברכות י"ב:כ"ט-ל'

(אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן) ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב: מאי דכתיב, "לא תאכלו על הדם" — לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם. איבא דאמרי: אמר רבי יצחק, אמר רבי יוחנן, אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב: כל האוכל ושותה, ואחר כך מתפלל עליו הכתוב אומר: "ואתה השלכת אחר גגך", אל תקרי "גגך" אלא "גאך". אמר הקדוש ברוך הוא: לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים.

R. Jose b. R. Hannina also said in the name of R. Eliezer b. Jacob : What means that which is written, "Ye shall not eat with the blood" (Lev. xix, 26)? [It means], Ye shall not eat before you have prayed for your life. There are some who declare that R. Isaac stated that R. Johanan said in the name of

90 סד"ה . . יפה שעה

זהו המאמר שהטקסט מכנה "להבין מאמר טוב שעה אחת בתשובה"; לפי הטקסט, בסופו נדונה ההשתחויה בתפילה עד שנראה איסור כנגד הלב.

הערת קה"ת

תו"א ח"ש טז, ב.

91 יפה שעה אי בתשובה

"יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". מילות הפתיחה של מאמר שאליו מפנה הטקסט.

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד:י"ז

הוא הנה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

92 הכורע צריך שיראה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכות (כח, סע"ב). [כ].

93 וזהו"ע מס"נ שמוסר רצונן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

להעיר מירמ"י טו, א. ועוד.

94 הכורע צריך שיראה איסור כנגד לבו

מי שמשתחוה בתפילה חייב להשתחוות עד שיראה איסור כנגד לבו. הטקסט מפנה לדיון בכלל זה.

Berakhot 28b:19-20 ברכות כ"ח ב:י"ט-כ'

עולא אמר: עד כדי שיראה איסור כנגד לבו. רבי חנינא אמר: כיון שנענע ראשו — שוב אינו צריך. אמר רבא: והוא דמצער נפשיה, ומחזי כמאן דכרע. הני תמני סרי?! תשסרי הויין!

Ulla said : [He must bow] until he sees a ring [of flesh' formed] opposite his heart. R. Hannina said : If he lowered his head, more than that is unnecessary. Raba said : That is so, if it gives him pain [to bow low] and he appears like one making obeisance. As to those eighteen benedictions — ! there are nineteen

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

פסקה 7

95 חדלו לכם מן האדם

"חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו, כי במה נחשב הוא?" יש לקרוא זאת כאזהרה להתרחק ממצבו של אדם שנשמתו נמצאת רק "באפיו".

Isaiah 2:22 ישעיהו ב:כ"ב

חדלו לכם מן־הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוֹ כִּי־בְמָה נִחְשָׁב הוּא:

Cease ye from man, in whose nostrils is a breath; For how little is he to be accounted

103 מה יפו פעמך בנעלים

"מה יפו פעמך בנעלים". אלו מילות הפתיחה של מאמר שהטקסט מפנה אליו.

Song of Songs 7:2 שיר השירים ז:ב'

מה־יָפוּ פַעְמֶיךָ בְּנַעְלִים בַּת־נָדִיב חֲמוּקֵי יָרְכֶיךָ כִּמּוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יָדֶי אָמֵן:

How beautiful are thy steps in sandals, O prince's daughter!
The roundings of thy thighs are like the links of a chain, The
work of the hands of a skilled workman

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 8

104 אני הוי' לא שנית

"כי אני הוי' לא שנית". אדמו"ר חזקוני מביא את הפסוק כדי להראות שמצד ה', הבריא אינה משנה דבר: לפניו הכול בטל.

Malachi 3:6 מלאכי ג:ו'

כי אֲנִי ה' לא שְׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא כִלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not
consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

105 אפס ותוהו נחשבו לו

"כל הגוים כאין נגדו, מאפס ותוהו נחשבו לו". כאן הדברים מיושמים על כל המציאות הגשמית כפי שהיא עומדת לפני ה'.

Isaiah 40:17 ישעיהו מ':יז

כָּל־הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדּוּ מִאֶפֶס וְתוֹהוּ נִחְשְׁבוּ־לוֹ:

All the nations are as nothing before Him; They are accounted
by Him as things of nought, and vanity

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ישעיי מ, יז.

106 כמו אילי הארץ

"ויקה את אילי הארץ". הפסוק מראה ש"אל" פירושו כוח, ולכן "אלקיני" פירושו "כוחני".

Ezekiel 17:13 יחזקאל יז:יג

וַיִּקַּח מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַיִּזְכֹּר אֹתוֹ וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּרִית וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאֵלָה וְאֶת־אֵילֵי הָאָרֶץ לָקַח:

and he took of the seed royal, and made a covenant with
him, and brought him under an oath, and the mighty of the
land; and he took away

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 הוא כחנו ממש

ההערה מפנה את הקורא למאמר שבין מאמרי ראש השנה, ולמקורות המצוינים שם, בעניין שהוי' הוא ממש "כוחני".

הערת קה"ת

ועלי"ק דרושים לר"ה (סב, ד). וש"נ. [כ].

R. Eliezer b. Jacob : Whoever eats and drinks and afterwards
offers his prayers, concerning him the Scriptures say, "Thou
... hast cast Me behind thy back" (I Kings

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא יט, כו. ברכות י, ב. ראה ביאור באוה"ת דרושים לר"ה ע' אתלו.

99 תקנו לנו ברכת השחר

התלמוד מונה את הברכות שיש לומר בקימה, ובהן "מלביש ערומים",
"מתיר אסורים" ו"מכין מצעד גבר".

Berakhot 60b:5 ברכות ס"ב:ה'

כִּי שָׁמַע קוֹל תִּרְנְנוּלָא, לֵימָא: "בְּרוּךְ ... אֲשֶׁר נָתַן לְשִׁכּוּי בִּינָה לְהִבְחִין
בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה". כִּי פָתַח עֵינָיָה, לֵימָא: "בְּרוּךְ ... פּוֹקֵחַ עֲוֲרִים". כִּי
תָרִין וְתִתִּיב, לֵימָא: "בְּרוּךְ ... מְתִיר אֲסוּרִים". כִּי לָבִישׁ, לֵימָא: "בְּרוּךְ
... מְלָבִישׁ עֲרוּמִים". כִּי זָקַף, לֵימָא: "בְּרוּךְ ... זוֹקֵף כְּפוּפִים". כִּי נָחִית
לְאַרְעָא, לֵימָא: "בְּרוּךְ ... רוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם". כִּי מָסַג, לֵימָא:
"בְּרוּךְ ... הַמְכִין מַצְעָדִי גְבָר". כִּי סִיִּים מְסַאנִיָּה, לֵימָא: "בְּרוּךְ ...
שֹׁעֵשֶׂה לִּי כָל צָרָכִי". כִּי אָסַר הַמֵּינִיָּה, לֵימָא: "בְּרוּךְ ...

When he hears the cry of the cock let him say :
"Blessed...Who hast given the cock intelligence to distin-
guish between day and night. " When he opens his eyes let
him say: "Blessed... Who openest the eyes of the blind."
When he straightens himself and sits up let him say :
"Blessed...Who loosest them that are bound." When he has
clothed himself let him say : "Blessed... Who clotheest the
naked." When he raises himself let him say : "Blessed...
... Who raisest up them that are bowed down." When

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ס, ב.

100 אדמה לעליון

"אהיה כעליון". בחסידות מקשרים את המילה "אדם" ל"אדמה": האדם
נעשה בדמותו של העליון.

Isaiah 14:14 ישעיהו י"ד:י"ד

אֶעֱלֶה עַל־בְּמֹתַי עַב אֲדַמָּה לְעִלְיוֹן:

I will ascend above the heights of the clouds; I will be like
'the Most High

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101 הכל הוא כח שם הוי' ב"ה

הצמח צדק מצטט בביאוריו לזוהר את הדברים האלה, שכל כוחותיו של
האדם הם כוחו של שם הוי'.

הערת קה"ת

מובא בביאור י"ז לצ"צ כרך-ב ע' תרסח.

102 ועי' לעיל מה יפו פעמך

המאמר על "מה יפו פעמך בנעלים", שהטקסט מכנה "לעיל", נדפס
בהמשך, בכרך שיר השירים, ב-43; ההערה מפנה גם לקטע בהאזינו.

הערת קה"ת

נדפס לקמן בשם"ש מג, ב (וראה להלן האזינו עג, ג שו"ה קדושים ובהנסמן
בהמ"מ שם).

108 טבעיים — כי

ההערה מציינת השמטה בדפוס בין המילים "טבעיים" ו"כי", ומפנה לתוספות ב"18a, שם היא מובאת.

הערת קה"ת

ראה לעיל בהוספות יח, א השמטה.

109 לא ידעתי את ה'

תשובת פרעה למשה: "לא ידעתי את הוי'". המאמר מפרש זאת כהכרת ה' רק כפי שהוא אלקים.

Exodus 5:2 שמות ה':ב'

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמְעַ בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־ה' וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:

And Pharaoh said: 'Who is the L-RD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the L-RD, and moreover I will not let Israel go

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ה, ב.

110 עוב ה' את הארץ

בחזון יחזקאל אומרים זקני ישראל, החוטאים בחשכה: "אין הוי' רואה אותנו, עוב הוי' את הארץ". הדברים מתארים את האמונה שה' עוב את העולם לנפשו.

Ezekiel 8:12 יחזקאל ח':י"ב

וַיֹּאמֶר אֵלַי הַרְאֵנִי בְּנֵי־אָדָם אֲשֶׁר זָקְנִי בֵּית־יִשְׂרָאֵל עֹשִׂים בַּחֹשֶׁךְ אִישׁ בַּחֲדָרֵי מִשְׁכֵּיתוֹ כִּי אֹמְרִים אֵין ה' רֹאֶה אֹתָנוּ עֹבֵב ה' אֶת־הָאָרֶץ:

Then said He unto me: 'Son of man, hast thou seen what the elders of the house of Israel do in the dark, every man in his chambers of imagery? for they say: The L-RD seeth us not, the L-RD hath forsaken the land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל ח, יב. ט, ט.

111 עוב ה' את הארץ

אותה טענה מופיעה שוב: "כי אמרו עוב הוי' את הארץ, ואין הוי' רואה".

Ezekiel 9:9 יחזקאל ט':ט'

וַיֹּאמֶר אֵלַי עֹון בֵּית־יִשְׂרָאֵל וְיִהְיֶה גְדוֹל בְּמָאד מְאֹד וְתִמְלֹא הָאָרֶץ דָּמִים וְהָעִיר מְלֵאָה מָטָה כִּי אָמְרוּ עֹבֵב ה' אֶת־הָאָרֶץ וְאֵין ה' רֹאֶה:

Then said He unto me: 'The iniquity of the house of Israel and Judah is exceeding great, and the land is full of blood, and the city full of wresting of judgment; for they say: The L-RD hath forsaken the land, and the L-RD seeth not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 דקרו לי אלקא דאלקיא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

סוף מנחות.

113 דקרו ליה אלהא דאלהיא

בסוף מסכת מנחות נאמר בגמרא שמצור ועד קרתגו מכירים הגויים את ישראל ואת אביהם שבשמים, ו"קורין אותו אלהא דאלהיא". אדמו"ר חזק

מפרש את התואר כביטוי לתפיסתם אותו כעליון מבין כוחות רבים.

Menachot 110a:5-6 מנחות ק"א:ה'-ו'

איתיביה רב שימי בר חייא לרב (מלאכי א, יא) ממזרח שמש ועד מבוא גדול שמי בגוים ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה אמר ליה שימי את דקרו ליה אלהא דאלהא בכל מקום מוקטר מוגש לשמי בכל מקום סלקא דעתך אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בכל מקום מעלה אני עליהן כאילו מקטירין ומגישין לשמי

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

114 מי לא ייראך . . מאין כמוך

"מי לא יראך מלך הגוים ... כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך". הפסוק מלמד שגם הגוים מכירים בייחודו של ה'.

Jeremiah 10:7 ירמיהו י':ז'

מִי לֹא יִרְאָךְ מֶלֶךְ הַגּוֹיִם כִּי לֹךְ יֵאָתֶה כִּי בְּכָל־חֲכָמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל־מַלְכוּתָם מֵאֵין כָּמוֹךְ:

Who would not fear Thee, O king of the nations? For it befit-teth Thee; Forasmuch as among all the wise men of the na-tions, and in all their royalty, There is none like unto Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' י, ז.

115 ובכל מלכותם מאין כמוך

הזוהר על משפטים מסביר את הפסוק הזה: כאשר האומות רואות בחכמתן את מעשיו וגבורתו של ה', מתפשטת בקרבן האמירה "אין כמוך". הזוהר מוסיף ומלמד שהוי' הוא השם הייחודי שנחלה לעם הייחודי, שכן "כי חלק הוי' עמו", ואילו אלקים מתחלק בין השרים הממונים על האומות.

Zohar, Mishpatim 3:34-43 ספר הזוהר, משפטים ג':ל"ד-מ"ג

The last part of the verse also contradicts this idea, for it says: "As among all the wise men of the nations... there is none like unto thee." Seeing that the other nations have so much to boast of, it is surprising that with this verse they do not ascend to the very heaven. But in truth the Holy One, blessed be He, has blinded their eyes, and "all nations be-fore him are as nothing, and they are counted to him less ... than nothing and vanity" (Isa. 40, 17). This

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

116 שמע

האידרא רבא אומרת שהשמיעה כוללת גם כינה, הבנה: "שמע — כלומר, הבין". על כך מבוסס הפירוש של "שמע" שבקריאת שמע כביטוי של הבנה.

Zohar, Idra Rabba 31:238-32:248 ספר הזוהר, האדרא רבא ל"א:רל"ח-ל"ב:רמ"ח

117 שגם עובדי כוכבים אומרים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ועי' זח"ב (צו, א). [כ].

118 רם על כל גוים

"רם על כל גוים הוי'". כלומר, הוי' נותר נעלה מן האומות, ומשפיע להן רק

123 שמע ישראל

"שמע ישראל: הוי' אלקינו, הוי' אחד". המאמר מפרש את "שמע" במובן של "הבין".

Deuteronomy 6:4 דברים ו:ד

שמע וְשָׁמַע אֱלֹהֵינוּ Havayah אֶחָד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ד.

124 אין עוד מלבדו

"הוי' הוא האלקים, אין עוד מלבדו". משמעות "הוי' אחד" היא שכל הכוחות בטלים במקורם.

Deuteronomy 4:35 דברים ד:ל"ה

אַתָּה הָרָאָתָּ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the

L-RD, He is G-d; there is none else beside Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, לה.

125 ע"פ ולא אבה ה' אלקיך

המאמר על הפסוק "ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם" שואל מדוע היה זה פלא שה' לא שמע לבלעם, ומסביר שבלעם הוא המקטרג המחפש את חטאיהם של ישראל. כאן מובא המאמר בשל ההסבר שבו שכל נשמה כוללת הארה משם הוי' עצמו.

הערת קה"ת

לקר"ת תצא לח, ג.

126 המלאכים חיותן הוא משם אלהים ולכן נקראים בני אלהים

בתיא מוסבר שהמלאכים נקראים משום שחיותם נמשכת מהבחינה החיצונית, ואלקים הוא חיצוני ביחס להוי', ואילו הנשמה היא "חלק משם הוי'", שנופח מבפנים. הטקסט מצטט זאת בהקשר לכך שהוי' הוא כוחנו וחיינו.

Tanya, Part III; Iggeret HaTeshuvah 4:6-7 תניא, חלק שלישי;

אגרת התשובה ד:ו-ז

כָּכָה מִמֶּשׁ עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, הַמְבַדִּיל הַבְּדִלּוֹת לְאֵין קֵץ, יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ עֲצוּם מְאֹד לְמַעַלָּה, בֵּין כָּל צֶבֶא הַשָּׁמַיִם, וְאֶפְּיִלּוּ הַמַּלְאָכִים, שֶׁנִּבְרְאוּ מֵאֵין לְיֵשׁ, וְחַיִּים וְקִיּוּמִים מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת הַחַיּוֹת וְהַשָּׁפַע שֶׁמִּשְׁפִּיעַ אֵין־סוּף בְּרוּחַ־הוּא לְהַחַיּוֹת הָעוֹלָמוֹת, וּבְחִינָה זוֹ נִקְרָאת בְּשֵׁם "רוּחַ פִּי" עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּבְרוּחַ פִּי כָל צֶבֶא־ם", וְהִיא בְּחִינַת חַיּוֹת הַמְּלוּכֹשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּעֶשְׂרָה מֵאָמְרוֹת (שֶׁהֵן בְּחִינַת כָּלִים וְהַמְשָׁכוֹת וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּלִקוּטֵי־אַמְרִים ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

127 בד"ה מה טובו

המאמר על הפסוק "מה טובו אהליך יעקב" מלמד שאפשר להגיע למדרגת "ישראל" רק לאחר שעוברים תחילה את מדרגת "יעקב", ושואל מדוע היה על הנשמה לרדת לעולם הזה. כאן ההפניה נוגעת לנושא שמות הוי' ואלקים הנידון במאמר.

הערת קה"ת

לעיל פ' בלק עג, ב.

באמצעות ממוצעים.

Psalms 113:4 תהילים קי"ג:ד

רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם ה' עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:

The L-RD is high above all nations, His glory is above the heavens.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיג, ד.

119 כי חלק ה' עמו

"כי חלק הוי' עמו". נשמות ישראל נובעות מעצמות שם הוי'.

Deuteronomy 32:9 דברים ל"ב:ט

כִּי חֵלֶק Havayah עַמּוֹ יַעֲקֹב חֵלֶק נַחֲלָתוֹ:

For the portion of the L-RD is His people, Jacob the lot of His inheritance.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, ט.

120 בטל רצונך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ב, ד.

121 בטל רצונך

"בטל רצונך מפני רצונו". המשנה מלמדת שעל האדם להניח את רצונו שלו מפני רצונו של ה'.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב:ד

הוא הָיָה אוֹמֵר, עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנְךָ, כְּדִי שֶׁיַּעֲשֶׂה רְצוֹנְךָ כְּרְצוֹנוֹ. בְּטֵל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדִי שֶׁיִּבְטֵל רְצוֹן אֲחֵרִים מִפְּנֵי רְצוֹנְךָ. הִלֵּל אוֹמֵר, אַל תִּפְרֹשׁ מִן הַצְּבוּר, וְאַל תִּאָּמֵן בְּעֶצְמְךָ עַד יוֹם מוֹתְךָ, וְאַל תִּדְּרִין אֶת חֶכְרְךָ עַד שֶׁתִּגְּזַע לְמִקְוָמוֹ, וְאַל תֹּאמַר דְּבַר שְׂאֵי אֶפְשָׁר לִשְׁמַע, שְׁסוּפוּ לְהַשְׁמַע. וְאַל תֹּאמַר לְכַשְׁאֲפֹנָה אֲשֶׁנָּה, שֶׁמָּא לֹא תִפְּנָה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until you have reached his place. Do not say something that can- ... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

122 מי לי בשמים

"מי לי בשמים, ועמך לא הפצתי בארץ". כלומר, מצבו של מי שידוע שהוי' הוא אלקיו ואינו רוצה דבר גשמי.

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מִי־לִי בַשָּׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־הִפְצַתִּי בָאָרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כה.

128 ובד"ה בפי נסכים

המאמר על פרשת הנסכים משווה את האש שירדה על המזבח לקריאת שמע, ומתאר את השרפים כמלאכים של יסוד האש האלוקי, המשיגים רק את זיו השכינה המהווה אותם מאין ליש. הוא משלים את הניגוד המוצג כאן בין חיות המלאכים לנשמות ישראל.

הערת קה"ת

ראה לעיל פי' שלה מ, ב.

129 אשריך ישראל מי כמוך

ברכתו האחרונה של משה: "אשריך ישראל, מי כמוך, עם נושע בה'". ישועתם של ישראל באה משם הוי' עצמו.

Deuteronomy 33:29 דברים ל"ג:כ"ט

אשריך ישראל מי כמוך עם נושע Havayah מִגֹּן עֶזְרֶךָ וְאֶשְׁרִי־חֶרֶב גְּאוֹתְךָ וְיִכְחָשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל־כְּמוֹתֶימוּ תִדְרֹךְ:

Happy art thou, O Israel, who is like unto thee? A people saved by the L-RD, The shield of thy help, And that is the sword of thy excellency! And thine enemies shall dwindle away before thee; And thou shalt tread upon their high places.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, כט.

130 עם — פי

ההערה מציינת השמטה בדפוס בין המילים "עם נושע בה'" ו"Parshas Emor", ומפנה לתוספות ב"18b, שם היא מובאת.

הערת קה"ת

ראה לעיל בהוספות יח, ב בהשמטה.

131 מי כמוך באלים הוי'

"מי כמוך באלים, הוי'?" כאן הדברים נקראים כמתייחסים לשם הוי', העומד למעלה מן השמות אל ואלקים.

Exodus 15:11 שמות ט"ו:יא

מִי־כְמוֹכָהּ בָּאֱלֹהִים Havayah מִי כְמוֹכָהּ נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פֶלֶא:

Who is like unto Thee, O L-RD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

132 מי כמוך באלים הוי'

בווהר על אמור נאמר שלישית ישראל יש חלק במלך, כמו שנאמר: "כי חלק ה' עמו", והדברים מסתיימים במילים "מי כמוך באלים, הוי'?" הטקסט מפנה לכך כדי לבאר את הקשר של ישראל לשם הוי'.

Zohar, Emor 24:104-111 ספר זוהר, אמור כ"ד:ק"ד-ק"א

It is like a son who enters the house of his father and mother and eats there whenever he desires. A king, we will say, had a son whom he fondly loved, and to whom he assigned a number of companions. One day he said: It would be a good thing to invite my son's companions and to show my affection and esteem for them. So he invited the companions, but the son did not need an invitation, since he could go ... into his father's house and eat and drink

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

133 כל המאריך באחד

"כל המאריך באחד, מאריך לו ימיו ושנותיו". כאן הארכה פירושה להתבונן בכך שהוי' הוא אלקינו, עד שרואים שהוא אחד באמת.

Berakhot 13b:14-15 ברכות י"ג ב:י"ד-ט"ו

תנאי סומכוס אומר: כל המאריך ב"אחד", מאריך לו ימיו ושנותיו. אומר רב אחא בר יעקב: ובדלית. אומר רב אשי: ובכלד שלא יחטוף בחית. רבי ירמיה הנה יתיב קמיה דרבי [חייא בר אבא], חזייה דהנה מאריך טובא, אומר לקה: כיון דאמליכתיה למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים — תו לא צריכת.

There is a teaching : Symmachus says : Whoever prolongs the pronunciation of the word ehad "one," his days and years are prolonged for him. Rab Aha b. Jacob said : Especially the letter D. Rab Ashe said: Only he must not slur over the letter H. R. Jeremiah was sitting in the presence of R. Hiyya b. Abba, and noticed that he prolonged [the word ehad] exceedingly. He said to him : So long as thou hast proclaimed His Kingship above and below and the four winds of ... ,heaven

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יג, ב.

134 מי — כו

ההערה מציינת השמטה בדפוס במילים "מי לא ייראך" וכו', ומפנה לתוספות ב"18b, שם היא מובאת.

הערת קה"ת

ראה לעיל בהוספות יח, ב בהשמטה.

135 שמע לי הבנה

המילים כאן מצטטות את I Samuel 3:10. הקטע מופיע למטה.

I Samuel 3:10 שמואל א ג:י

ויבא ה' ויתיצב ויקרא כפעם־כפעם שמואל שמואל ויאמר שמואל דבר כי שמע עבדך:

And the L-RD came, and stood, and called as at other times: 'Samuel, Samuel.' Then Samuel said: 'Speak; for Thy servant heareth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ש"א ג, י. ע' זח"ג (קלח, ב). [כ].

פסוקה 9

136 קרוב ה' לכל קוראיו

"הוי' קרוב לכל קוראיו". יש לקרוא זאת כקריאה לה' שיתגלה כ"אלקינו".

Psalms 145:18 תהילים קמ"ה:י"ח

קרוב ה' לכל־קראיו לכל אשר יקראוהו באמת:

The L-RD is nigh unto all them that call upon Him, To all that call upon Him in truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יח.

MISHNAH: Similarly, the Eternal said to Moses, yourself make a poisonous snake and put it on a pole. 21:8., etc. Does the snake kill or the snake make live? But in times when Israel look upwards and make their thought subservient to their Father in Heaven they were healed, otherwise they were rotting. HALAKHAH: . rabba 31(8). Rabbi Yasa said, in four places it is said "make for yourself." In three it is explicit, one is not explicit. Make yourself an ark ... of gopher wood. 6:14.. Make yourself two silver

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

142 ואין אמת אלא תורה

בתיקוני זוהר נאמר "אין אמת אלא תורה", ככתוב: "תורת אמת היתה בפה".

Tikkunei Zohar 50a:20-22 תקוני זוהר נ' א:כ"ב

ורוא דמלה שופר מהופך קדמא זקף קטן. ההוא דאתמר ביה קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אזדקף ואקרי זקף גדול ואין אמת אלא תורה הה"ד תורת אמת היתה בפה. ובההוא זמנא מתהפכא כרסיא מדינא לרחמי. ודא היא רוא דאוקמוה מ"מ צדיקי מהפכין מדת הדין למדת רחמים ובההוא זמנא אתחשיב כאלו אתברי עלמי. ויסדר נהורין כדקא יאות הה"ד ויקרי אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

143 הודו על ארץ ושמים

"הודו על ארץ ושמים". יש לקרוא זאת כך: השמים והארץ מקבלים רק את יויו החיצוני של ה', ולא את פנימיותו.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:יג

יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' בְּיַגְשָׁבֶשֶׁם שְׁמוֹ לְבָדוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמח, יג.

פסוקה 11

144 דירה בתחתונים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה תנחומא נשא טז.

145 לעשות לו דירה בתחתונים

רבי שמואל בר נחמני: כאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, הוא ביקש שתהיה לו דירה בתחתונים כפי שיש לו בעליונים. אדמו"ר הזקן מכנה זאת תכלית הבריאה.

Midrash Tanchuma, Nasso 16:1 מדרש תנחומא, נשא ט"ז:א

... באתי לגני אחותי פלה (שה"ש ה, א). אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, נתאנה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים. ברא את האדם וצוה אותו ואמר לו: מפל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (בראשית ב, טז-יז). ועבר על צויו. אמר לקה הקדוש ברוך הוא, כך

137 ואהבת את ה'א

"ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך". האהבה נעשית אפשרית לאחר שה' קרוב, וכאשר מניחים בצד את הרצונות האישיים.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ה.

138 רצון יראיו יעשה

"רצון יראיו יעשה, ואת שוועתם ישמע ויושעים". תפילתם של מי שרצונם נעשה רצונו של ה'.

Psalms 145:19 תהילים קמ"ה:י"ט

רְצוֹן־יְרָאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת־שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעַם:

He will fulfil the desire of them that fear Him; He also will hear their cry, and will save them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יט.

פסוקה 10

139 לכל אשר יקראוהו באמת

"לכל קוראיו באמת". חלקו השני של הפסוק, הנקרא בקריאה אל ה' באמצעות התורה.

Psalms 145:18 תהילים קמ"ה:י"ח

קְרוֹב ה' לְכָל־קֹרְאָיו לְכָל־אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאֱמֻנָה:

The L-RD is nigh unto all them that call upon Him, To all that call upon Him in truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

140 ואין אמת אלא תורה

ההערה מפנה את הקורא למאמר שבין מאמרי סוכות, שבו מובא הביטוי "אין אמת אלא תורה".

הערת קה"ת

ירוש' ר"ה ג, ח. תדא"ז פכ"א. ועוד. וראה להלן דרושים לסוכות פא, ג. ע' ברכות (ה, רע"ב) לא כמ"ש כאן. אך ע' ת"ז (תכ"א) ד"ג ע"א עה"פ תורת אמת, ע"ש. [כ].

141 ואין אמת אלא תורה

על "ותשלך אמת ארצה" אומר התלמוד הירושלמי שכאשר ישראל השליכו את דברי התורה ארצה, גוברת המלכות הרשעה, "ואין אמת אלא תורה".

Jerusalem Talmud Rosh Hashanah 3:9 תלמוד ירושלמי ראש השנה ג:ט'

... בר נש ביש הוא. כי דור תהפוכות המה. רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא. והיה הנשוח אין כתוב כאן אלא כל הנשוח. אפילו נשיכת כלב. אפילו נשיכת נחש. ולא דמא. נשיכת כלב ורעה. נשיכת נחש והביט. רבי יהודה גזרין בשם רבי אהא. נשיכת כלב שאינו ממינו. ורעה. נשיכת נחש שהוא ממינו. והביט. ורבנן אמרי. נשיכת כלב שאינו מחלחל. ורעה. נשיכת נחש שהוא מחלחל. והביט.

149 אשה פיי אש ה'

רבי עקיבא: אם איש ואישה זכו, שכינה ביניהם; ואם לא, אש אוכלתם. משחק המילים בין "אש" ל"אישה" עומד ביסוד הפירוש של "אישה" כ"אש ה'".

Sotah 17a:2-3 סוטה י"ז א:ב-ג

מִיָּוָם לֹא שָׁכַב אִישׁ וְגוֹי וְאֵת כִּי שָׁטִית תַּחַת אִישָׁהּ, וְאֵינוּ כּוֹתֵב "וְהַשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה". וְכוּתֵב: "יִתֵּן ה' אוֹתָהּ לְאֵלָהּ וּלְשִׁבְעָהּ. וּבָאוּ הַיָּמִים הַמְּאָרָרִים הָאֵלֶּה בְּמַעַרְה לְצִבּוֹת פֶּטָן וּלְנִפְל יָרֵךְ". וְאֵינוּ כּוֹתֵב "וְאֵת הָאִשָּׁה אֲמֵן אֲמֵן".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה סוטה יז, א. וברש"י שם. וראה ג"כ פרדס ש"ג, פ"א. ולעיל

150 ואשה פיי אש ה'

הפרדס אומר שמלכות נקראת "אישה", ושמילה זו נגזרת מ"אש" — אש הנמשכת מצד הגבורה — יחד עם האות ה'.

Pardes Rimmonim 23:1 פרדס רמונים כ"ג:א

151 שימני כחותם

"שימני כחותם על לבך ... רשפיה רשפי אש, שלהבת ה'". הטקסט מפנה למדרש על פסוק זה.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שִׁימְנִי כַּחוֹתֶם עַל־לִבְךָ כַּחוֹתֶם עַל־רוּעֶה כִּי־עֲזָה כַּמּוֹת אֶהְיֶה קֶשֶׁה כְּשֶׂאוֹל קִנְיָה רֶשֶׁפִּיָּה רֶשֶׁפִּי אֵשׁ שֶׁלֹּהֶבֶתֶיָּהּ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the
L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

152 וידבר אלקים כו' וארא אל אברהם

"וארא אל אברהם, אל יצחק ואל יעקב באל שדי". אלה הן מילות הפתיחה של מאמר נוסף שהסוגריים מפנים אליו.

Exodus 6:3 שמות ו:ג

וְאָרָא אֱלֹהֵי־אַבְרָהָם אֱלֹהֵי־יִצְחָק וְאֱלֹהֵי־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשָׁמִי ה' לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם:

and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob,
as G-d Almighty, but by My name Havayah I made Me not
known to them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

153 כי הוא חלקך בחיים

"ראה חיים עם האישה אשר אהבת ... כי הוא חלקך בחיים". הפסוק נקרא כאן כמתייחס לאהבתה המתמשכת של הנשמה, שצריכה להתחבר ל"חיים" — התורה.

Ecclesiastes 9:9 קהלת ט:ט

רְאֵה חַיִּים עִם־אִשָּׁה אֲשֶׁר־אַהֲבָתָּ כְּלִימִי חַיִּי הַבֶּלֶךְ אֲשֶׁר נִתְּנָה לָּךְ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כֹּל יְמֵי הַבֶּלֶךְ כִּי הוּא חֶלְקְךָ בַּחַיִּים וּבְעַמְלָה אֲשֶׁר־אַתָּה עֹמֵל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ:

Enjoy life with the wife whom thou lovest all the days of the
life of thy vanity, which He hath given thee under the sun, all
the days of thy vanity; for that is thy portion in life, and in
thy labour wherein thou labourest under the sun

הַיִּיתִי מִתְאַוָּה שֶׁיְהֵא לִי דִירָה בַּתְּחַתּוֹנִים כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לִי בְּעֵלְיוֹנִים, וְדָבָר אֶחָד צוִּיתִי אוֹתָהּ וְלֹא שָׁמַרְתָּ אוֹתוֹ. מִיֵּד סִלַּק הַקְּדוֹשׁ ...

So it came to pass on the day that Moses had“ (Numb. 7:1) finished.” Rav says, “Every place where it is stated, ‘So it came to pass (wayehi),’ [is referring to] something new”; but R. Simeon says, “Every place where it says, ‘So it came to pass (wayehi)’ [is referring to] something which existed, has ceased [to exist] for a long time, and has returned to be as it was. 5:7. This text is related (to Cant. 5:1), “When I come to ... my garden, my sister bride.” R. Samuel bar

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Townsend 1989
translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and
supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY)

146 ראה חיים עם אשה אשר אהבת

הזוהר על מקץ: "ראה חיים" הם חיי העולם הבא, ו"האישה אשר אהבת" היא כנסת ישראל, שעליה נאמרה אהבה.

Zohar, Miketz 5:68-80 ספר הזוהר, מקץ ה:ס"ח-פ'

R. Simeon then took for his text the verse: Enjoy life with the wife whom thou lovest all the days of the life of thy vanity, etc. (Eccl. 9, 9). 'This verse', he said, 'has been thus esoterically explained. "Enjoy life" is an allusion to the life of the world to come, for happy is the man who is privileged to gain that life in its fulness

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

147 ראה חיים עם אשה אשר אהבת

בוזוהר על קורח נאמר שאדם צריך להכניס חיות למקום הזה, שכן אי אפשר לזה בלא זה, וכך מצטרפת מידת היום עם הלילה, "כי היא חלקך בחיים".

Zohar, Korach 5:22-7:29 ספר הזוהר, קרח ה:כ"ב-ז:כ"ט

As R. Eleazar was once standing before his father, R. Simeon, he quoted to him the verse: "See life with the wife whom thou lovest all the days of the life of thy vanity" (Eccl. 9, 9). 'This', he said, 'is a hint to a man that he should unite Life with this place, i.e. tifereth with Malkuth. the measure of day with the measure of night

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

148 הגידה לי שאהבה נפשי

"הגיד לי, שאהבה נפשי". פתיחת המאמר המסביר את אהבת הנשמה מלפני ירידתה.

Song of Songs 1:7 שיר השירים א:ז

הַגִּידָה לִּי שֶׁאַהֲבָה נַפְשִׁי אֵיכָה תִּרְעָה אֵיכָה תִּרְבִּיץ בְּצִהָרִים שְׁלָמָה אֶהְיֶה כְּעֵטָה עַל עֲדָרֵי חֲבֵרֶיךָ:

Tell me, O thou whom my soul loveth, Where thou feedest,
where thou makest thy flock to rest at noon; For why should I be as one that veileth herself Beside the flocks of thy companions?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

L-rd condemn in His wrath the daughter of Zion? as to condemn rather than clouded. There are places where they call one who is liable [hayava], ayava. Rabbi Shmuel bar Nahmani said: How did the L-rd cause pain [kayev] in His wrath? There are places that call pain [keiva], eiva. The Rabbis say: How did the L-rd cloud in His wrath the vision of ... ?the daughter of Zion

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

158 בביאור ע"פ לכן אמור

שם מסביר אדמו"ר הזקן שהרצון העליון מתגלה דווקא בתורה שבעל פה, "ארץ חפץ", ובעיקר בהלכותיה, ולכן לימוד הלכה נעלה מלימוד אגדה; ואף על פי כן, התורה שבעל פה ירדה לעסוק בעניינים גשמיים. ההערה מצטטת את פירושו ל"נשאתי את ידי": אף שהיא מלוכשת בגשמיות, היא מתנשאת למעלה ממדרגת החכמה העליונה.

הערת קה"ת

תו"א נט, ד "שעם היות שנתלכשה בגשמיות אבל נשאתי את ידי להגביר אותה למעלה ראש מבחי"י ח"ע".

159 לכן אמור לבניי

"לכן אמור לבני ישראל אני הוי". אלו מילות הפתיחה של המאמר בתורה אור שאליו הטקסט מפנה.

Exodus 6:6 שמות ו:ו

לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם ממצרים והצאתי אתכם מעבדותם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים:

Wherefore say unto the children of Israel: I am the L-RD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

160 אשר נשאתי את ידי

"הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה". במאמר הזה, הרמת היד היא העלאת התורה שבעל פה בידי ה' מעל לחכמה העליונה.

Exodus 6:8 שמות ו:ח

והבאתי אתכם אל-הארץ אשר נשאתי את-ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני ה'

And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to 'Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

161 עוטה אור כשלמה

"עוטה אור כשלמה". הפסוק מובא בהקשר של התעטפות בטלית לפני התפילה.

Psalms 104:2 תהילים ק"ד:ב

עֹטֵה-אֹר כְּשֶׁלֶמָה נוֹטֵה שָׁמַיִם כִּפְרִיעָה:

Who coverest Thyself with light as with a garment, who stretchest out the heavens like a curtain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, ב.

קדש ישראל לה' ראשית תבואתה

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ט, ט. — המושך הפסוק ראה חיים עם אשה אשר אהבת.

154 כי הוא חיך ואורך ימיו

"כי הוא חיך ואורך ימיו". הדברים נאמרו על הדבקות בה' באמצעות תורתו; הטקסט מביא אותם כדי להראות ש"חיים" פירושה תורה.

Deuteronomy 30:20 דברים ל:כ

לְאַהֲבָה אֶת־יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֶעַ בְּקוֹל וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיד וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשָׁבֵת עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר:

to love the L-RD thy G-d, to hearken to His voice, and to cleave unto Him; for that is thy life, and the length of thy days; that thou mayest dwell in the land which the L-RD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, כ.

155 עץ חיים היא

"עץ חיים היא למחזיקים בה". הדברים נאמרו על התורה; הטקסט קורא את המילה "היא" כמתייחסת לתורה שבעל פה.

Proverbs 3:18 משלי ג:יח

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ וְתַמְכִּינָהּ מֵאֲשֹׁר:

She is a tree of life to them that lay hold upon her, And happy is every one that holdest her fast

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ג, יח.

156 ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו

"ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו". את "תרגלתי" דורשים מלשון "רגל": רצון ה' יורד למדרגה הנמוכה ביותר כדי להעלות את ישראל.

Hosea 11:3 הושע י"א:ג

וְאֲנִי תִרְגַּלְתִּי לְאַפְרַיִם קָחָם עַל־זְרוּעוֹתָיו וְלֹא יָדְעוּ כִּי רָפָאתִים:

And I, I taught Ephraim to walk, Taking them by their arms; But they knew not that I healed them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

157 ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו

על הפסוק "השליך משמים ארץ" מספר המדרש על מלך שהושיב את בנו על ברכיו, על זרועותיו ועל כתפו, ומיישם זאת על הפסוק "ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו".

Eikhah Rabbah 2:2 איכה רבה ב:ב

... וּמִדָּה הִשְׁלִיכוֹ לְאַרְצוֹ. וְלֹא הָיוּ מַחֲוֵיתֶיהָ כְּמַסּוּקִיתֶיהָ, מְסוּקִיתֶיהָ צִיָּבָהּ, וּמַחֲוֵיתֶיהָ כּוֹלָא תְּדָא. כֹּה (הושע יא, ג): וְאֲנִי תִרְגַּלְתִּי לְאַפְרַיִם קָחָם עַל זְרוּעוֹתָיו. וְאַחֵר כֹּה (הושע י, יא): אֲרָכִיב אֶפְרַיִם יְחֻרֹשׁ יְהוּדָה יִשְׁדָּד לוֹ יַעֲקֹב. וְאַחֵר כֹּה: הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ תַּפְאָרֶת יִשְׂרָאֵל, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בְּרַבִּי נַחֲמָן מִשָּׁל לְבַנְיָ מְדִינָה שְׁעָשׂו עֲטָרָה לְמִלָּה, הַקְנִיטוּהוּ וּסְכָלוּ, הַקְנִיטוּהוּ וּסְכָלוּ, אַחֵר כֹּה אָמַר לָהֶם ...

How the L-rd has clouded [ya'iv] the daughter of Zion in "His wrath." Rabbi Hama bar Rabbi Hanina said: How did the

162 והארץ הדום רגלי

"השמים הם כסא' והארץ הדום רגלי". "הארץ" היא התורה שבעל פה, המכונה "רגליו" של ה'.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כה אָמר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסֵּאִי וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלִי אֵינִי כֵּן אֲשֶׁר תִּכְנֹנֶנִּי וְאֵינִי מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 12

163 לכן אמור לבניי

"לכן אמור לבני ישראל". מילות הפתיחה של המאמר שהוזכר לעיל.

Exodus 6:6 שמות ו:ו

לֵכְן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֹתָם וְגֵאֲלִיתִי אֶתְכֶם בְּזֶרַע נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים:

Wherefore say unto the children of Israel: I am the L-RD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

164 והבאתי אתכם אל הארץ

"והבאתי אתכם אל הארץ". במאמר ההוא, הארץ היא התורה שבעל פה, שבה מתגלה הרצון העליון.

Exodus 6:8 שמות ו:ח

וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לְכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי ה'.

And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 13

165 צו את בניי בענין תשמרו

"צו את בני ישראל... תשמרו להקריב לי במועדו". פתיחת מאמר בפרשה זו, שאליו מפנה הטקסט.

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב

צו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קִרְבְּנִי לְחֶמֶי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחָחִי תִשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְמוֹעֲדוֹ:

Command the children of Israel, and say unto them: My food which is presented unto Me for offerings made by fire, of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

166 ואנכי תרגלתי

"ואנכי תרגלתי לאפרים". "אנכי" נקרא כאן כעצמותו של ה', שהושפלה עד

לדרגת "רגליים".

Hosea 11:3 הושע י"א:ג

וְאֲנֹכִי תִרְגַּלְתִּי לְאֶפְרַיִם קָחַם עַל־זְרוּעֵתִי וְלֹא יָדְעוּ כִּי רָפָאתִים:

And I, I taught Ephraim to walk, Taking them by their arms; But they knew not that I healed them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

167 אנכי מי שאנכי

על הפסוק "אנכי עשו בכורך" אומר הזוהר שיעקב עצר לאחר "אנכי", שמשמעו "אני מי שאני", ורק אחר כך אמר "עשו הוא בכורך". מכאן מקור הביטוי "אנכי מי שאנכי".

Zohar I, 167b זח"א קסז, ב

Zohar III, 11a זח"ג יא, א

הערת קה"ת

ראה לקויות' להאריז"ל תולדות כז, יט. זח"א קסז, ב. זח"ג יא, א. תניא מהדויק ספמ"ט (ע' תו). סה"מ תקס"ה ע' תתפ. סה"מ תקס"ו ע' מז. אתהלך לאוניא ע' רב. סה"מ אדה"ז פרשיות בראשית שמות ע' רט. לקמן ראה לא, ד.

168 נעוץ תחלתן בסופן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ס"י פ"א, מ"ז.

169 נעוץ תחלתן בסופן

"עשר ספירות בלי מה, נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן". כאן מוסבר כיצד המדרגה העליונה ביותר, "אנכי", נמצאת במדרגה התחתונה, ב"רגליים".

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א':ז

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou ?count

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

170 המחליף פרה בחמור

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ב"מ פ"ח, מ"ד.

171 המחליף פרה בחמור

המקרה במשנה של מי שהחליף פרה בחמור והפרה המליטה. דוגמה להלכה העוסקת בעניינים גשמיים רגילים, שבהם רצון ה' מלוכש.

Mishnah Bava Metzia 8:4 משנה בבא מציעא ח':ד

המחליף פרה בחמור וְלָלָהּ, וְכֵן הַמוֹכֵר שֶׁפָּתְחוּ וְלָלָהּ, זֶה אוֹמֵר עַד שֶׁלֹּא מִכְרָתִי, וְזֶה אוֹמֵר מִשְׁלָקְחָתִי, יִחְלְקוּ. הֵיוּ לוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים, אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, וְכֵן שְׁתֵּי שְׂדוֹת, אֶחָת גְּדוֹלָה וְאֶחָת קְטָנָה, הַלּוֹמֵךְ אוֹמֵר גָּדוֹל לְקַחְתִּי, וְהִלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, זָכָה בְּגָדוֹל. הַמוֹכֵר אוֹמֵר קָטָן מִכְרָתִי, וְהִלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, אֵין לוֹ אֶלָּא קָטָן. זֶה אוֹמֵר גָּדוֹל וְזֶה

שהאב מוריד את זרועותיו כדי להרים את הילד.

Hosea 11:3 הושע י"א:ג

וְאֶנְכִי תִרְגַּלְתִּי לְאֶפְרַיִם קָחָם עַל־זְרוּעֹתָיו וְלֹא יָדְעוּ כִּי רָפָאתִים:

And I, I taught Ephraim to walk, Taking them by their arms;
But they knew not that I healed them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 16

177 אורייתא בלא דו"ר לא פרחת לעילא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז ת"י.

178 אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא

בתיקוני זוהר נאמר שתורה ללא יראה ואהבה אינה עולה למעלה. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שלימוד התורה זקוק לאהבה וליראה שכתפילה.

Tikkunei Zohar 25b:12-14 תיקוני זוהר כ"ה ב:י"ב-י"ד

ואורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא. (נ"א ובהאי נשר) וכתר ביה תליין בני חיי ומזוני. דאיהו מזל דכלהו. ואיהו לא תליא במזל. ובגין דא אוקמוהו בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזל תליא מלתא. דחסד איהו זכותא. ה' זעירא דמות אדם בה אשתלים יקו"ק והיא (ה') מלכותא קדישא. *איהי מצוה. עשיית פקודין. דאיהי

שריא ברמ"ח אברים

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסוקה 17

179 כי תבואו אל הארץ

"כשתבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם". פתיחת מאמר בפרשת בהר שאליו מפנה הטקסט.

Leviticus 25:2 ויקרא כ"ה:ב

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָּה הָאָרֶץ שְׁבַת לַיהוָה

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When ye come into the land which I give you, then shall the land keep a sabbath unto the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

180 ואפו עשר נשים

"ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד". פתיחת מאמר בפרשת בחוקות שאליו מפנה הטקסט.

Leviticus 26:26 ויקרא כ"ו:כ"ו

בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטֶּהֱלֵחַם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֶכֶם בְּתִנּוֹר אֶחָד וְהָשִׁיבוּ לַחֲמֶכֶם בְּמִשְׁקָל וְאָכְלֹתָם וְלֹא תִשְׂבְּעוּ:

When I break your staff of bread, ten women shall bake your bread in one oven, and they shall deliver your bread again by weight; and ye shall eat, and not be satisfied

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אומר קטן, ישבע המוכר שהקטן מכר. זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע, יחלקו:

If one swapped a cow for a donkey, and it gave birth, So too if one sold his slave and she gave birth, [And] one (the seller) says, "It was born before I sold her", and the other (the buyer) says, "It was born after I bought her", they shall divide [the value of what was born]. If one had two slaves, one large and the other small, or two fields, one large and the other small, [And he sold one of them], If the buyer says, "I bought ... the large

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסוקה 14

172 ואנכי תרגלתי לאפרים

"ואנכי תרגלתי לאפרים". יש להבין זאת על פי המשל על האב המתכופף כדי להרים את בנו.

Hosea 11:3 הושע י"א:ג

וְאֶנְכִי תִרְגַּלְתִּי לְאֶפְרַיִם קָחָם עַל־זְרוּעֹתָיו וְלֹא יָדְעוּ כִּי רָפָאתִים:

And I, I taught Ephraim to walk, Taking them by their arms;
But they knew not that I healed them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

173 קול דודי מדלג כו' מקפץ

"קול דודי, הנה זה בא, מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות". פתיחת מאמר על אור אין סוף הנמשך באמצעות התורה.

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב':ח

קוֹל דָּוִדִּי הִנֵּה־זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל־הַהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבָעוֹת:

Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the mountains, skipping upon the hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 15

174 כי חלק הוי' עמו

"כי חלק הוי' עמו". שורש הנשמה הוא בשם הוי', אך הקשר באמצעות התורה מגיע למעלה מכך.

Deuteronomy 32:9 דברים ל"ב:ט

כִּי חֵלֶק הַיְהוָה עָמוֹ יַעֲקֹב חֵבֶל נַחֲלָתוֹ:

For the portion of the L-RD is His people, Jacob the lot of His inheritance

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

175 דלא אתפס בשם ולא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל

הערת קה"ת מפנה לב' Zohar III, 257b למילים האלה.

Zohar III, 257b זח"ג רנו, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ג רנו, ב.

176 קחם על זרועותיו

"על זרועותיו יקחם". המחצית השנייה של הפסוק, שהמשל מסביר בכך

פסוקה 18

181 קחם על זרועותיו

נושא אותם על זרועותיו. יש לקרוא זאת כאהבה ויראה הנמשכות מלמעלה, ימין ושמאל של ה', המרוממות את האדם.

Hosea 11:3 הושע י"א:ג'

וְאֶנֶכִּי תִרְגַּלְתִּי לְאֶפְרַיִם קָחֵם עַל־זְרוּעֹתַי וְלֹא יָדְעוּ כִּי רָפָאתִים:
And I, I taught Ephraim to walk, Taking them by their arms;
But they knew not that I healed them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

182 בהעלותך את הנרות

"בהעלותך את הנרות". פתיחה של מאמר המסביר כיצד ההתגלות נמשכת באמצעות מדותיו של ה'.

Numbers 8:2 במדבר ח':ב'

דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת־הַנֵּרֹת אֶל־מוֹל פְּנֵי הַמִּנְוָה יֹאֲרִיזוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת:

Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest' the lamps, the seven lamps shall give light in front of the 'candlestick

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 20

183 הדבק במדותיו

אבא שאול: "הידמה לו: כשם שהוא חנון ורחום, כך היה חנון ורחום". זהו המקור לחיקוי מידותיו של הקב"ה.

Shabbat 133b שבת קל"ג ב

הערת קה"ת

שבת קלג, ב. ושי"ג. ירושי פאה רפ"א. ועוד. ע' שבת (קלג, ב) לא כמ"ש כאן, ז"ל "הדבק". וע' סוף כתובות (קיא, ב). וסופ"א דסוטה. [כ].

184 הדבק במדותיו

כיצד יכול אדם ללכת אחרי השכינה, שהיא "אש אוכלת"? אלא יש ללכת אחרי מידותיו של הקב"ה: כשם שהוא מלביש ערומים ומבקר חולים, כך גם אתה.

Sotah 14a סוטה י"ד א

185 מה הוא רחום

התלמוד הירושלמי מביא את אותה הוראה של אבא שאול: כשם שהוא חנון ורחום, כך היה חנון ורחום.

Jerusalem Talmud Peah 1:1 תלמוד ירושלמי פאה א':א'

186 צדקה תרומם גוי

"צדקה תרומם גוי". באמצעות הצדקה ה' מרומם את ישראל, כעניין "ואשא אתכם על זרועותיו".

Proverbs 14:34 משלי י"ד:ל"ד

צִדְקָה תְּרוֹמֵם־גּוֹי וְחַטָּאִים חֲטָאת:

Righteousness exalteth a nation; But sin is a reproach to any people.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יד, לד.

187 בד"ה מי כה' אלקינו

שם מסביר אדמו"ר הזקן כיצד אור אין סוף, שלמעלה מהשתלשלות, שורה למטה כפי שהוא למעלה באמצעות התורה, הנמשכת מחכמה: המקרא, המשנה והתלמוד הם כולם חכמה, שבה מתגלה אור אין סוף ללא הסתר. הוא מוסיף שהוראה על זכאותו של זכאי ועל אשמתו של אשם מפרידה את הכוחות החיצוניים מן הקדושה.

הערת קה"ת

תו"א לח, ג.

188 מי כה' אלקינו המגביהי לשבת

"מי כה' אלקינו, המגביהי לשבת". פתיחת מאמר בתורה אור בנושא זה.

Psalms 113:5 תהילים קי"ג:ה'

מִי כַהּ אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיֵּהִי לְשַׁבָּת:

Who is like unto the L-RD our G-d, That is enthroned on high,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

189 מימינו אש דת למו

"מימינו אש דת למו". התורה באה מיד מימינו של ה'.

Deuteronomy 33:2 דברים ל"ג:ב'

וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינִי בָא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהָר פָּאֵרָן וְאַתָּה מִרְכַּבְתָּ קֹדֶשׁ מִיָּמֵינוּ אֵשׁ דֵּת לְמוֹ:

And he said: The L-RD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, ב.

190 ושלחן . . הוא בצפון

"והשלוחן תתן על צלע צפון". השולחן, המסמל את הפרנסה שה' נותן לעולם, נמצא בצפון, בצד שמאל.

Exodus 26:35 שמות כ"ו:ל"ה

וְשַׁמְתָּ אֶת־הַשְּׁלֶחָן מִחוּץ לַפִּרְכָּת וְאֶת־הַמִּנְרָה נֹכַח הַשְּׁלֶחָן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשְּׁלֶחָן תִּתֵּן עַל־צִלְע צָפוֹן:

And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה שמות כו, לה.

191 גשמים . . יורדים בגבורה

רבי יוחנן: הגשמים נקראים "גבורות" משום שהם יורדים בעוצמה. כאן הגשם, מקור הפרנסה, ממוקם בצד הגבורה.

Taanit 2a:8 תענית ב' א:ח'

וְלִיתָנִי "מֵאִמְתִּי מְזִכְרִים עַל הַגְּשָׁמִים". מֵאִי "גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים"? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵי שִׁיּוּרְדִין בְּגִבּוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲשֵׂה גְדֻלּוֹת עַד אֵין חֶקֶר וְנִפְלְאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר", וְכַתִּיב: "הִנֵּתָן מָטָר עַל פְּנֵי הָאָרֶץ וְשִׁלַּח מִיָּם עַל פְּנֵי חוּצוֹת".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תענית ב, א.

192 שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני

"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". הפסוק שהמאמר מצטט על השמאל הממשיך את הברכה פנימה.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב:ר

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

193 השמים כסאי

"השמים כסאי והארץ הדום רגלי". התורה שבכתב היא "הכיסא" שעליו מונחות הידיים; התורה שבעל פה היא "ההדום".

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

194 דנעוץ סופן

"נעוץ סופן בתחילתו". אף שהתורה שבעל פה נמוכה יותר, העליון ביותר קשור בה.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א:ז

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתו ותחלתו בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count?

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

195 שמים אש ומים

רב: "שמים" הם אש ומים; הקדוש ברוך הוא עירב אותם יחד ועשה מהם את השמים. כאן האש והמים הם השמאל והימין.

Bereshit Rabbah 4:7 בראשית רבה ד:ז

ויקרא אליקים לרקיע שמים רב אמר אש ומים רבי אבא בר כהנא אמר משום רב נטל הקדוש ברוך הוא אש ומים ופתכן זה בזה ומהן נעשו שמים ד"א שמים כתיב שהן שמים מעשיהן של בריות אם זכו והגידו שמים צדקו ואם לאו יגלו שמים עונו ד"א שמים שהבריות משתוממים עליהן לאמר של מה הן של אש הן של מים הן אתמהא ר' פנחס בשם רבי לוי אמר הוא אתא וקם עליו (תהלים קד) המקרה במים עליותיו הוי של מים הן סמים מה סמים הללו מהן ירוקין ומהם אדומים מהם שחורים ...

G-d called the firmament heavens. It was evening and it was "morning, a second day" (Genesis 1:8). "G-d called the firmament heavens [shamayim]" - Rav said: [The word indicates] fire [esh] and water [mayim]. Rabbi Abba bar Kahana said in the name of Rav: The Holy One blessed be He took fire and water and integrated them with one another, and from them

the heavens were made. Alternatively, shamim is written, can also be read shamim. as they assess [shamim] the actions of the people. If they merit, "the heavens

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ב"ר ד, ז.

פסקה 21**196 לכל אשר יקראוהו באמת**

"לכל אשר יקראוהו באמת". הפסוק שבו נפתחה הפסקה השלישית, נידון כאן שוב.

Psalms 145:18 תהילים קמ"ה:י"ח

קרוב ה' לכל־קראיו לכל אשר יקראוהו באמת:

The L-RD is nigh unto all them that call upon Him, To all that call upon Him in truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

197 ואין אמת אלא תורה

"ואין אמת אלא תורה". לקרוא אל ה' באמת פירושו לעשות זאת באמצעות התורה.

Jerusalem Talmud Rosh Hashanah 3:9 תלמוד ירושלמי ראש השנה ג:ט

... בר נש ביש הוא. כי דור תהפוכות הָמָה. רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא. וְהָיָה הַנְּשׁוּךְ אֵין כְּתוּב כָּאֵן אֶלָּא כֹּל הַנְּשׁוּךְ. אֶפְיִלוּ נְשִׁיכַת כָּלֵב. אֶפְיִלוּ נְשִׁיכַת נָחֶשׁ. וְלֹא דִמְיָא. נְשִׁיכַת כָּלֵב וְרָאָה. נְשִׁיכַת נָחֶשׁ וְהִבִּיט. רַבִּי יוֹדָה גּוֹזְרִיא בָּשָׂם רַבִּי אָחָא. נְשִׁיכַת כָּלֵב שְׁאִינוּ מְמִינוּ. וְרָאָה. נְשִׁיכַת נָחֶשׁ שֶׁהוּא מְמִינוּ. וְהִבִּיט. וְרַבְּנָן אָמְרִי. נְשִׁיכַת כָּלֵב שְׁאִינוּ מְחַלְחֵל. וְרָאָה. נְשִׁיכַת נָחֶשׁ שֶׁהוּא מְחַלְחֵל. וְהִבִּיט.

MISHNAH: Similarly, the Eternal said to Moses, yourself make a poisonous snake and put it on a pole. 21:8., etc. Does the snake kill or the snake make live? But in times when Israel look upwards and make their thought subservient to their Father in Heaven they were healed, otherwise they were rotting. HALAKHAH: . rabba 31(8). Rabbi Yasa said, in four places it is said "make for yourself." In three it is explicit, one is not explicit. Make yourself an ark ... of gopher wood. 6:14.. Make yourself two silver

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

198 לכן ארז"ל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

רפ"א דפאה.

199 תלמוד תורה כנגד כולם

לאחר שמנתה מעשים שפירותיהם נאכלים בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, המשנה מסיימת: "ותלמוד תורה כנגד כולם".

Mishnah Peah 1:1 משנה פאה א:א

אלו דברים שאין להם שעור. הפאה, והבכורים, והראיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה

And I will betroth thee unto Me for ever; Yea, I will betroth thee unto Me in righteousness, and in justice, And in lovingkindness, and in compassion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

205 בכל נפשך

"ואהבת את ה' אלקיך... בכל נפשך". "נפש" מתפרשת כרצון, שניתן באמצעות תורה וצדקה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

206 ישראל... כי שרית עם אלקים

"לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". ישראל הוא מי שמתגבר על הנפש הבהמית, שמקורה באלקים.

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שְׁמִי כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שָׁרִית עִם-אֱלֹקִים וְעִם-אֲנָשִׁים וְתוּכַל:

And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לב, כט.

207 ראשית תבואתה

רבי ברכיה: השמים והארץ נבראו רק בזכות ישראל, שכן "בראשית" מתייחס לישראל, כמו שנאמר: "קודש ישראל להו", ראשית תבואתו".

Vayikra Rabbah 36:4 ויקרא רבה ל"ו:ד'

208 תבואת ה'

בוהר על יוחי, בעניין שהעולם נידון בפסח על התבואה, מובאת המילה "תבואתה" הכתובה בה"א, ונאמר שהיא רומזת לה"א הראשונה של השם הקדוש.

Zohar, Vayechi 33:347-34:356 ספר הזהר, יוחי ל"ג:שמ"ז-ל"ד:שנ"ו

209 משפטים פל"א ויקהל פמ"ט... וישלח ר"פ פ"א... בשלח ס"פ כ"ד

ההערה אומרת שלשון המדרשים הללו הועתקה באור התורה על פינחס ובאור התורה על נ"ך, על הפסוק "ישראל קדש".

הערת קה"ת

הלשונות נעתקו באוה"ת פי פנחס ע' איכא. ובנ"ך-א עה"פ ע' שכב ואילך.

210 ועיין בספר הגלגולים פט"ו

ההערה אומרת שהקטע מספר הגלגולים המובא כאן, בעניין אדם הראשון שהיה חלתו ותרומתו של עולם, מבואר שם.

הערת קה"ת

נתבאר באוה"ת בראשית כרך-ז דף תתשע"ד, א.

והקָרָן קִימָת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא. כְּבוֹד אֵב וְאֵם, וְגִמְלוֹת חֲסִידִים, וְהַבָּאָת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֶבְרִי, וְתִלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כָּלָם:

These are the things that have no definite quantity: The corners [of the field]. First-fruits; [The offerings brought] on appearing [at the Temple on the three pilgrimage festivals]. The performance of righteous deeds; And the study of the torah. The following are the things for which a man enjoys the fruits in this world while the principal remains for him in the world to come: Honoring one's father and mother; The performance of righteous deeds; And the making of peace ... between a person and his friend; And the study of

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

200 בעל עסק מ"מ צריך לקבוע עתים

בהלכות תלמוד תורה של אדמו"ר הזקן נפסק שם שאינו יכול להיות תלמיד חכם יוצא ידי חובתו בקביעת עתים לתורה ביום ובלילה, ואת יתר היום הוא מקדיש לעסקיו, תוך תמיכה באלה הלומדים יומם ולילה.

הערת קה"ת

הלי' ת"ת לאה"י פ"ג, ה"ד.

פסקה 22

201 ירך בעורף אויביך

ברכת יעקב ליהודה: "ידך בעורף אויביך". פתיחת מאמר על ניהול עסקיו של אדם כשהוא מפנה את גבו.

Genesis 49:8 בראשית מ"ט:ח'

יְהוּדָה אֵתָה יְדוּדָה אֶחָיִךְ יָדְךָ בְּעֶרְףְּ אוֹיְבֶיךָ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ בְּגִי אֲבִיךָ:

Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down before thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

202 צדקה תרומם גוי

"צדקה תרומם גוי". מי שאינו יכול ללמוד תורה מעלה את כל מעשיו באמצעות צדקה.

Proverbs 14:34 משלי י"ד:ל"ד

צְדָקָה תְּרוֹמֵם גּוֹי וְחַטָּא יִשְׁמָת:

Righteousness exalteth a nation; But sin is a reproach to any people.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

203 סדי"ה וארשתיה לי

בסוף אותו מאמר מוסבר "וארשתיה לי בצדקה" כצדקה, המביאה את הגאולה וגואלת את הנפש, כפי שרבי אלעזר נתן מטבע לעני לפני שהתפלל. עוד נאמר שמי שאינו יכול ללמוד ואף אינו יכול לתת צדקה, עדיין יכול להיות הכלה המאורסת באמצעות אמונה.

הערת קה"ת

לעיל פי במדבר ט, א.

204 וארשתיה לי

"וארשתיה לי לעולם... בצדק ובמשפט". פתיחת המאמר שסופו מצוטט.

Hosea 2:21 הושע ב:כ"א

וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי בְצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְרַחֲמִים:

211 שאד"ר היה חלתו ותרומתו של עולם

אדם היה השלמת חלתו של עולם, והחלה נקראת תרומה. אדם היה החלק שהופרש והורם מכל הבריא.

Bereshit Rabbah 14:1 בראשית רבה י"ד:א'

וייצר ה' אלקים. כתיב (משלי כט): מלך במשפט יעמיד ארץ וגו'. מלך - זה מלכי המלכים הקב"ה. במשפט יעמיד ארץ, שברא את העולם בדין, שנאמר: בראשית ברא אלקים. (שם) ואיש תרומות יהרסנה - זה אדם הראשון, שהיה גמר חלתו של עולם. ונקראת חלה תרומה, שנאמר (במדבר טו): ראשית עריסותיכם וגו'. אמר רבי יוסי בן קצרתה: כאשר הזאת שהיא משקשקת עיסתה במים, והגבהת חלתה מכנתיים, כך בתחלה: ואד יעלה מן הארץ וגו' ואחר כך: וייצר ה' אלקים וגו'.

The L-rd G-d formed the man of dirt from the ground and "He breathed into his nostrils the breath of life, and man became a living soul" (Genesis 2:7). "The L-rd G-d formed" - it is written: "A king will uphold the land with justice [but a man of terumot destroys it]" (Proverbs 29:4). "A king" - this is the King of kings, the Holy One blessed be He. "Will uphold the land with justice" - as He created the world with [the ... attribute of] justice, as it is stated

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

212 וירם קרן לעמו

"וירם קרן לעמו". המדרש בתחילת ספר במדבר קושר זאת למניין ישראל.

Psalms 148:14 תהילים קמ"ח:יד

וירם קרן לעמו תהלה לכל־חסידי־ו לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עִם קִרְבּוֹ הַלְלוּ־קוֹה: And He hath lifted up a horn for His people, A praise for all His saints, Even for the children of Israel, a people near unto Him. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

213 שאו כו' לגולגלתם

"שאו את ראש כל עדת בני ישראל ... לגולגלותם". המפקד, הנקרא כהעלאה של ישראל.

Numbers 1:2 במדבר א':ב'

שאו אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל־זָכָר לְגִלְגֻלָּתָם:

Take ye the sum of all the congregation of the children of Israel, by their families, by their fathers'houses, according to the number of names, every male, by their polls

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

214 כי אתה נרי

"כי אתה נרי הוי". פתיחתו של מאמר המסביר את "ארוממך".

II Samuel 22:29 שמואל ב כ"ב:כ"ט

כִּי־אַתָּה יְיָיִי Havayah וְיָיִי הַשֶּׁשִּׁי:

For Thou art my lamp, O L-RD; And the L-RD doth lighten my darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

215 סלסלה ותרוממך

"סלסלה ותרוממך". פסוק נוסף של "העלאה", שהוא שורש המילה תרומה.

Proverbs 4:8 משלי ד':ח'

סִלְסֵלָה וְתִרְוַמְמָךְ תִּכְבְּדֶךָ כִּי תִחַבְּקֶנָּה:

Extol her, and she will extol thee; She will bring thee to honour, when thou dost embrace her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

216 ואתה הרם את מטך

"ואתה הרם את מטך". פסוק נוסף של הרמה, המתבאר במקום אחר.

Exodus 14:16 שמות י"ד:ט"ז

וְאַתָּה הָרַם אֶת־מִטְּךָ וְנָטָה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיָּבֶשׁה:

And lift thou up thy rod, and stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

217 הגמרא מצטטת את הפסוק "קודש ישראל להו' ראשית תבואתה" בדיון על קידושי בתרומה, ומכאן שהפסוק עוסק בתרומה.

Kiddushin 53a:15 קידושין נ"ג א:ט"ו

וְהָרִי תְרוּמָה, דְּכָתִיב: "קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ", וְתַנּוּ: הַמְקֻדָּשׁ בְּתְרוּמָה - מְקֻדָּשׁ! הֵהוּא בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

218 קדש ישראל

המדרש אומר שאבותינו במצרים היו התרומה של הקב"ה, כפי שנאמר "קודש ישראל להו'", והם היו בין הקברים, כמו תרומה במקום טומאה.

Shemot Rabbah 15:5 שמות רבה ט"ו:ה'

... לטמא את עצמי אי אפשר, ולהניח תרומתי אי אפשר, מוטב לי לטמא את עצמי פעם אחת, וחוזר ומטהר ולא אאבד את תרומתי. כך אבותינו היו תרומתו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר (ירמיה ב, ג): קדש ישראל לה' וגו', היו בין הקברות, שנאמר (שמות יב, ל): כי אין בית אשר אין שם מת. ואומר (במדבר לג, ד): ומצרים מקברים. אמר הקדוש ברוך הוא: היאך אני גואלן? להניחן אי אפשר, מוטב לירד ולהצילן, שנאמר (שמות ג, ח): וארד להצילו מיד מצרים, כשהוציא, קרא לאהרן וטהר אותו, שנאמר (ויקרא טז, ל): וכפר ...

The L-rd spoke to Moses and to Aaron in the land of Egypt, "saying" (Exodus 12:1). "In the land of Egypt" - why does it not say: "In Egypt"? Rabbi Ḥanina said: The Holy One blessed be He said: It is written in the Torah: "You shall stand outside" (Deuteronomy 24:11). I, too, will do so - "in the land of Egypt," but not in Egypt. Likewise, Moses said: "As I leave the city" (Exodus 9:29). Rabbi Shimon said: ... Great is the love for Israel, as the Holy One blessed

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

219 קדש ישראל

רבי חייא לימד: "אין לך קדוש אלא ישראל", כמו שנאמר: "קדוש ישראל להווי".

Bereshit Rabbah 81:1 בראשית רבה פ"א:

ויאמר אלקים אל יעקב קום עלה וגו' - (משלי כ) מוקש אדם ילע קודש ואחר נדרים לבקר תבא מארה לאדם, שהוא אוכל קדשים בלועו. תני ר' חייא: תבוא מארה לאדם, שהוא נהנה מן ההקדש, ואין הקדש אלא ישראל, שנאמר (ירמיה ב): קודש ישראל להי וגו'. ואחר נדרים לבקר אמר רבי ינאי איחר אדם את נדרו, נתבקר פנקסו ויאמר אלקים אל יעקב קום עלה ביתאל וגו':

G-d said to Jacob: Arise, ascend to Beit El, and settle there, "and make there an altar to the G-d who appeared to you when you fled from Esau your brother" (Genesis 35:1). "G-d said to Jacob: Arise, ascend..." "It is a snare for a person to spout [yala] sanctity [kodesh]; scrutiny must follow vows" (Proverbs 20:25) - may a curse come upon one who eats consecrated items [kodashim] in his throat [belo'o]. Rabbi Hiyya taught: May a curse come upon a person who benefits ... from consecrated items. Consecrated items

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

220 קדש ישראל

הוהר על אמור: לישראל יש חלק מצד הקדושה, כפי שנאמר: "ישראל קודש להווי".

Zohar, Emor 24:104-111 ספר הוהר, אמור כ"ד:ק"ד-ק"א

THESE ARE THE SET FEASTS OF THE L-RD. R. Simeon said: "They are from the L-rd (TETRAGRAMMATON), because He is the link between those (grades) above and those below, all being united through Him. Why? Because just as the King inherits the Father and Mother and is attached to their holiness, so all those that are attached to the King are to be invited to that supernal place called "holiness" in order that they mav all be united. Hence they are called first "set feasts ... of the L-rd", and then

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

221 קדש ישראל

הוהר על אמור: המלך נקרא קדוש כשהוא מקבל מהמקום הנקרא קודש, כפי שנאמר: "ישראל קודש להווי".

Zohar, Emor 38:202-40:226 ספר הוהר, אמור ל"ח:ר"ב-מ:ר"כ"ו

This is the purpose which these blasts should serve, being accompanied by repentance before G-d. Thus when Israel produce the blasts of the shofar with proper devotion, the supernal Shofar returns and crowns Jacob so that all is properly arranged. Another throne is set up and joy is universally diffused and G-d has mercy on the world. Happy are Israel who know how to divert their Master from justice to mercy and to be the instruments for establishing all worlds. Corresponding to the three series of blasts three books are

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

222 קדש ישראל

רבי אבא: אשריהם ישראל, שהקדוש ברוך הוא קרא להם לא "כמו קדושים" אלא "קדושים" ממש, כפי שנאמר: "ישראל קודש להווי"; לכן "כל אוכליו

יאשמו".

Zohar, Mishpatim 20:511-21:519 ספר הוהר, משפטים כ':תקי"א-כ"א:תקי"ט

And therefore they become worthy to be known as "brethren of the Holy One", as it is written: "For my brethren and companions' sake, I will now say, Peace be within thee" (Ps. 122, 9). Later they were called "holiness" (Jer. Ibid.), and not merely "men of holiness". We have been taught that because Israel is designated "holiness" no one is allowed to apply to his neighbour an insulting epithet or to bestow upon him a degrading nickname. The punishment for such ... an offence is indeed great. It is written: "Keep

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

223 קדש ישראל

הוהר על משפטים: לעתיד לבוא יבוא הגרעין לפני הקליפה, כפי שנאמר: "ישראל קודש להווי, ראשית תבואתו, וכן כל אוכליו יאשמו".

Zohar, Mishpatim 3:264-275 ספר הוהר, משפטים ג':רס"ד-ער"ה

The text continues: "Build thou the walls of Jerusalem." But has He then not built them already? Indeed, did He not begin to raise them at the time when He first began to be occupied with the building of the Temple? And if He has not built the walls, what need to say that He has not built the Temple? However, the Holy One, blessed be He, acts not as men. When human beings built the sanctuary here below, they ... first built the city walls for protection and then the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

224 קדש ישראל

הוהר על משפטים משווה את ישראל לחמשת מיני הדגן: "ישראל קודש להווי, ראשית תבואתו", עם ה"א, כדי שיתבררו מן המזן כשיצאו מן הגלות.

Zohar, Mishpatim 18:485-19:494 ספר הוהר, משפטים י"ח:תפ"ה-י"ט:תצ"ד

225 קדש ישראל

הוהר על משפטים: ישראל נקראים "קודש להווי, ראשית תבואתו", כמו הביכורים שמביאים לבית הווי.

Zohar, Mishpatim 20:500-502 ספר הוהר, משפטים כ':ת"ק-תק"ב

The pages omitted belong to the Ray'a Mehemna. AND YE SHALL BE MEN OF HOLINESS UNTO ME; AND FLESH THAT IS TORN BY BEASTS IN THE FIELD YE SHALL NOT EAT; YE SHALL CAST IT TO THE DOG (XXII, 30). R. Judah quoted here the verse: "And wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding?" (Job 28, 12). Said he: "Blessed are the Israelites for that the Holy One desires to honour them more than all the rest of mankind. At first He ... said unto them

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

226 נאדר בקדש

"מי כמוך נאדר בקדש". הוהר על בשלח מפרש זאת על הכוח העליון הנקרא קודש.

Exodus 15:11 שמות ט"ו:י"א

מ"קמכה באלם Havayah מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא:

filament are known to that side, being under its continuous care. Now, when a man is under the care of the side of holiness, the "other side" will never come near him and is powerless to

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

231 בזהר על פרשת תרומה נאמר שהמצווה, המשנה, נקראת "נר" כשהיא מקבלת מבין שתי הזרועות, ושהתורה ניתנה מימין, אף שהשמאל כלול בה. הטקסט מפנה לכך בהקשר של תורה וצדקה, שהן ימין ושמאל.

Zohar, Terumah 74:734-76:742 ספר הזהר, תרומה ע"ד:תשל"ד-ע"ו:תשמ"ב

This light is included in the two hundred and seven worlds which are concealed in the region of that light, and is spread throughout all of them. These worlds are under the hidden supernal Throne. There are three hundred and ten of them: two hundred and seven belong to the Right Hand and one hundred and three to the Left Hand. These are the worlds which are always prepared by the Holy One for the righteous, and from them spread treasures of precious things, ... which are stored away for the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

232 הערת קה"ת מפנה ל Numbers למילים האלה.

Numbers 2 במדבר ב'

פסוקה 23

233 צאינה וראינה

"צאי וראי, בנות ציון". פתיחת מאמר העוסק באופן שבו ישראל מקדשים את שם ה'.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג':י"א

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה־לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם הַתְּנַנְתּוֹ וּבְיוֹם שְׁמִיחַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

234 כי כארץ תוציא צמחה

"כי הארץ תוציא את צמחה". פתיחת מאמר העוסק בירידת הנשמה ובצמיחתה.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:י"א

כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגִנָּה זְרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ כִּן אֲדֹנֶי ה' יַצְמִיחַ צִדְקָה וּתְהִלָּה נִגְדַּת כְּלֵה־גוֹיִם:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

235 בשלח פרעה

"ויחי בשלח פרעה את העם". פתיחת מאמר נוסף העוסק בוריעה ובצמיחה.

Exodus 13:17 שמות י"ג:י"ז

וַיְחִי בְשַׁלַּח פְּרַעְהָ אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחַם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹקִים פְּנִי־נָחַם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִמָּה:

Who is like unto Thee, O L-RD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

227 נאדר בקדש

הזהר על בשלח: "נאדר בקודש", באותו כוח עליון הנקרא קודש.

Zohar, Beshalach 23:316-326 ספר הזהר, בשלח כ"ג:שט"ז-שכ"ו

Israel clings to the main body of the tree, and when its time comes to be dominant it endeavours to protect the branches and to give peace to all. This is also symbolized by the seventy oxen offered on the feast of Tabernacles. Therefore it says: "Who is like unto thee among the gods (elim), O L-rd?"; elim in the sense of "trees", as in the passage, "for ye shall be ashamed of the elim (terebinths) which ye desired" (Isa. 1, 29). "Who among these is like unto Thee, ... Who

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

228 וכד נהיר דא חכמה עילאה חכמה דשלמה נהיר

בזהר על האזינו: ישראל נקראים קודש, ולכן "כל אוכליו יאשמו"; החכמה העליונה נקראת קודש, וכשהיא מאירה, מאירה חכמת שלמה.

Zohar, Ha'Azinu 6:202-9:211 ספר הזהר, האזינו ו':ר"ב-ט':ר"י

R. Jose said: 'G-d first called Israel "holy", as it is written, "For thou art a holy people", etc. (Deut. 14, 2). Then He called them "holiness", as it is written, "Israel is holiness (kodesh) to the L-rd, the firstfruits... 1The last 16 lines of the Hebrew text do not appear in our translation.in that through them all the divine adornments are not in their proper condition

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

229 קדש תתאה

בזהר על קורח: הקודש העליון ידוע, והקודש התחתון הוא חכמת שלמה, המכניסה את צבאותיה להתעטר בחגים.

Zohar, Korach 1:5-4:15 ספר הזהר, קרח א':ה'-ד':ט"ו

Korah quarrelled with peace, and he who quarrels with peace quarrels with the Holy Name, because the Holy Name is called peace. R. Jose said: 'The Torah is also peace, as it is written: "And all her paths are peace" (Prov. 3, 17). Korah tried to upset peace on high and below, and therefore he was punished both on high and below.' AND THEY ROSE UP BEFORE MOSES, ETC. R. Simeon said: 'The earthly kingdom is on the pattern of the heavenly kingdom. All those super-nal Crowns to which the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

230 מה ההוא קדש

בזהר על פקודי: הקודש הוא הסוד העליון שמעל לכל הבחינות, ויש קודש נוסף תחתיו: לכן ישראל הם קודש, כפי שנאמר: "ישראל קודש להוי", והם נותנים קודש נוסף, את כופר נפשם, הנמנה.

Zohar, Pekudei 14:88-96 ספר הזהר, פקודי י"ד:פ"ח-צ"ו

But there is a recondite meaning here. Observe that all beings of this world are known in the upper world, either to one side or to the other side. Those of the side of holiness are known to that side, whose watchful providence is ever towards them. Similarly those belonging to the side of de-

שנטרף.

Zohar, Mishpatim 20:502-511 ספר הזוהר, משפטים כ':תק"ב-תק"א
Once when R. Isaac was studying with R. Simeon, he asked him: 'What is the meaning of the last part of the verse quoted above (Jer. 2, 3): "Israel is holiness to the L-rd, all that devour him shall be guilty" (ye'shamu, will bear their guilt, 'i.e. will be punished)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

241 לא יגורך רע

"לא יגורך רע". הדברים נאמרו על תאוה, שמסלקת את אור הנשמה.

Psalms 5:5 תהילים ה':ה'

כי לא אל־חפץ־רשע אַתָּה לא יִגְרַךְ רָע:

For Thou art not a G-d that hath pleasure in wickedness; Evil shall not sojourn with Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

242 נבלע ישראל

"ישראל נבלע". הכוונה לישראל שבתוך האדם, שנבלע בשבע המידות הרעות.

Hosea 8:8 הושע ח':ח'

נִבְלַע יִשְׂרָאֵל עֵתָּה הֵיוּ בְּגוֹיִם כְּכֹל אֲיֹחֲפָצַי בּוֹ:

Israel is swallowed up; now are they become among the nations as a vessel wherein is no value

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

243 לב נשבר ונדכה אלהים לא תבוה

"לב נשבר ונדכה, אלקים, לא תבוה". הקרבן הפנימי של מי ש"בלע" את ישראל הפנימי שבו.

Psalms 51:19 תהילים נ"א:י"ט

וְכַחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה לִב־נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹקִים לֹא תִבּוֹה:

The sacrifices of G-d are a broken spirit; a broken and a contrite heart, O G-d, Thou wilt not despise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

244 שמנת עבית כשית

"שמנת עבית כשית". הגשמיות מכסה על אור הנשמה.

Deuteronomy 32:15 דברים ל"ב:ט"ו

וַיִּשְׁמֶן יִשְׁרוֹן וַיִּכְעַט שְׁמֶנֶת עֵבִית כְּשִׁית וַיִּטֵּשׂ אֱלֹהִים עֲשָׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוֹר יִשְׁעָתוֹ:

But Jeshurun waxed fat, and kicked— Thou didst wax fat, thou didst grow thick, thou didst become gross— And he forsook G-d who made him, And contemned the Rock of his salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

236 כל אוכליו יאשמו

"כל אוכליו יאשמו". כאן מדובר במי ש"אוכל" את ישראל שבתוכו.

Jeremiah 2:3 ירמיהו ב':ג'

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית תְּבוּאָתָה כָּל־אֹכְלֵיו יֵאָשְׁמוּ רָעָה תָּבֵא אֲלֵיהֶם נְאֻם־ה'

Israel is the L-RD'S hallowed portion, His first-fruits of the increase; all that devour him shall be held guilty, evil shall come upon them, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

237 טורף נפשו באפו

בווהר על פרשת תצוה נאמר שמי שבעת כעסו עוקר את נשמתו הקדושה ומניח לאל זר לשכון במקומו, הוא מי ש"טורף נפשו באפו".

Zohar, Tetzaveh 5:48-6:55 ספר הזוהר, תצוה ה':מ"ח-ו':נ"ה

But one who in his ire cares nothing for the welfare of his soul, uprooting it and letting it be replaced by the impure domination, such a man is a rebel against his L-rd, one with whom we should shun contact of any kind, for he is one who, as it is written, "teareth his soul in his anger" (Job 18, 4)- he tears and uproots his soul in his heedless rage, and allows a "strange god" to usurp its place within him and to take possession of him in

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

238 טורף נפשו באפו

"טורף נפשו באפו". הדברים מוסבים על כעס שמגרש את אור הנשמה.

Job 18:4 איוב י"ח:ד'

טֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאָפוֹ הִלְמַעְנֶה תַּעֲזֹב אֶרֶץ וַיַּעֲתֶק־צוֹר מִמָּקְמוֹ:

Thou that tearest thyself in thine anger, Shall the earth be forsaken for thee? Or shall the rock be removed out of its place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

239 ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו

"ואנשי קודש תהיון לי, ובשר בשדה טרפה לא תאכלו". הדברים מובאים יחד עם הזוהר על פרשת משפטים.

Exodus 22:30 שמות כ"ב:ל'

וְאֲנִשְׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבֶשֶׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לְכָל־בֶּשֶׂר תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ:

And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

240 ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו

הזוהר על פרשת משפטים דורש את "ואנשי קודש תהיון לי" מן הפסוק "קודש ישראל לה' ראשית תבואתה", ומעמיד את "קודש" בניגוד לבשר

פסוקה 24

245 א"ר אחא

רבי אחא אמר: זכות האבות עומדת לעד, ואנו מזכירים אותה תמיד, באומרנו: "כי הוי' אלקיך אל רחום... לא ישכח את ברית אבותיך". הדבר תומך בזכות שלושת האבות שהוזכרו ממש קודם לכן.

Vayikra Rabbah 36:6 ויקרא רבה ל"ו:

246 שניך כעדר הרחלים

"שיניך כעדר הרחלים". פתיחתו של מאמר שאליו מפנה הטקסט.

Song of Songs 6:6 שיר השירים ו':6

שְׁנִיךָ כְּעֶדֶר הָרְחָלִים שְׁעָלוּ מִן־הַרְחֵצָה שְׁכָלָם מִתְאַיְמוֹת וְשִׁכְלָה אֵין בָּהֶם:

Thy teeth are like a flock of ewes, Which are come up from the washing; Whereof all are paired, And none faileth among them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

247 ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישיתו יוסף עליו

"ואת אשר חטא מן הקדש ישלם, וחמישיתו יוסף עליו". דינו של מי שמעל בקודשים, הנקרא כאן כהורא בעניין תשובה.

Leviticus 5:16 ויקרא ה':ט"ז

וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלֹם וְאֶת־חֲמִישִׁיתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אוֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהִכָּהוּ יִכְפֹּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ:

And he shall make restitution for that which he hath done amiss in the holy thing, and shall add the fifth part thereto, and give it unto the priest; and the priest shall make atonement for him with the ram of the guilt-offering, and he shall be forgiven.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 25

248

רבי יושיה דורש את הפסוק "וחמישיתו יוסף עליו" כך שהקדש וחומשה נעשים חמשה; הגמרא מסיקה שהחומש מתווסף "מבחוץ", כלומר רבע מן הקדש.

Bava Metzia 54a:3 בבא מציעא נ"ד א:ג

כְּתִנָּאִי: "וְיוֹסֵף חֲמִישִׁיתוֹ עָלָיו", שִׁיחָא הוּא וְחֻמְשֹׁ חֲמִישָׁה, דְּכָרִי רַבִּי יֵאשְׁיָה. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר: חֲמִישִׁיתוֹ חֻמְשֹׁ שֶׁל קָרָן.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

249 ומספר את רובע ישראל

דברי בלעם: "מי מנה עפר יעקב, ומספר את רבע ישראל?" פתיחת מאמר על ארבע המדרגות שבישראל.

Numbers 23:10 במדבר כ"ג:י

מִי מִנָּה עֶפֶר יַעֲקֹב וּמִסְפֵּר אֶת־רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְתַּנְּשִׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶי אַחֲרֵיתִי כְּמֵהוּ:

Who hath counted the dust of Jacob, Or numbered the stock of Israel? Let me die the death of the righteous, And let mine end be like his

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

250 ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו

"לכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו". שלוש מדרגות — מחשבה, דיבור ומעשה — וה"אף" מוסיף מדרגה רביעית.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאֲתִי וְצִרְתִּי אֶף־עָשִׂיתִי:

Every one that is called by My name, and whom I have created for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 26

251 קדש ישראל להוי'

"ישראל קודש להוי'". ארבע הבחינות של ישראל מקבילות לארבע האותיות של השם.

Jeremiah 2:3 ירמיהו ב':ג

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כָּל־אֲכָלֶיךָ יֹאשְׁמוּ רָעָה תִּבָּא אֲלֵיהֶם נְאֻם־ה'

Israel is the L-RD'S hallowed portion, His first-fruits of the increase; all that devour him shall be held guilty, evil shall come upon them, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

252 תשובה תשוב ה'

הרעיא מהימנא: מי שחזר בתשובה מחזיר את הה"א אל הווי' ומשלים את השם; זוהי תשובה — "הה"א תשוב".

Zohar, Nasso 3:17-4:24 ספר הזוהר, נשא ג':י"ז-ד':כ"ד

253 ממעמקים קראתיך

"ממעמקים קראתיך הוי'". עומק הלב שממנו באה התשובה.

Psalms 130:1 תהילים ק"ל:א

שִׁיר הַמַּעֲלֹת מִמַּעַמְקִים קִרְאתִיךָ ה'

A Song of Ascents. Out of the depths have I called Thee, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 27

254 ונקי רעוא דכל רעוין

באידרא רבא מדובר על "רצון הרצונות", המתגלה במצח של הראש העליון, ומולו נמצא הרצון של ז"א.

Zohar III, 129a זח"ג קכט, א

הערת קה"ת

זח"ג קכט, א. רפח, ב.

255 בש"י — ועי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה לעיל בהוספות יח, ב השמטה.

A Song of Ascents. Out of the depths have I called Thee, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קל, א.

264 דאורייתא מחכ' נפקת

בוהר על משפטים נאמר שהתורה יוצאת מחכמה, מן המקום הנקרא קודש, וחכמה יוצאת מן המקום הנקרא קודש הקודשים.

Zohar II, 121a זח"ב קכא, א

הערת קה"ת

זח"ב קכא, א. וראה ג"ה פה, א.

265 לפני הוי' תטהרו

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם; מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו". יש לקרוא זאת כטהרה מן המדרגה שלמעלה משם הוי'.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 28

266 וכפר על הקדש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם טז, טז.

267 וכפר על הקדש

"וכיפר על הקודש מטומאות בני ישראל". הכפרה ביום הכיפורים נמשכת מקודש הקודשים, שמעל הקודש.

Leviticus 16:16 ויקרא ט"ז:טז

וְכִפֹּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְשָׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתֵהֶם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשָּׁכֵן אֹתָם בְּתוֹךְ טַמְאָתָם:

And he shall make atonement for the holy place, because of the uncleannesses of the children of Israel, and because of their transgressions, even all their sins; and so shall he do for the tent of meeting, that dwelleth with them in the midst of their uncleannesses.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

268 יום שנתחייב בה' תפלות

שיחה של הרבי שההערה מפנה אליה, על יום הכיפורים כיום שיש בו חמש תפילות.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ד ע' 1154.

269 וארבעה ידיות יהיה לכם

גזירת יוסף: "ונתתם חמישית לפרעה, וארבע הידיות יהיה לכם". הטקסט מפנה להסבר האר"י על חמישית זו.

Genesis 47:24 בראשית מ"ז:כד

וְהָיָה בְּתִבּוּאוֹת וּנְתַתֶּם חֲמִישִׁית לַפְּרֹעָה וְאַרְבַּע הַיָּדִית יִהְיֶה לָכֶם לְזִרְעַת הַשָּׂדֶה וְלֹאֲכֹלְכֶם וְלֹאֲשֶׁר בְּכַתִּיכֶם וְלֹאֲכֹל לְטַפְכֶּם:

256 ואת אשר חטא מן הקדש

המילים כאן מצטטות את Leviticus 5:16. הקטע מופיע למטה.

Leviticus 5:16 ויקרא ה:ט"ז

וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִדְּהַקְדָּשׁ יִשְׁלֶם וְאֶת־חֲמִישִׁיתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אוֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָעֹשֶׂם וְנִסְלַח לוֹ:

And he shall make restitution for that which he hath done amiss in the holy thing, and shall add the fifth part thereto, and give it unto the priest; and the priest shall make atonement for him with the ram of the guilt-offering, and he shall be forgiven.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא ה, טז.

257 בב"מ פרק הזהב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נד, א.

258 ובהרמב"ם הלי מעילה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

צי"ל פ"ח מהלי ערכין ה"ה.

259 כמבואר במ"א ע"פ ומספר את רובע

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לעיל פ' בלק סט, ג ואילך. וראה לקו"ש ד ע' 1075.

260 ולכבודי בראתיו

המילים כאן מצטטות את Isaiah 43:7. הקטע מופיע למטה.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

כָּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאִיתִי וְצִרְתִּיו אֶרְעֶשְׁתִּיתִיו:

Every one that is called by My name, and whom I have created for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מג, ז.

261 ואכל בחיי ישראל שלו

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פנחס ע' אריב. ד"ה קדש ישראל תשמ"ז.

262 תשובה תשוב ה'

הערת קה"ת מפנה לה Zohar III, 122a למילים האלה.

Zohar III, 122a זח"ג קכב, א

הערת קה"ת

זח"ג קכב, א.

263 ממעמקים קראתיך

המילים כאן מצטטות את Psalms 130:1. הקטע מופיע למטה.

Psalms 130:1 תהילים ק"ל:א

שִׁיר הַמַּעְלֹת מִמַּעְמָקִים קָרָאתִיךָ ה'

And it shall come to pass at the ingatherings, that ye shall give a fifth unto Pharaoh, and four parts shall be your own, for seed of the field, and for your food, and for them of your households, and for food for your little ones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

270 והחמישית לפרעה

ההערה מפנה למאמרים בכרך שיר השירים, המבארים את "והחמישית לפרעה".

הערות קה"ת

ועי' לקמן בשה"ש ד"ה שחורה אני פ"ב ונתתם חמישית ושם מד"ה להבין ענין הטעם למה שהאזעזל"ע. וש"נ. [כ].

271 צאינה וראינה

"צאינה וראינה בנות ציון". בסוף ההסבר על פסוק זה נדון אותו עניין.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלָמָה בְּעֶטְרָה שְׁעִטְרָה־לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֻחָת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

272 והקול נשמע בית פרעה

"והקול נשמע בית פרעה". הפסוק שעליו מובא הוזהר על ויגש.

Genesis 45:16 בראשית מ"ה:ט"ז

וְהַקֹּל נִשְׁמָע בֵּית פַּרְעֹה לֵאמֹר בָּאוּ אֶחָי יוֹסֵף וַיֵּטֵב בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו:

And the report thereof was heard in Pharaoh's house, saying: 'Joseph's brethren are come'; and it pleased Pharaoh well, and his servants

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

273 והקול נשמע בית פרעה

הוזהר על ויגש מפרש את "הקול" כשכינה, ואת "בית פרעה" כבית שממנו מתגלים ונחשפים כל האורות.

Zohar, Vayigash 10:99-11:108 ספר הזוהר, ויגש י:צ"ט-יא:ק"ח

The prayer which the Holy One, blessed be He, accepts is that which is performed with earnestness and devotion and proper concentration of the mind on the unity of G-d

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, דרך (Public Domain); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Pri Etz Chaim (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain); Talmud Bavli, Vilna 1883 ed. (Public Domain); The Minor Tractates of the Talmud, trans. A. Cohen, London: Soncino Press, 1965 (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Daat Shemot Rabbah (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חנינו ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/pinchas/4/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/pinchas/4/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק